

EĞİTİMDE KALBÎ YENİLENME NE ZAMAN?

-SEKÜLER PEDAGOJİ, FITRAT VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI-

Referandum sürecinin gölgesinde kalmış olsa da Türkiye’de eğitim alanında yapılan düzenlemeler, öğretim programlarının yenilenip güncellenmesi bağlamında tekrar gündeme geldi. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Ocak 2017’de askıya çıkardığı taslak program öğretmen, veli ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere toplumun her kesiminin görüş, öneri ve eleştirilerine sunuldu. Taslak programların açıklanmasının ardından gerek kurumsal düzlemde gerekse bireysel olarak birtakım kanaatler dile getirildi.

Ne var ki bunun üzerinden çok ciddi tartışmalar yapılamadı. Evrim teorisi ve Atatürkçülük konularıyla ilgili ya da İnkılap Tarihi derslerinin nasıl işleneceğiyle ilgili sistemin kadim tartışmaları dışında yeni bir tartışma yaşanmadı sayılır. Seküler yönelimli kurumların yaptığı açıklamaların Atatürkçülük üzerinden ve milli-manevi değerlerle örülü bir taslak olarak hazırlanan taslak öğretim programlarını yerdikleri görüldü. Oysa eğitim ile ilgilenen kurumlar mensubiyeti ne olursa olsun içerik hakkında daha derinlikli açıklamalar yapmalıydı. Mesela seküler yönelimli bu kurumlar öğretim programlarında yer bulan din odaklı derslerin aynı zamanda örtük bir sekülerleştirme pedagojisi önerdiğini göz ardı etmemeliydi.

İmam Hatip okullarının “meslek” dersi taslak programlarında yer alan kazanım ifadeleri yoğun olarak ‘bilir’, ‘tanımlar’ ve ‘açıklar’ şeklinde yer alması üzerinde durulmalıdır. Zira bu durum programdan beklentilerin temel düzeyde bilgi sahibi olunmasının yeterli olduğu kanaatini oluşturmaktadır. Öğretim programlarındaki değişikliklere müspet bakan kurumlar ise meseleyi “müfredatın demokratikleştirilmesi” çerçevesinde oldukça sınırlı bir zaviyeden ele almakla yetindiler. Aslında bu kanaatler büyük ölçüde Türkiye’deki siyasal konumlanışların eğitim alanına da yansımalarıdır.

Ayrıca ‘öğretim programlarının değişiminde veliler nasıl bir katkı sunabilirdi?’ sorusuna cevap aradığımızda çok büyük beklentiler içerisinde olmanın insanı hayal kırıklığına uğratacağını görürüz. Zira veliler taslağı değerlendirmek için öncelikle eski programda neler olduğunu bilmek durumunda ki bu her ders için de mümkün görünmüyor. Bununla beraber taslak programın da bütün derslerini değerlendirmeleri de uzmanlık gerektireceğinden veli katkısı kısmında boşluk ortaya çıkacaktır.

Bu süreçte ifade edilenlere yakından bakıldığında, memleketin en önemli meselesi olarak görülmesine karşın, eğitime yön veren teorik ve pratik yaklaşımların beslendiği temel değerlerin referansının değişmediği görülmektedir. Sözelimi yıllardır bu ülkede egemen olan felsefe gettosu ve mantalitesinin uzantısı olan öğretim programı taslağıyla medeniyet inşasını gerçekleştirecek bir kuşak yetiştirilemez. Aslında bu öteden beri Türkiye’de eğitimde reform ve öğretim programları çalışmalarının batı endeksli olmasıyla alakalıdır. Keza bu noktadaki kararlılık elan varlığını korumaktadır.

Onca tekrarlanmasına karşın kendi medeniyet telakkisi doğrultusunda bir eğitim ufkunun oluşturulamaması, memlekette eğitimi sahici olarak mesele edinen insan unsurumuzun kıtlığıyla alakalı olsa gerektir. Türkiye’de eğitim meselelerini bütünlüklü bir biçimde ele alan düşünce metinleri nice zamandır kaleme alınamamaktadır. Bunun yanında toplum; parayı, gücü, makamı kutsayan, ne olursa olsun güce ulaşmaya çalışan, kaba, saygısız, sevgisiz bir nesil istemiyor. Dinini, örfünü, adetlerini, gelenek ve göreneklerini, kültür ve medeniyetini zenginleştirerek yaşatacak bir nesil istiyor. Eğitim sistemi, toplumun bu ihtiyaçlarına cevap vermelidir; bu ihtiyaçları karşılamalıdır.

Türkiye’de 2000’li yıllara kadar alternatif eğitim modelleri üzerine hemen hemen hiç düşünülmemiş, özel okulların müfredat ve yöntemlerinin devlet tarafından belirlenmesi ve denetlenmesi her zaman savunulmuştur. Türk eğitim sistemi resmi ve özgür eğitim modelleri arasındaki gerilimden çok Türkiye’ye özgü farklı gerilimler ve çelişkilerle maluldür. Kurum olarak okulların aşınması aynı zamanda modern eğitimin içine düştüğü ahlaki krizle yakından alakalıdır. Bu temel meseleye zihnimizdeki ve anlam dünyamızdaki çelişkiler de eklendiğinde kimliğimizdeki aşınma günden güne artmaktadır. Bu bakımdan eğitim, salt bir bilgilendirme olmadığına, bir kimlik, kişilik ve şahsiyet inşa işi olduğuna göre, tarih-toplum-gelecek bağlantılı olarak ele alınmalıdır. Kişinin yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirerek ‘içindeki toplumun toplumsal değerleri ile, tarihi ile, kültürü ile barışık, gelecek nesillere kazanımlarını aktarma fedakârlığını, gayretini üstlenebilecek, diğer toplumlarla adalet duygusu içinde birlikte bir dünyayı paylaşma bilincine sahip bir insan nasıl inşa edilebilir?’, sorusu eğitimin temel meselesi olmalıdır.

Yeni sayımızda buluşmak temennisiyle.

Umran

GÜNDEM

04

Anayasanın Ruhunu Değiştirmek ve
Küresel İktidara Karşı
Siyasal Otoriteyi İnşa Etmek
Mustafa AYDIN

10

Bir Beka Savaşı Olarak
Evet mi, Hayır mı?
Sıbğatullah KAYA

17

Eski Yeniği Anlamak;
Türkiye-AB İlişkileri ve Gelecek
Metin Samet TOMAKİN

20

ORTADOĞU'DAN

DOSYA

24

İnsan Fıtratını Merkeze Alan
Bir Eğitim Sistemi
Burhanettin CAN

31

Milli Eğitim, Hegemonya Krizi ve Sorunlar
Hasan Ufuk AKTAŞLI

36

Öğretim Programları ve
Eğitim Sisteminin Sorunları
Gülşen ÖZER

41

"Dindar Nesil" Versus İslâmi Gençlik
Ahmet DAĞ

45

Anadolu İmam Hatip Liseleri Meslek Dersleri
Taslak Programı Hakkında Değerlendirmeler
Sedat ÖZGÜR

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çiğrıkçı

İdare Merkezi

Bereketzâde Mah. Okçumusa Cad. Bank Han
No: 11 D. 3 Şişhane Beyoğlu-İST.
Tel: (0212) 293 90 41 - (0543) 281 58 85
www.umrandergisi.com
umran@umrandergisi.com
abone@umrandergisi.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
Isparta: (0246) 223 24 87

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

1. Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayabilirsiniz.
 2. www.umrandergisi.com sitemize girip Abonelik sayfasındaki Abone Formu'nu doldurarak abone olabilirsiniz.
- Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı):
Yurt içi: 90 TL (KDV dahil)
Yurt dışı: Avrupa 60 EURO
Diğer Ülkeler: 60 USD
Birim Fiyatı: 8 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

- 1- 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayıp kredi kartınız ile ödeyebilirsiniz.
- 2- Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak. (Posta çekine abonenin kendi adını yazmayı unutmayınız.)
POSTA ÇEKİ HESAP NO: 654482
Alıcı Adı: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
- 3- Banka Hesap numaramıza, abone ücretinizi doğrudan yatırabilir veya internetten havale edebilirsiniz.
BANKA HESAP NO: 8515535-2
IBAN: TR460020500000851553500002
Kuveyt Türk Eminönü Şb.
Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk
www.tekinozturk.com.tr

Baskı: Şenyıldız Yayıncılık ve Matbaacılık

Gümüş Suyu Caddesi Işık San. Sit. No:19 C Blok 102
Topkapı/İstanbul

Tel: (212) 483 47 91-483 48 23

Yaygın, Süreli. Ayda bir yayımlanır.

Nisan 2017 Sayı: 272

Yazıların ve ilanların sorumluluğu sahiplerine aittir.
Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder.

KRİTİK

49

Şehir İmajolojisi Nazariyesi
Ali ÖZTÜRK

52

Cemaatler ve Siyasetle İlişkiler
Şemseddin ÖZDEMİR

56

-12 Eylül'den 15 Temmuz'a-
Darbeler ve Eksenini Arayan Türkiye
Mehmet Yavuz AY

KÜLTÜR - SANAT

64

TAHA'NIN KİTABI:
-Her İnsanın Kitabı-
Metin Önal MENGÜŞOĞLU

72

Gönlüyle Dili Bir Hoca:
M. Orhan Okay'ın Ardından
Ahmet KOÇAK

75

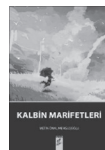
Hukuka
Birlikte Bakmak
Erkam KUŞÇU

78

2. İSLÂMCİ DERGİLER SEMPOZYUMU:
"1960 ÖNCESİNDE İSLÂMCILIK DÜŞÜNCESİ VE
DERGİLER"
Hüsnü Gülsev KOÇ

80

KİTAPLIK

Anayasanın Ruhunu Değiştirmek ve Küresel İktidara Karşı Siyasal Otoriteyi İnşa Etmek

Anayasa üzerinde yapılacak asıl iş, bazı maddeler üzerinde yapılan tadilatın ötesinde ruhu üzerinde icra edilebilecek bir muameledir. Bu çözümün belki en makul yolu, sızmayı önlemek için anayasanın bütününe değiştirilmesiydi. Tabir caizse spiritüel maddelerde önemli bir değişiklik bulunmamakla birlikte bu düzenlemelerin her şeye rağmen büyük önem taşıdığına şüphe yoktur. Yoğun tartışmanın sebebi de budur.

Mustafa AYDIN

A payrı ve önemli bir varlık tipi olduğuna kani olduğumuz ruh hakkında ayeti kerimenin de işaret ettiği üzere pek az bilgimiz vardır. Öyle ki öncelikle insan ile ilgili bulduğumuz ve ölümle birlikte cesedi terk ettiğini düşündüğümüz ruhun aynı zamanda fiziksel nesnelerde olduğunu bile var sayarız. Nane ruhu, tuz ruhu, örneklerinde olduğu gibi... Hatta onunla ilişkiye getirilen farklı olgu veya oluşumların “Türkün ruh kökü” örneğinde olduğu gibi bir kökünün olduğundan bile bahsederiz. Ama şüphesiz Spiritüalistler bile icra ettikleri ruh çağırma seanslarında, masalarının üzerindeki bardakları hareket ettiren ruhun ne olduğunu bilmemektedirler.

Doğru veya yanlış ruh ile ilgili açıklamaların önemli bir kısmı Helenistik kültür dönemlerine aittir. Bu düşünceye göre kozmik dünyanın önemli bir unsuru olan ve Tanrının altında yer alan *Nous* (kâinat ruhu), değişik düzeylerdeki etkinlikleriyle ve parçalar halinde yalnız insanlarda yer almaz, her şeye sızar ve orada icrai faaliyette bulunur. O, sularla şarıldayarak akar, rüzgârlarla uğuldayarak

evreni dolaşır. Bu görüş belki de bütün kâinatın bir emr sistemi içinde işlediğine işaret eden ve ilahi kökenli mekanizmaya işaret eden bir Kur’âni mesajın, zaman içerisinde bozulmuş halidir. Dolayısıyla yeterince açıklığa kavuşturulamayan eksik bir biçimleniş ifade et-

miş olabilir. İşin eksik tarafı da öncelikle olumsuz yapılara bir açıklama getiremeyişi, açıklanamayan bir ruhun ve hatta şeytani bir ifritin varlığıdır.

İşin spiritüel yönünü bir tarafa bırakırsak, bu konudaki gerçek, kabul edelim veya etmeyelim, ontolojik açıdan soyut-somut her varlık, olgu ve oluşumun, iyi veya kötü, doğru veya yanlış, bir özsel alanının (substance’ın) var olduğudur. Bu, belli şartlarda oluşur ve çözülür. Mesela sosyolojinin öngördüğü “sosyal” alan böylesi bir alandır. Topluluğu meydana getiren insanlardan farklı olarak böyle bir birliktelik ruhu oluşur, çökme dönemlerinde de çözülür, yok olur veya yeni oluşumlara malzeme olur.

Bu çerçevede beşerî/sosyal olguların bir ruhunun olduğu düşünüle gelmiştir. Bunun tipik örneği Aydınlanmacı Fransız düşünür Charles de Montesquieu’nün *Kanunların Ruhu* adlı eseridir.

Büyük çapta İbn Haldun'dan etkilendiği anlaşılan ve 20 yıl emek vererek yazdığı bu eserinde Montesquieu, kanunların da bir ruhunun olduğunu düşünmektedir. Ona göre bu ruhu belirleyen şey o toplumun ilişkili olduğu tabiat ve tarihtir, yani fiziki çevre ve kültürel birikimdir (Bunlar İbn Haldun'a özgü açıklamalardır). Toplumların ihtiyaçlarına uygun yasalar, iklim, töre, yaşama biçimi, din ve toplumun karakterini gözeten yasalarlardır. Onun için yasaların, bir toplumlara özgülüğü vardır. Yazarın açıklamalarından anladığımıza göre bir toplumun yasaları bu özelliği taşıyor-sa bu kanunların ruhu yok demektir. Ancak aşağıda da ifade edileceği üzere bu durum sadece ruhsuzluk değil, daha öte bir şeydir. Toplumsal ifade eden ruhun yerinde tabir caizse tekin olmayan bir ruh, bir cin, bir ifrit yer alabilmektedir ki Türkiye bunun tipik örneklerini yaşaya gelmiştir.

II

Cumhuriyet döneminde yasalar ve özellikle anayasa başından itibaren böyle bir ruha sahip ola geldi. Bu ruh olağandışılıklarda oluşturulan, seçkincilerce ihtiyaç duyulduğunda rahatça kullanılabilen ve gerektiğinde toplumun gözünün içine baka baka dillendirilebilen bir olgudur. Ne var ki bu ruh, Montesquieu'nün dediği gibi toplumun bir bileşeni değil, toplum geneline karşı seçkinlerce oluşturulmuş, kendi üzerinde karar verme konumunda olan toplum iradesine karşı seçkinci iradeyi koruyup kollayan bir olgudur. Halk ve mümkün olduğunca din dışı; Batıcı, özel bir vurgu ile "laik cumhuriyetçi" sıfatlar taşıyordu. Bu bir hegemonik yapıydı, yapılanları kimin takip ettiği, hangi maddeye göre gerçekleştiği belli değildi. Sonra bunun sorgulanması bile söz konusu değildi. Herhangi bir yetkili görünmeyen, metinde yazmayan bu ruhu referans alarak karar verebiliyor-

du. Mesela Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir Milli Eğitim Bakanı çıkmış, hiçbir kanuni düzenleme olmaksızın "medreseler kapatılacaktır" demiş ve kapatılmıştı. Sonra bunun aksini konuşmak yasa dışılık değil, anayasa dışılık bir işti. Yani bu bedeni olmayan ruh fiziksel metinden daha etkindi. Bunun gibi şimdilerde görünen bedenlerden bağımsız bir küresel iktidar ruhunun olduğundan söz da söz edilebileceği gibi. Türkiye'de "halka rağmen"lik pek çok iş, anayasanın kendine değil, ruhuna dayanılarak yapıla gelmiştir. Etkinliğinde azalma olsa bile varlığını hala sürdürmektedir.

1950'li yıllara kadar, yönetici seçkinler bu ruhtan aldıkları vazife ve cesaretle mesela irticai hareketlerle mücadele kaşesi altında dini manevi değerlerle mücadelede edegeldiler. Darbeler, "rejimi korumak ve kollamak" gibi bir yönetmelik maddesine dayandırıl-sa bile bu iş, anayasa metninde yazılı olmayan bir anayasal görevdi. Cumhuriyet tarihinin utanç abidelerinden birisi olan 28 Şubat döneminde Başbakan Bülent Ecevit bütün devlet kurumlarına gönderdiği "İrtica ile mücadele genelgesi"nde, "bu anayasal görevi yerine getirmede devlet, bütün kurumların arkasındadır" diyordu. Yani arka planda, kurumlardan ayrı bir devlet vardı ve

bunlara anayasal bir görev veriyordu. Bu görevi yerine getirmeyen kurumlar da devletin mücadele hedefinde idi. Başkanlığını yaptığı kabine bunun dışında değildi.

1960 darbesinden sonra anayasanın ruhu, toplum ve temsilcilerine verilen bir ihtarla daha etkin hale getirildi. Çünkü Demokrat Parti uygulaması seçkincilerde, toplumsal iradenin gelecekte anayasayı şeffaflaştırıp gizil iktidarı ortadan kaldırarak yönetimin toplumsal siyasete dönüştürülebileceği endişesini uyandırmıştı. Özgürlükçü olarak takdim edile gelen 1961 Anayasası tüm

1960 darbesinden sonra anayasanın ruhu, toplum ve temsilcilerine verilen bir ihtarla daha etkin hale getirildi. Çünkü Demokrat Parti uygulaması seçkincilerde, toplumsal iradenin gelecekte anayasayı şeffaflaştırıp gizil iktidarı ortadan kaldırarak yönetimin toplumsal siyasete dönüştürülebileceği endişesini uyandırmıştı. Özgürlükçü olarak takdim edile gelen 1961 Anayasası tüm kurumlara milli iradeyi zaptı rapt altında tutma görevi vermişti. Yani anayasanın ruhu fiziksel unsurlarla biraz daha pekiştirilmişti.

kurumlara milli iradeyi zaptı rapt altında tutma görevi vermişti. Yani anayasanın ruhu fiziksel unsurlarla biraz daha pekiştirilmişti. Mesela 1988 yılında başörtüsünü serbest kılan ek 16. maddeyi iptal eden Anayasa Mahkemesi karar gerekçesinde özetle şöyle diyordu: “Her ne kadar anayasa ve yasalarda başörtüsünü yasaklayan her hangi bir madde bulunmuyorsa da Laik-Cumhuriyet düzeninin anayasada fiilen yer almayan müesses ilkelerine (yani anayasanın dayandığı ruha) aykırı bulunmaktadır”. Ruh seansçısı Anayasa Mahkemesi, metnin arkasındaki ruhu çağırarak sorunu çözümlenmişti ve tabi toplum derinden yaralansa da kimsenin buna diyeceği bir şey olamazdı. Kararın referansı büyüktü.

Kurumlar üzerinden mevzilenmiş bu anayasa ruhu kayıt dışı bir nitelik taşıyan CHP iktidarıyla da pekiştirile geldi. Yani rejimin kurucusu ve sahibi sayılan bu parti 1950 sonrasında hiç hükümet olmadı ama hep iktidarda kaldı. Oyunu artırıp hükümet olma ihtiyacını da hiç duymadı. Onun için, mevcut hükümetleri, gözünü kırpmadan “siz hükümet olabilirsiniz, ama iktidar olamazsınız” diye tehdit edegeldi. Ortalama yüzde 25’lik bir seçmen kitlesiyle bu işlev rahatlıkla yerine getirilebiliyordu, onun için fazla oy alıp hükümet etme rizikosuna girmenin bir anlamı yoktu.

O hep öyle yaptı, tarihsel görev saydığı bu misyonu bırakmayı hiç düşünmedi, anayasanın ruhu da bunu güvence altına aldı.

Üzerinden geçen 35 yıllık bir dönem içerisinde mevcut 1982 anayasasının pek çok maddesi değiştirildi. Tabir caizse pek çok yama yapıldı. Bunların en önemlilerinden birisi 2010 yılında yapılan referandumda gerçekleşen 26 maddelik

değişiklikler. Bu değişiklik o dönemde AYM Başkanı olan Haşim Kılıç’ın ifadesiyle “Anayasanın bütününe değiştirmeye eş bir değişiklikti”. Ama bu girişim de beklenen sonucu sağlamadı. Ülkeyi, ulusal, küresel iktidar güçlerinin vesayetinden çıkarıp toplumun iradesine verecek bir yapı kazanılamadı. Yani söz konusu ruh bazı maddelerin değiştirilmesiyle kovulamadı. Yani bu işlem de ruh kovma seansı olarak yeterli olmadı.

Bu anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere anayasa üzerinde yapılacak asıl iş, bazı maddeler üzerinde yapılan tadilatın ötesinde ruhu üzerinde icra edilebilecek bir muameledir. Bu çözümün belki en makul yolu, sızmayı önlemek için anayasanın bütününe değiştirilmesiydi. Ama uzun zaman konuşulup tartışılmasına rağmen bu mümkün olmadı. Toplumda iki kişiden birisinin oyunu alan bir parti buna muktedir olmadı. Onun için şimdi sınırlı gözükken bir değişiklik yapmaya karar verildi, bu çerçevede 18 madde üzerinde bir değişiklik yapılmasına karar verildi. Anayasa ruhunun kendisinden referans aldığı, tabir caizse spirüel maddelerde önemli bir değişiklik bulunmamakla birlikte bu düzenlemelerin her şeye rağmen önem taşıdığına şüphe yoktur. Yoğun tartışmanın sebebi de budur.

III

Hedeflenen değişiklik üzerinde fırtınalar koparılmaktadır. Özellikle karşı koyanlar işi bir varoluş kavgasına dönüştürmüştür. Metnin arkasındaki hükümet konuyu iyi sunmadığı için bir taraftan bir hükümet projesi gibi gösterilirken diğer taraftan canhıraş bir itiraz cephesi oluşmuş bulunmaktadır. Başka bir konuda bir araya gelmeleri mümkün olmayan farklı inançlardan bir

Şu anda dünya, bir üst küresel iktidarın hegemonisi altında yaşamaktadır. Onun bir “küresel ruhu” bir ifriti vardır. Bu ifritle her şeyi belirlemekte, akıl almaz hilelerle dünyayı yönetmektedir. Mevcut tabloda onun en çok kullandığı araç terördür. Bu söz konusu terör, geçmiş toplumların yol kesici haramileri gibi doğal bir oluşum değildir, ihtiyaca göre özel olarak yeniden üretilmektedir. Bu yapının en önemli özelliği insan ve toplum doğasını göz ardı ederek, her şeyi gönlünce yeniden kurmasıdır. Kendisini rahatsız eden en önemli şey dünyadaki haksızlık ve zulüm değil; hakkın, hesap dışı yapılanmaların ortaya çık(arı)masıdır.

kesim küresel iktidarın da desteğiyle değişikliğe karşı canhıraş bir mücadele vermektedir. Tartışmalar genel geçer mantık düzeyinin ötesinde cereyan etmektedir. Öyle ki bir ülkenin iç işlerinden olan anayasa oylaması uluslararası siyasetin bir konusu haline ge(tiri)lmiş bulunmaktadır. Başta Almanya, Hollanda, Avusturya olmak üzere AB ülkeleri bu konuda yoğun bir mücadele vermektedirler. Her türlü hukuksuzluğu göze alarak, ülkelerinde yaşayan Türklerin evet kampanyalarına izin vermemekte, T.C. yetkililerini ülkelere bile sokmamaktadırlar. Buna karşılık “Hayır” için her türlü destek sağlanmaktadır. Hatta bazı AB yetkilileri, referandumdan evet çıkarsa Türkiye’ye AB kapılarının kapatılacağı, fiili müdahalelerin bile yapılması gerekebileceği, gibi tehditlerde bulunmaktadırlar.

Yine tartışmada dikkat çeken en önemli noktalardan birisi, değişiklikle ilgili fiili hiçbir maddenin üzerinde durulmamasıdır. Evet, oyu çıkarsa ekonomi çöker, iç çatışma çıkar ve hatta ülke bölünür, gibi saçma sapan gerekçelerin ciddi bulunması söz konusu değildir. Oylamaya sunulacak metne meclis görüşmelerinden itibaren şiddetle karşı koymaya çalışan başta ana muhalefet partisi CHP’nin açık bir itiraz gerekçesi bulunmaktadır. Öyle ki Kılıçdaroğlu galiba neyi nasıl savunacağından pek emin olmadığı için sık sık dil sürçmesiyle evetçi ifadeler kullanabilmektedir. Sanki kendisinden karşı çıkması istenmiş ama yeterince gerekçesini anlayamadığı için açıklamada zorluk çektiği izlenimini vermektedir. Bu genel yargı, diğer hayır’cılar için de geçerlidir. Açıkça PKK bölücülüğüne destek veren HDP, bir başka açık gerekçe bulamadığı için, değişikliği bölücü bulmaktadır.

Hayırcı kampanyanın söylediklerinin içinde en dikkat çeken tema, şüphesiz olağanüstü yetkilerle donatılmış bir diktatörün (ki bu kişi pratikte Recep Tayyip Erdoğan’dır) ortaya çıkacağıdır. Aslında bu iddia bu ülkenin vatandaşları için fevkalade anlamsız ve yapay bir gerekçedir. Hemen belirtelim ki mevcut şartlarda Erdoğan’ın bizzat kendisi için yeni yetkilere ihtiyacının olduğu düşünülemez. Mevcut anayasaya göre Cumhurbaşkanı’na tanınan yetkiler bir krala veya padişaha tanınan yetkilerden çok daha fazladır. Bunun şimdiye ka-

dar birilerinin (mesela Abdullah Gül veya Necdet Sezer’in) kullan(a)mamış olması bu gerçeği değiştirmez. Belki bundan sonra da o Cumhurbaşkanlığı makamına bu yetkileri kullanma kapasitesinde olmayan kişiler oturabilecektir. Değişmesi istenen maddelerde Cumhurbaşkanı’nın yetkilerini sınırlandıran noktalar da bulunmaktadır. Bu işin uzmanı sınırlı sayıdaki kişinin dışında değişikliği istenen maddeler tartışılmadığı için farkın anlamının belirtilmesinin fazlaca da bir anlamı yoktur.

Metin üzerinde konuşup yazabilenler ise daha garip bir yol izlemekte, tabir caizse “iyi hoş, çocuğu selden kurtardınız, ama bunun şapkası yok” türünden bir tavır sergilemektedirler. Ortaklaşa savunduğumuz değerleri gönlünce çiğneyen Batı ülkelerinin tavrını anlamakta zorlanmaktadırlar. Batı adına Türkiye’de o değerlerin kontrolörlüğüne soyunmaktadırlar. Önek olarak söylemek gerekirse (insan hakları ve demokrasi falan demeyeceğim) kafamızda en ideal şekliyle canlandırdığımız o güzelim kuvvetler ayrımı (!) hangi Batı ülkesinde gerçek yerini buluyor? Belki sorunun daha doğru şekli, hangi ülkede milli çıkarlara feda edilmiyor. Yani ayrıntıda mevcut oylanacak olan metnin sorunları yok değildir. Türkiye öyle bir süreçten geçiyor, öyle bir abluka altındadır ki şimdilik bu ayrıntılar füzuli gözüküyor. Şimdilik olaya daha genişçe bakıp tanenin ötesindeki tuzağı görebilmek gerekiyor.

IV

Konuya makul bir cevap bulabilmek için değişiklikle küresel siyaset arasındaki ilişkiye bakmak ve öncelikle bir ülkenin içinde gerçekleşen bir siyasal yapılanmaya bütün ilke ve teamülleri ayaklar altına alarak gösterilen tepkiyi anlamak gerekiyor. Önce bilinmelidir ki Batının derdi bir diktatör oluşumunu engellemek değildir. Çünkü Batının onayladığı, dünyada pek çok diktatör/lük vardır. Bunlar genel olarak Batı tarafından bir sorun olarak görülmemektedir. Küresel siyasetin buyruğunda bir ülke veya lider ister demokrat ister otokrat olsun önemli değildir. Önemli olan onun niteliğidir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de son yıllarda küresel siyasetin dışında kalmak isteyen ve olup bitenin farkında bir toplum, buna rehberlik etmeye çalışan bir siyasal lider (Recep Tayyip

Erdoğan) bulunmaktadır. Bu durum yaptıkları planları, yürürlüğe soktukları projeleri sonuçsuz kılmaktadır. Türkiye, kendinin küresel siyaset tarafından yeniden kurulmasına izin vermemek için çırpınmakta, bu amaçla yapılan darbe gibi girişimlerini akamete uğratmaktadır. Amerikalı yetkililerin itirafına göre Türkiye'nin Suriye operasyonu ABD'nin burada iki yıldır yaptığı faaliyetleri anlamsız hale getirmiştir. Üstelik bu ülke, tarihsel misyonuna dönme çabası içindedir ve bunda şimdilik fiilen olmasa bile yakın gelecekte başarı potansiyeline sahiptir. Bu gelişme sürecinde İslâm'ın öne çıkacağına şüphe yoktur. Batı bu durumu, her şeyini kaybedebileceği bir gelecek olarak algılamaktadır. Çok açık hale gelmiş İslâm düşmanlığının sebebi de budur.

Belki daha önemlisi küresel iktidar anlayışına gösterilen muhalefettir. Tabir caizse gece silahlı gündüz külahlı “küresel iktidar” yapılanmasına karşı dik durmayı ön plana çıkaran bir “ulusal siyaset” anlayışını dillendirilmektedir. Bilindiği üzere bugün dünya belli mahfillerce oluşturulmuş konsorsiyumlarla idare edilmektedir. Bunlar bir devlet değil, onların yerini almış gizli yapılarıdır. Buna göre ABD bir devlet değil, öncelikle şirketlerin oluşturduğu bir üst iktidar ortaklığıdır, burada bizim bildiğimiz anlamda ve normal şartlarda işleyen bir siyasete yer yoktur. Mesela bu çerçevede ABD'yi şimdiye kadar Bushlar, Obamalar yönetmiş olmadığı gibi bundan sonra da Donald Trump yönetecek değildir. Almanya Merkel'e, Fransa Holland'a emanet edilmiş de değildir. Kendilerini küçük düşürse bile küresel iktidarın kararları doğrultusunda icrai faaliyette bulunmaktadırlar.

Bu açıdan baktığımızda son birkaç yıl içinde sadece Suriye'de bir milyon insanın katlinden, yedi milyon insanın evsiz-barksız hale getirilmesinden açık bir sorumlu bulunmamaktadır. Gerçek katil ne Obama'dır ve ne de Merkel veya bir başkasıdır. Burada günümüzün önemli bir gerçeğiyle yüz yüzeyiz. Demokrasi denen çapulcu sistem gerçek “siyasal otorite”leri ortadan kaldırmış, insanlığı, yukarıda görünmez ve hiçbir şeyden sorumlu tutulamaz iktidar yapılarıyla karşı karşıya getirmiştir. Bir şeyler toplumların gözünün içine bakarak kökten değiştirilmektedir. İnsanlık, tarihi boyunca sorumluluk taşıyan, elinden geldiğince adaleti

gerçekleştirme peşinde olan hükümdarlarla yönetilmişti. Adaletiyle bilinen Sargonlar, kanunlarıyla tanınan Hammurabiler, güçlü yönetimiyle istikrar sağlayan İskenderler, kanunnameleriyle ün salmış Sultan Süleymanlar insanlığı, kodlarıyla oynama-dan dönüştüre gelmişlerdi. Şimdiki üstteki güç kurguları gibi yapay gerekçelerle, düzmece terör örgütleriyle insanlığa nizam vermeye kalkışmışlardı.

Burada çok önemli bir ayırma dikkat çekmek gerekiyor: *İktidar* ve *otorite*. Ünlü bilge Guenon'un da belirttiği gibi iktidar salt dünyevi/fizikidir, otorite manevidir ahlak yüklüdür. Siyasetin toplum önceliği göz önünde bulundurulduğunda otorite genel anlamda siyasidir, ama iktidar sırf siyasi değildir, siyaset istismarcısıdır. Kadim kültürlerde ortada vicdan ve sorumluluk taşıyan manevi nitelikli otoriteler vardı. Şimdi perde gerisinde, Kur'an'ın ifadesiyle dünyayı ıslah ettiğini iddia eden ama ortalığı fitne ve fesada boğan, vicdan yoksunu iktidar magandaları var. Tarihsel krallar, hükümdarlar da şüphesiz yanlış hareketler de yapabiliyorlardı ama bu halleriyle bile diktatör değillerdi. Otorite yoksunu diktatör, modern kültürün yeniden ürettiği bir tiptir, kullandığı güç, adaletten yoksun tamamıyla fiziksel bir güçtür. Onun içindir ki bu bağlamda iktidarın ahlaka değil, çıkarlara dayandığı, alenen ilan edilmektedir.

Şu anda dünya, bir üst küresel iktidarın hegemonisi altında yaşamaktadır. Onun bir “küresel ruhu” bir ifriti vardır. Bu ifritle her şeyi belirle-mekte, akıl almaz hilelerle dünyayı yönetmektedir. Mevcut tabloda onun en çok kullandığı araç terördür. Bu söz konusu terör, geçmiş toplumların yol kesici haramileri gibi doğal bir oluşum değildir, ihtiyaca göre özel olarak yeniden üretilmektedir. Bu yapının en önemli özelliği insan ve toplum doğasını göz ardı ederek, her şeyi gönölünce yeniden kurmasıdır. Kendisini rahatsız eden en önemli şey dünyadaki haksızlık ve zulüm değil; hakkın, hesap dışı yapılanmaların ortaya çık(arıl)masıdır. İnsanlar, toplumlar, onun çıkarı ve düzeneği için değersiz birer figürandırlar. Onun için de hayatlarının hiçbir değeri yoktur. İnsanlar bir nevi karınca sürüsüdürler ve gerek duyulduğunda ayakaltında dolaşan bu varlıkların üzerlerine rahatlıkla basılıp binlercesi bir anda öldürülebilir.

V

Şimdilerde bu küresel iktidar konsorsiyumu açısından önemli sorunlardan birisi İslâm dünyası ve özellikle Türkiye'deki gelişmelerdir. Bugün perişan halde bulunan İslâm dünyası bir gün kendine gelirse iktidarının son bulacağına inanmaktadır. Bu dünyanın uyanmasında ise Türkiye önemli bir role sahip olabilir. Türkiye bunun tarih ve kültür kodlarını taşıdığı gibi potansiyel imkânlarına da sahiptir. Kaldı ki Türkiye bu misyonunu temsil etmek zorundadır, bunu yapmazlık edemez. Rahmetli Cemil Meriç'in dediği gibi "bütün mabetleri yıksak, İslâmi eserleri yaksak, Müslüman olmadığımızı, artık bundan sonra Hristiyan olduğumuzu haykırsak buna kimseyi inandıramayız, hep Müslümanız ve Allah'ın lütfuyla hep öyle kalacağız."

Türkiye kendine gelmeye çalışıyor ve küresel iktidar bundan fevkalade rahatsız oluyor. PKK dan DAESH e, FETÖ den Hollanda gibi bazı emirleri devletlere kadar kullanabileceği bütün güçleri seferber etmiş bulunuyor. Arka arkaya seferler düzenliyor. Bu ülkedeki her hareket onu tedirgin ediyor. Şimdilerde tedirginlik duyduğu şeylerden birisi yapacağımız anayasa değişikliğidir. Bunun gerçekleşmemesi için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar. Niçin bu kadar canhıraş bir mücadele verdiklerinin cevabını yukarıda uzunca yaptığımız açıklamalar ışığında verebiliriz.

Şüphesiz karşı çıkmalarının sebebi söz konusu edildiği üzere maddelerde yer alan ve ayrıntısı hiç de önem taşımayan değişiklikler değildir. Bir anayasa bütünüyle değiştirilebilir ve bunda bir sorun görülmeyebilir. Çekindikleri şey, gerçekleşebileceğini tahmin ettikleri bazı nihai sonuçlardır. Mevcut metinden ayrı olarak yapılması istenen şeylere bir bütün olarak bakıldığında onları kaygılandırıcı değişiklik birkaç noktada toplanabilir:

1- Tüm kısmî değiştirme girişimlerine rağmen anayasanın sabit kalan ve tabir caizse toplum ruhıyla uyuşmayan anayasa ruhunun bu defa değiştirilebileceğidir. Bu tekin olmayan ruhun anayasa metninden uzaklaştırılabileceğidir. Böylece anayasa daha şeffaf hale gelecek, gizli iktidarlar bitecek, toplum daha bir merkeze gelmiş olacaktır. Kurumların gizli görevleri son bulacak, aralarındaki çelişki ve buradan doğan sorumsuzluk ortadan

kalkacaktır. Bu durum sağduyulu bir siyasal otoritenin gereğidir. Bugün dünyanın küresel iktidar sahiplerine değil, siyaset otoritelerine ihtiyaç vardır.

2- Belki daha önemlisi Türkiye'de yönetimin, modern kültürün öncelediği iktidar kurgusu olmaktan çıkıp bir siyasal otorite haline gelmesidir. Dikkat edilince görülür ki küresel iktidarın belirlediği tartışmanın odağında Erdoğan'ın diktatörlüğü yer almaktadır. Dünyada hiçbir diktatörün diktatörlüğü böylesine tartışılmamıştır. Küresel siyaseti tedirgin eden şey Erdoğan'ın bir diktatör olması değil, bir siyasal otorite olma ihtimalidir. Küresel iktidarın düzeneklerini ifşa edebilecek, ülkesinin dışında da takdir görebilecek ve dolayısıyla ezber bozabilecek bir liderin ortaya çıkma olasılığıdır. Bu sonucu *küresel iktidarın ifriti*'ni kovmaya zemin hazırlamak olarak da niteleyebiliriz.

Gerçekten de küresel değerlerin nasıl anlamsız hale geldiğini aydın olmak vasfının ötesinde siyaset bağlamında birilerinin çıkıp anlatması gerekiyor. Tabi sömürge mantığını aşmış bir aydın görüşlerine ihtiyacımız vardır. Umarız ki bir aydın kesimimizin küresel iktidarın mantığına göre formatlanmış, Batının birer araç olarak kullandığı ve artık "yüksek" vasfını yitirdiği değerlerin kontrolüyle yetinmez.

Yine umarız ki bu anayasa referandumunda değişiklik kabul edilir. Anayasa şeffaflaşır ve onun olumsuz ruhu da saf dışı edilir. Şüphesiz böylesi bir değişiklik yalnız mevcut iktidarla ve bu arada Erdoğan'ın şahsıyla ilgili değildir. Ülkemizin içinden geçtiği bu badireli dönemde Erdoğan'ın bir süre bu otoriteyi temsil etmesi gerektiğinde de şüphe yoktur. Umarız iş, yaşanan süreci, niçin hayır dediğini açıklamadan bile yoksun bir kesime kalmaz. Tabi bu bizim samimi beklentilerimizdir. AK Parti ve Erdoğan'ın bu yolda nasıl bir mesafe alabileceğini ise zaman gösterecektir.

Bir Beka Savaşı Olarak Evet mi, Hayır mı?

17 Nisan sabahında referandum sandığından “HAYIR” çıkarsa Türkiye yıkılmayacak, ağır aksak ilerlemeye devam edecek. Ama “EVET” çıkarsa, Türkiye pek çok yapısal sorununu kalıcı olarak giderme fırsatı yakalayacak. Bunun da bir sihirli değnek gibi her derde deva olacağını sanmayınız. İşlerin çözülmesi biraz zaman alacak. Ama en önemlisi, güçlü yönetimi ve stratejik yeniden yapılanmasıyla Türkiye beka sorununu atlatacak, bu kesin.

Sıbgatullah KAYA

Türkiye 16 Nisan’da tarihsel bir gün yaşayacak. Bu tarihten sonra iki seçenek beliyor bizleri. Türkiye ya yeni bir hükümet sistemiyle yoluna devam edecek yahut

da ‘neme lazım, değişiklik benim neyime’ diyerek eski hükümet sistemiyle yoluna devam edecek.

Türkiye bu hükümet değişikliğine neden gerek duyuyor? Elbette iktidar ve onun bu konudaki partneri olan MHP’den değişik açıklamalar geliyor. Şöyle bir baktığımızda, bu açıklamaların merkezinde “beka sorunu” ve “istikrar” olduğunu görüyoruz. Yani “Evet” isteyen cephenin temel argümanı şu: Aslında biz de durup dururken model değiştirmek istemezdik. Ancak ülke, bu eski modelden ciddi anlamda zarar görüyor.

Muhalefet cephesi, namı diğer “Hayır” cephesinin ise temel argümanı “rejim değişikliği” ve “diktatörlük” olarak görünüyor. Bunlar, hükümet sisteminde değişiklik yapma iddiasının aldatmaca olduğunu, yapılanın bir rejim değişikliği girişimi olduğunu, bu değişikliğin de “tek adam” diktatörlüğüne yol açacağını; bu değişiklikten sonra bütün kuvvetlerin tek elde toplanacağını ve ortaya

“diktatör bir rejim” çıkacağını savunuyorlar.

Gerek iktidar cephesinin gerekse muhalif kanadın ileri sürdüğü argümanlarının ciddi şekilde irdelenmesi icap eder.

Bu yazıyı kaleme almamızın temel amacı bu. Bu irdelenmeden sağlıklı bir “bilinç” çıkarabilirsek, sandık başına kimliğimizle beraber bilincimizi de götürme imkânımız olacak. İşte işin “Düşünüyoruz öyleyse varım.” tarafı bu.

Hükümet Sistemleri Üzerinde Kısa Bir Gezinti

Model itibarıyla yönetim sistemleri üzerinde yapacağınız bir inceleme, sizi iki tip hükümet sistemiyle karşı karşıya bırakır.

Bunlardan birincisi, yasama ve yürütmenin tek elde toplandığı mutlak monarşiler ve diktatörlüklerdir. Bunlara “Güçler Birliği” eksenli yönetim modelleri diyoruz. Bazen tarihi ara dönemlerde geçici olarak başvurulmuş Meclis hükümet sistemleri (konvansiyonel sistem) de bu tip bir modeldir. Ülkemizde de İstiklal Harbi’ni bir süreliğine organize eden Sivas Kongresi Yönetimi ile 1920-1923 arası İstiklal Harbi’ni ve ülkeyi yönetmiş olan An-

kara Meclis Hükümeti, güçler birliği ekseninde hareket eden bir hükümet modeli olmuştur.

İkinci tip hükümet sistemleri de “Güçler Ayrılığı” eksenli hükümet sistemleridir. Bunlar “yumuşak” güçler ayrılığına dayalı parlamenter sistemler ve “sert” güçler ayrılığına dayalı başkanlık sistemleridir. Bu ikisi arasında kalan ve her iki modelden özellikler taşıyan bir ara kategori de “yarı başkanlık” sistemidir. Ancak bütün bu sistemler, kuvvetler ayrılığına dayandığı için aynı grupta değerlendirilir.

Referandum Sathı Mailinde Yapılan Tartışmalar

Türkiye bir rejim değişikliğine uğratılmak mı isteniyor? 17 Nisan sabahı ülkemiz eski güzelim mutlu(!) günlerini yitirerek diktatörlükle yönetilen bir ülkeye mi dönüşecek? Yoksa gerçekten beka sorununu atlatmış bir Türkiye, istikrar rüzgârını da arkasına alarak büyük bir sıçrama mı gerçekleştirecek? Doğru olan bunlardan hangisi? Bilgiye-bilince dayalı sağlıklı bir cevabın ileri sürülen tüm tartışmaları enine-boyuna ele almaktan geçtiğine inanıyoruz. Bu tartışmaları 4 maddede ele almakta yarar görüyoruz.

1. Hangisi Uygun?

Parlamenter sistemi savunanların gözümüne soktukları bir liste var. Bu listede dünya çapında en müreffeh, kalkınmış ülkelerin parlamenter sistemle yönetildiğini gösteriyor. Gerçekten de baktığımız zaman İngiltere, Belçika, Hollanda, Danimarka, Norveç, İsveç, İspanya, Monako, Japonya gibi kalkınmış müreffeh ülkeler parlamenter sistemle yönetiliyorlar. Bu listeye parlamenter sistemin başkanlık sistemine göre daha başarılı olduğu, sürekli olarak ima ediliyor.

Fakat bu listeyi gözümüne sokanların bize söyleme gereği duymadıkları bir gerçek daha var, o

da şu: Yukarıda saydığımız tüm bu ülkelerin aynı zamanda birer meşruti monarşi, yani krallık olduğu. Bu tablo bize parlamenter sisteme zorunlu olarak başvuran ülkelerin aslında krallıklar olduğunu gösteriyor. Krallıklar kendilerini yıkacak bir rejim değişikliğine müsaade etmediklerinden demokrasiyi ancak parlamenter sistem üzerinden götürebiliyorlar çünkü.

Gerçekten de tarihi serüvenine bakılacak olursa, parlamenter sistem “*Magna Carta Libertatum*” adı verilen sözleşmenin evrile-kıvrıla günümüze kadar gelmiş ruhudur. 800 yıl önce imzalanan ve Türkçede “*Büyük Haklar Sözleşmesi*” olarak ifade edilen bu sözleşme, özgürlük taleplerini tetiklemiş ve tarih boyunca ilerleyerek günümüz demokrasilerini doğurmuştu. Halkın yönetime ortak edilmesi fikrinin tarihi serüveni budur.

Yönetimde halkı söz sahibi kılmak isteyen ülkeler ya eski rejimleri devirmek veya monarşileri perde arkasına göndererek yetkilerini halkın seçtiği hükümetleri güçlendirmek şeklinde ifade edebileceğimiz iki seçenekle karşı karşıya kalmışlardı. Monarşilerin devrilmesi uzun, kanlı ve yıkıcı bir süreç doğurduğu için bazı ülkeler bundan ders alarak, monarşileri devirmek yerine onları sembolik hale getirmeyi, devlet

yönetimini seçilmiş meclislerin ve onların kendi içinden çıkardığı hükümetlerin yürütmesini sağlamayı seçmişlerdi. Buna “*İngiliz modeli*” adını verenler de var.

Fransız tipi devrimlerle kendi krallığını veya sultanlığını yıkarak rejim değişikliğine giden ülkeler ise, ciddi bir sorunla karşılaştılar. Krallıklar, geçmişten gelen, yüzyıllara dayalı birikimleriyle ülkenin geleneksel sahibi konumundaydılar. Devlet işlerini yürüten önemli kurumlar onların

Başkanlık tipi sistemler, yürütmeyi tamamen seçilmiş başkana verdiği için çift başlı veya çok başlı yönetimler değildir. Burada tek adam yönetimi yerine “tek başlı yönetim” tabiri imdadımıza yetişebilir. Bu günkü meşruti monarşilerde krallar “Saltanat süren ama hükümet etmeyen” liderler olarak ifade edilirler. Başkanlık sistemi ilk çıktığında, sistem taraftarları seçtikleri başkan için “Kralımız hükümet eder ama saltanat sürmez.” şeklinde bir espri yapıyorlardı.

gözetimi altında oluşmuş ve şekillenmişti. Ülkeyi sert ve keskin kırılmalara maruz bırakan rejim değişiklikleri, devrim sonrasında ciddi bir boşluk meydana getiriyordu. Krallık veya saltanatın yıkılması demek, eskiden yapılandırılan tüm kurum ve kuruluşların da yıkılması demekti. Krallık yıkılınca, onun “vesayet gücü” de yıkılmış oluyordu. Devrim yapmışsanız, daha önce monarşinin doldurduğu tüm boşlukları “yeni vesayet türleriyle” doldurmak zorunda kalıyordunuz. Aksi takdirde devrimi korumanız mümkün olmuyor, sürekli olarak karşı devrimlere muhatap olmak zorunda kalıyordunuz.

Kendi krallığını yıkan ülkelerin neden askeri ve bürokratik vesayete teslim olduklarının öyküsü böyle başlıyor. Krallığı yıkan devrimler, karşı devrimlere maruz kalmamak için ülkenin perde gerisini de devirerek, oluşan boşluğun yerine askeri ve bürokratik vesayet odakları oluşturmak ve bunları “devletin sahibi” gibi tanımlamak zorunda kalıyorlardı. Bu yeni vesayet rejimini de sembolik olarak vesayetin içinden gelen “cumhurbaşkanı” simgeliyordu. Sembolik cumhurbaşkanlığı makamının bizde neden uzun yıllar boyunca askerlerden, sivilleşme döneminde de askerin onay verdiği isimlerden seçildiğini bu durum yeterince açıklıyor.

Krallıkların komünist devrimlere maruz kalarak yıkılması da ayrı bir sorun oluşturunuyordu. Bu devrimler sonucunda monarşilerin yerine kurulan başkanlık modelleri, tek parti sistemine ve sözünü ettiğimizden daha katı vesayet kurumlarına dayandırılmıştı. Bu sistemler “başkanlık” gibi görünseler de başkanlığın kendisinin dahi neredeyse sembolik kaldığı “büro yönetimine” mahkûm oluyorlardı.

Krallığı yıkmayıp rejim değişikliği yapmamış ülkeler, hükümet sisteminde yaptıkları değişikliklerle yetindiler ve tabi ki, meşrutiyete, yani parlamenter sisteme geçiş yaptılar. Bu ülkelerde aslına bakarsanız, ülkenin örtük sahibi her zaman monarşiler oldu. Ülkenin köklü kurumları, onların kurguladıkları gibi yerli/milli olmaya devam etti. Hâlâ da kendi ülkelerini yapısal olarak tehdit altında bırakacak tehlikelerle kıyasıya savaşıyorlar; ülkelerinin çıkarları için canla başla çalışıyorlar.

Kendi krallığını/saltanatını yıkarak cumhuriyet ilan etmiş olan ülkeler, eski krallıkların boşluğunu doldursun diye kurguladıkları vesayetçi yapılardan çok çektiler. Bu vesayetçi yapılar rejime hamilik yapmak dışında bir atılım üretemiyorlardı. Özgürlük, hiç üretemiyorlardı. Halka özgürlük verdiğinizde rejimin kendisi yıkılma tehdidiyle karşı karşıya kalıyordu. Bu tip ülkelerin çoğu zamanla, başkanlığa veya yarı başkanlığa geçerek mevcut aksaklıklarını gidermek zorunda kaldılar.

Vesayet kurumları, ülke içerisindeki başka odaklar tarafından ele geçirildiğinde ülkenin kaderiyle oynamak da oldukça kolay hale geliyor. Bu tip ülkelerde ortaya çıkan ve ülkeyi arada bir fabrika ayarlarına geri götüren darbeci gelenek, küresel güçlerin iştahını kabartıyor, vesayet kurumlarını ele geçirmek onlar için de cazip hale geliyordu. Bizim yakın zaman önce atlattığımız 15 Temmuz darbe girişimi, çok önceden vesayet kurumlarını ele geçirmiş ve küresel aktörlerle iş tutmuş bir yapılanmanın (FETÖ’nün) ürünüydü.

Bu nedenle *hangisi uygun*, sorusunun cevabı net olarak “vesayetten kurtarılmış olan rejim uygun” olmalıdır. Dünyadaki parlamenter sistemlerin kalkınmış-müreffeh rejimler olduğunu gösterenler, bunların büyük çoğunluğunun akıllılık

Türkiye her ne yaparsa yapsın, ülkeyi sert ve keskin kırılmalara maruz bırakacak nitelikte çözüm ve projelerden kaçınmak zorundadır. Ülkenin vesayet kurumlarından arındırılması, dikkat ve itina isteyen bir iştir. Kürt bölgelerinin terörden arındırılması ve alt kimliklerin tatmin edilmesi, dikkat ve itina isteyen bir iştir. Askeriye, MİT, Emniyet ve bürokrasinin yeniden yapılandırılması, dikkat ve itina gerektiren bir iştir. Ülkenin diğer sosyal ve ekonomik sorunlarına çare bulmak, dikkat ve itina gerektiren bir iştir. Türkiye’nin, beka sorununu tehdit eden iç ve dış saldırılarla mücadele etmesi, dikkat ve itina gerektiren bir iştir.

edip kan, acı, gözyaşı ve yıkım getiren devrimlere gerek duymayan, kendi sorunlarını kendi yerel imkânlarıyla çözen ülkeler olduklarını göz ardı ediyorlar. Yani aslında onları kalkındıran parlamenter sistemleri değil, istikrarları ve bu istikrarın çarpan etkisi olmuş.

Kendi krallığını yıkmış olan ülkelerden de erken uyananlar da yol aldılar. Buna Almanya, Fransa ve diğer bazı ülkeleri örnek olarak gösterebiliriz. Almanya, Hitler'i doğuran yapıda köklü değişiklikler yaparak 1949 anayasasıyla bugünkü "federal parlamenter" hükümet modeline geçmiş; Fransa da 1958 anayasasıyla "yarı başkanlık" modeline geçiş yapmış. Finlandiya, Avusturya ve İzlanda gibi ülkeler ise farklı tarihlerde yaptıkları anayasa değişiklikleriyle "yarı başkanlık" hükümet sistemine geçiş yapan ülkeler arasında yer alıyorlar.

İlerleme ve kalkınmanın bir yandan vesayeti ortadan kaldıran, bir yandan da vatandaşların hak ve özgürlüklerini kısıtlamayan ve bu tip sorunlarını bir an önce gideren ülkelerde atağa kalktığı anlaşıyor. Burada hangi sistem uygun, sorusunun cevabı arandığında; yönetim modeli ile ülkenin karakteri arasındaki "uyumu en iyi sağlamış yönetim modeli" en anlamlı cevap olarak karşımıza çıkıyor.

2. Hangisi Başarılı?

Hangi sistem "istikrar" üretiyorsa başarılı olma olasılığı yükseliyor. Yukarıda devrim sarhoşluğuyla kurgulanmış bazı cumhuriyetlerin oluşan boşluğu askeri ve bürokratik vesayet kurarak giderdiğinden söz ettik. Bu tip sistemlerin işleyişi doğal olarak istikrarsızlık üretiyordu. Askeri ve bürokratik vesayetin baskısı yüzünden istediği gibi hareket edemeyen, özgürlük alanlarını genişletemeyen, vatandaşın hür düşünüp hür yaşayamadığı sistemler doğaları itibarıyla başarı üretiliyorlar.

Parlamenter sistemler bazen en güçlü kraldan daha güçlü başbakan çıkartırken, bu başbakanların iç ve dış vesayetin güdümünde etkili işler yapamadıklarını, yapmak istediklerinde darbeye uğradıkları malumumuzdur. Adnan Menderes'in 1960 darbesiyle indirilmesi ve idama giden bir sürece maruz kalmasının temelinde Türkiye'nin

stratejik olarak büyümesine çalışması yatıyor. Menderes, Türkiye'yi kredi konusunda oyalayıp duran ABD'ye yeter deyip, bazı yatırımlar için Rus ve Hint kredilerine yönelince darbeye uğramış ve sonu idam olmuştu. Ondan sonraki hükümetler de her zaman vesayet odaklarının baskısı altında kalmaya devam ettiler. Demirel, Ecevit, Özal ve Erbakan gibi liderler hayatları boyunca bu vesayet sisteminin ürettiği sorunlarla boğuşmak zorunda kaldılar.

Vesayet sistemi, sadece icraatı geciktirici bir ayak bağı olmakla kalsa yine iyi... Bu odaklar karanlık güçlerin etkisi altına girdiğinde, iş daha da çetrefilleşiyor. Ülke ne zaman kronik bir toplumsal sorunundan kurtulmak istese sistem içindeki mahfiller engel oluyor.

Bu tip sistemlerin bir sakıncası da ikiden fazla partinin Meclis'e girebildiği ve partilerin aldığı oy oranının tek başına hükümet kurmaya yetmediği durumlarda ülkenin koalisyonlara mahkûm olması, güçlü ve istikrarlı hükümetlerin kurulamamasıdır. Meşruti monarşilerde vesayetçi konumunda yer alan monarşi nispeten yerli olduğu için, en azından bu güçsüz ve istikrarsız hükümetler ülkeyi beka tehdidiyle karşı karşıya bırakmıyor. Bizdeki gibi, vesayet odaklarının karanlık mahfillerle iç içe girdiği ülkelerin taşıdığı riskleri düşünün. Oradan oraya sürekli savrulmaktalar ve istikrarsızlık kaderleri olmaktadır. Türkiye'nin 15 Temmuz'da direktan dönmesi, tekrar savrulmayacağı anlamına gelmiyor. Böylesi savrulmalara referans/onay/meşruiyet teşkil eden vesayet sisteminin kalıcı olarak kaldırılması, kurumların vesayetten tamamen arındırılması bu yüzden son derece hayati!

3. Diktatörlüğe Geri mi Dönülüyor?

Burada gizli bir ironi var. Vesayet diktasından nemalanmış kesimler “Evet” çıkarsa, muslukların bir gün onlar için akacağı ümidini de yitireceklerinden çılgınlığı basıyorlar, ‘yetişin diktatör geliyor!’ diye

Malumunuz, mevcut sistem birileri için kazanarak değil “*kazandırmayarak*” nemalanmaya çok elverişli. Bunun net bir örneğini 7 Haziran seçimleri öncesinde gördük. Muhalif ittifak “*Seni başkan yaptırmayacağız!*” ekseninde dönüyordu. Seçim sonrası oluşan tablo hükümet kurulamayacağı gibi bir sonuç izhar edince, çıkacak koalisyon ve güçsüz hükümetten dolayı bazı kesimler tekrar nemalanma imkânı bulacaktı. Ancak PKK’nın silah bırakma sözünü tutmaması, birden terörü şehirlere taşıyan farklı bir mücadeleye başlaması, şehir ve mahallelerin kazıldığı “*hendek siyasetiyle*” karşı karşıya kalan Türkiye’de seçmen tercihi ni AK Parti lehine değiştirdi. Halk kulağa hoş gelse de bazı lafların altında farklı niyetler olduğunu sezdi. 1 Kasım’da yenilenen seçimlerde oyunu yine istikrardan yana kullanan halk, istikrar devam etsin dedi. Bu olmasaydı ve yeniden güçlü bir hükümet kurulmamış olsaydı, “*kazandırma*” politikası sonuç verecek; bazı kesimler, oluşacak koalisyon hükümetinden faydalanmak isteyecekti. Bu olmayınca ve tek başına bir iktidar kurulunca yine feryada devam ettiler, ülke diktatörlüğe gidiyor diye. Sanki tek parti iktidarlarına diktatörlük deniyormuş gibi.

Diktatörlük, olmadı “*tek adamlık*” yakıştırması nereden çıkıyor? Bir kere kesinlikle yapılacak değişikliğin, şimdikinden daha fazla tek adamlık doğuracağından değil. Bu tahmini şimdiki sisteme kıyasla yapıyoruz. Halen yürürlükte olan parlamenter sistem ve ilgili kanunların sağladığı imkânlarla göre bir parti genel başkanı rahatlıkla “*tek adam*” haline gelebiliyor.

Bu nasıl gerçekleşiyor? Genel başkan, önce genel merkeze ve delegeye hâkim oluyor. Kimse onun izni olmadan ilçe başkanı bile atayamıyor artık. Milletvekillerini o belirliyor. CHP gibi bölgede yapılan önseçimlerde, adaylar yine dolaylı olarak genel başkan tarafından ama delege üzerinden belirleniyor. Mevcut sisteme göre bir genel başkan isterse, bir kraldan daha diktatör ve

tek adam olabiliyor. Hele hükümet kurup başbakan olduğunda... Ama yine de “*Hayırcı cephe*” referandum sonucunda ‘ “Evet!” çıkarsa Türkiye’ye diktatörlük gelir, tek adam yönetimi başlar’ diyebiliyor.

İşin kitabına göre diktatörlük anlamında “*tek adam*” yönetimi mutlak monarşi ve güçler ayrılığına gitmemiş yönetimlerde ortaya çıkıyor. Güçler ayrılığına riayet eden ülkelerde diktatörlükten veya tek adam yönetiminden söz etmek mümkün değil. Hele 4-5 yılda bir başkanın halkoyuyla seçildiği veya değiştiği sistemlerde, tek adam yönetiminden söz etmek kesinlikle mümkün değil.

Başkanlık tipi sistemler, yürütmeyi tamamen seçilmiş başkana verdiği için çift başlı veya çok başlı yönetimler değiller. Burada belki tek adam yönetimi yerine “*tek başlı yönetim*” tabiri imdadımıza yetişebilir. Bu günkü meşruti monarşilerde krallar “*Saltanat süren ama hükümet etmeyen*” liderler olarak ifade edilirler. Başkanlık sistemi ilk çıktığında, sistem taraftarları seçtikleri başkan için “*Kralımız hükümet eder ama saltanat sürmez.*” şeklinde bir espri yapıyorlardı.

Halkoyuyla seçildiği 4 veya 5 yıllık süre için başkanın bir kral görüntüsü verdiği doğrudur. Yürütme halk tarafından seçimler aracılığıyla ona tevdi edilir; o da kabinesini ve bürokratlarını oluşturarak hemen icraata başlar. Halkın ona verdiği yetki alanında kimse yoluna taş koyamaz. Ancak bu tarz bir yönetim diktatörlük veya tek adamlık değildir. Çünkü yasama organı olan Meclis’i ve Yargı’yı yürütmeden bağımsız *ayrı kuvvetler* haline getirdiğinizde, hiçbir zaman tek adam yönetimi oluşmaz. Karşılıklı denetleme kurumları devreye giriyor çünkü. Bizim 16 Nisan’da oylayacağımız taslak, seçilmiş Meclis’le seçilmiş Cumhurbaşkanı’na karşılıklı olarak birbirlerini denetleme ve gerek duyarlarsa ‘karşılıklı fesih’ yetkisiyle seçime gitme hakkını veriyor. Bu usul çok ince düşünülmüş olup istikrarsızlığı ve istismanı önleme tedbiri olarak karşımıza çıkıyor. Düşük bir ihtimal de olsa kazara görevini kötüye kullanan bir Cumhurbaşkanı’nı Meclis, kendisini de seçime götürerek koltuğundan edebiliyor. Aynı şekilde başkana ve yürütmeye karşı sürekli istismar halinde olan Meclis’i başkan, kendisini de seçime götürerek feshedebiliyor. Son derece isabetli

ve ince düşünülmüş bu denge-fren mekanizması, ekstrem durumlarda bir önlem olarak duruyor. Böyle bir yapı için diktatörlük demek insafla bağdaşır bir durum değildir!

4. Güçler Ayrılığı Uygulaması Ortadan Kalıyor mu?

Hayır cephesinin ileri sürdüğü iddialardan biri de bu. Elbette ki bu üzerinde durulması gereken ciddi bir iddia... Ama doğrusu, işin aslına bakıldığında bu iddia, diktatörlük ve tek adamlık yakıştırmasının yan uzantısı gibi duruyor. Yoksa, seçilmiş bir Meclis'in işini şimdikinden (!) daha bağımsız yapamayacağına ilişkin hiçbir belirti yok. Yukarıda, mevcut parlamenter sistemin yürürlükteki kanunlarla beraber sıradan bir genel başkana nasıl tek adamlık yolunu açtığına değinmiştik.

Yeni sistem gelirse yürütmeden tamamen ayrı olan yasama Meclis'inin -baraj sorunu da halledilirse- bütün siyasi renklere fırsat ve olanak sağlayan bir çeşitlilik kazanması söz konusu olacak. Baraj engeli devam ettirilse dahi, parti genel başkanının inisiyatifinden çok, bölgesel aktörlerin Meclis'e taşınması siyaseten de olsa zorunlu hale gelecek. Bu değişiklikten hareketle milletvekillerinin Cumhurbaşkanı'nın iki dudağı arasından çıkana bakacağını, oluşacak Meclis'in kukla bir meclis olacağını söylemek yanlışlığını geçiniz, terbiyesi tartışılır hadsiz bir laftan ibaret kalıyor.

Güçler ayrılığının diğer olmazsa olmazı "yargı bağımsızlığı"na gelince, referanduma sunulan metin, yargının hem *bağımsız* hem de *tarafsız* olması gerektiğini öngörüyor. Yani yargı organlarının iktidardan bağımsız olması gibi ideolojik görüşlere, grup, hizip ve cemaatlerin tamamına karşı duruşunda tarafsız olması; kanuni düzenlemelerden sonra -belki de- hiçbirleriyle irtibatlı ve iltisaklı olmaması gerekecek. Bu durum yargı bağımsızlığını şimdikinden daha mı geriye götürür? Daha düne kadar sözde bağımsız geçinen yargının, ta-

vanından tabanına bir örgütün kontrolüne geçtiğini, -şehitleriyle ve gazileriyle- 15 Temmuz acı tecrübesiyle yaşamış bir Türkiye, yargının bağımsızlığını kaybedeceği iddiasına sadece güler geçer.

Yapılan anayasa değişikliğinin yasamayı ve yargıyı şimdikinden bir-iki tık daha yukarıya taşıyarak güçlendireceği kesin. Ama bir ülkede önemli olan demokrasi ve tarafsızlık ilkesinin kurumlar tarafından da sindirilmesi; bunların kurumsal kültüre dönüşmesi. İşte o zaman güçler/kuvvetler ayrılığı Türkiye'de layıkıyla hissedilecektir.

Ülke Sorunları Hakkında Hasbihal

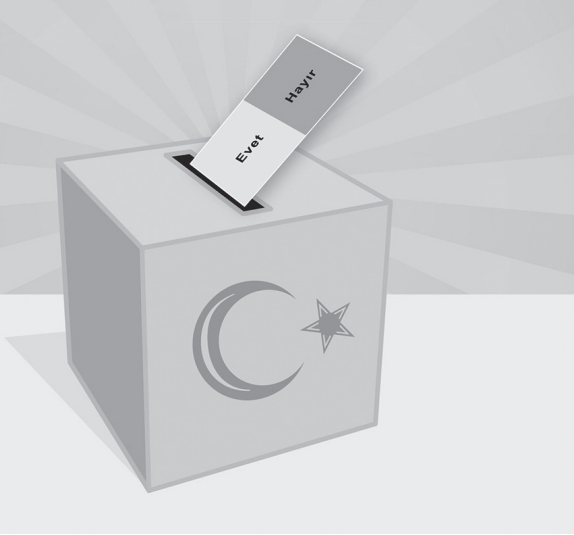
Cumhurbaşkanı hükümet sisteminin güçlü yürütme ve istikrarla beraber kalkınma, büyüme ve istihdam artışında atılım yaparak ülke ekonomisini düze çıkaracağı kesin. Önemli olan bunların getirisini adil ve dengeli bir şekilde topluma yansıtmak. Çalışanların ücretlerini açlık/fakirlik sınırından uzaklaştırabilmek.

Muhtaç olana yardım eli uzatmak şüphesiz geçici olarak alınacak ilk insani ve İslâmi tedbir olarak yabana atılamayacak bir tutum. Ancak geçici olanın yanına kalıcı olanın eklenmesi; çalışanların

muhtaç duruma düşürülmemesi, işsizlerin de kendilerini "alan el" olmaktan çıkaracak istihdam alanlarıyla tanışması, Türkiye'nin olmazsa olmazı haline gelmelidir.

İstikrarın sadece parasal fayda sağlaması söz konusu değil tabi. Aynı istikrar milli savunma anlayışını ve savunma sanayisini de güçlendirecek. İç ve dış tehditlerle daha iyi mücadele edebilen, savunma sanayiini her geçen gün biraz daha yerleştiren bir Türkiye göreceğimiz ufukta.

Kurumsal vesayetlerin ortadan tamamen kalktığı, seçilen cumhurbaşkanının hem kabinesini hem de üst düzey bürokratları belirleyerek çalışmaya başlayacağı yeni bir dönem başlamış olacak. Uyum yasaları çıktığında, bürokratin koruyucu yasaların arkasına sığınarak, istese yan gelip yatabileceği dönemler sona erecek. Ülkeye şimdiye

kadar ciddi anlamda ayak bağı olmuş bu problemi, “*hayali bir örnek*” üzerinden değerlendirelim:

Mevcut yasalara göre diyelim ki, İş-Kur Genel Müdürü veya Halk Eğitimi Genel Müdürü yan gelip yatıyor. Kurumun diğer bürokratları da giderek başına buyruk hale gelmeye başlarlar. Zamanla her kafadan ayrı seslerin çıktığı uyumsuz bir yapı egemen olur ilgili kuruma. Kurumun genel müdürünü görevden alamıyorsunuz. Bürokratik vesayet günlerinden kalma düşünceye göre o, seçilmişin değil devletin bürokratıdır. Devlet kendi bürokratını seçilmişe karşı çok önceden çıkardığı yasalarla koruma altına almış. Başbakan yasal zırha bürünmüş bu kişileri görevden alamıyor. Bu takdirde olan ülkeye oluyor. Ülkenin “*halk eğitimi*” ve ülkenin işsizlerine “*iş bulma*” işi yerlerde yatıyor. Buna rağmen, başbakanın ve ilgili bakanların kendi bürokratlarını alttan almaktan başka çaresi yok. Rezalete bakar mısınız? Bu hayali örnek üzerinden gösterdiğimiz sakınca bize net olarak şunu söylüyor: Referandum sonrası ortaya çıkacak olan “*güçlü yürütme*” bu saçmalıkların sonunu getirecek.

Başkanlık tipi sistemler tek başlı güçlü yönetimle beraber önünü göre göre tedrici olarak yerel yönetimleri, bir başka deyişle yerinden yönetimi güçlendirirler. İşin tabiatında var, başkanın iş yükü çok artıyor çünkü. Bu nedenle, seçilmiş başkan işçilik değil, yöneticilik yapar. Ülkenin tüm sorunlarını koordine eder ama bunu iş yüküne boğularak değil, işleri kurum ve kuruluşlara tevzi ederek yapar.

Türkiye gibi farklı etnisitelerden oluşan ülkelerin, etnik hak taleplerini bölünme riski yaşamadan karşılayabileceği alt yapılar kazanması gerekiyor. Başkanlık sistemleri bu sorunların çözümü için doğal altyapı niteliği taşırlar. Etnik taleplerin karşılanmasından maksadımız, eyalet veya federasyon sistemine geçmek değil illaki. Yerinden yönetimleri güçlendirmek, bölgesel yatırımları artırarak istihdam alanlarını genişletmek, ana dil eğitimini sisteme bağlamak gibi çözümler de alt kimliklerin insan haklarından kaynaklanan ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilir. Bütün bu sorunlar yürütmenin güçlü olduğu ülkelerde rahatlıkla çözülebiliyor.

Sonuç

Türkiye her ne yaparsa yapsın, ülkeyi sert ve keskin kırılmalara maruz bırakacak nitelikte çözüm ve projelerden kaçınmak zorundadır. Ülkenin vesayet kurumlarından arındırılması, dikkat ve itina isteyen bir iştir. Kürt bölgelerinin terörden arındırılması ve alt kimliklerin tatmin edilmesi, dikkat ve itina isteyen bir iştir. Askeriye, MİT, Emniyet ve bürokrasinin yeniden yapılandırılması, dikkat ve itina gerektiren bir iştir. Ülkenin diğer sosyal ve ekonomik sorunlarına çare bulmak, dikkat ve itina gerektiren bir iştir. Türkiye’nin, beka sorununu tehdit eden iç ve dış saldırılarla mücadele etmesi, dikkat ve itina gerektiren bir iştir. Türkiye her ne yaparsa yapsın, dikkatle ve itina yapmak zorundadır. Türkiye’nin yanlış yapma lüksü yoktur; hele böylesi iç ve dış konjonktürde.

17 Nisan sabahında referandum sandığından “HAYIR” çıkarsa Türkiye yıkılmayacak, ağır aksak ilerlemeye devam edecek. Ama “EVET” çıkarsa, Türkiye pek çok yapısal sorununu kalıcı olarak giderme fırsatı yakalayacak. Bunun da bir sihirli değnek gibi her derde deva olacağını sanmayınız. İşlerin çözülmesi biraz zaman alacak. Ama en önemlisi, güçlü yönetimi ve stratejik yeniden yapılanmasıyla Türkiye beka sorununu atlatacak, bu kesin.

Türkiye’nin beka sorununu atlatacağı ve kol-tuk sahibi kim olursa olsun, gözünün yaşına bakmadan yaptığı yanlışları rahatça eleştirebileceğimiz günlerin özlemi içindeyiz.

Eski Yeniği Anlamak; Türkiye-AB İlişkileri ve Gelecek

Çok değişik etmenler seçim sonucuna dair güçlü bir tahmin yapmayı ziyadesiyle zorlaştırmaktadır Türkiye'nin kırılğan yapısı göz önünde bulundurulduğunda gelecekteki ufak gelişmelerin dahi seçim sonucunu etkileyecek olması da göz önünde bulundurulması gereken bir diğer unsurdur.

Metin Samet TOMAKIN

Bir önceki yıl kadar olmasa da 2017 yılı da hayli yoğun bir gündeme tanıklık ediyor. AK Parti'nin, MHP'nin de desteği ve yardımıyla son şeklini verdiği başkanlık sistemi uzunca bir süre sonra son şeklini aldı ve Meclis oylaması sonucu tasarının referanduma götürülmesi kararlaştırıldı. Türkiye'nin sekizinci referandumuna bir aydan daha az bir süre kala "Evet" ve "Hayır" cephesi de belirgin bir hal aldı.

Hâlihazırdaki duruma göre Meclis partilerinden AK Parti ve MHP kampanyanın "Evet" cephesinde CHP ve HDP ise cephenin "Hayır" tarafında yer alacaklarını açıkladı. "Evet" cephesinin seçim kampanyası güçlü Türkiye ve yönetimde çift başlılığın sona ermesi retoriği üzerine inşa edilirken "Hayır" cephesinde kampanyasında "Tek adamlığa ve Rejim değişikliğine hayır" argümanlarını ön plana çıkardı. Bunun haricinde iki taraf arasında propaganda faaliyetlerinin hızla devam ettiği bu son dönemde yapılan kamuoyu anketlerine göre "Evet" ve "Hayır" oyları oran olarak birbirine oldukça yakın olmakla birlikte kararsızların oranı dikkati çeken önemli bir ayrıntıydı. Nitekim son seçim anketlerine göre uzunca bir süre %17-20 bandından gezinen kararsız oyların %10 dolaylarına indiği görülmekte ve bu oranın seçim gününe kadar iyice azalacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte anket şirketlerinin son araştırmaları ışığında oluşan ortak kaniya göre "Evet" oyları "Hayır" oylarının az bir farkla önünde gitmekte-

dir.¹ Bu durumdan hareketle seçimin sonucunu kararsızların tayin edeceği öngörülebilir ki gerek CHP gerek AK Parti muhtelif açıklamalarda seçim kampanyasını kararsızların ikna edilmesi üzerine şekillendirdiğini açıklamıştır.²

Hayır Cephesi ve AB

"Hayır" cephesinde özellikle CHP'nin bu dönem benimsediği temel politika dikkat çekicidir. Nitekim daha öncesinde seçim kampanyalarında hatta saldırgan şeklinde nitelenebilecek bir üslupla "Anti-Erdoğan" retoriği üzerinden şekillendirilen politikada her ne kadar halen "tek adamlık" retoriği üzerinden Cumhurbaşkanı Erdoğan hedef alınmaya devam edilse de üslubun geçmişe kıyasla oldukça yumuşak olduğu söylenebilir. Dolayısıyla hali hazırdaki tabloya göre referandumdan "Evet" sonucunun çıkması daha muhtemel görülmekle birlikte seçimden "hayır" sonucunun çıkması ihtimaline dikkat edilmelidir. Nitekim yapılan anketlere göre genel kararsızların haricinde "Evet" cephesinde de yüzde 17'lik kararsız bir kesimden bahsedilmektedir.³ Bu kararsız kesimin haricinde her iki taraftan da "mahalle baskısı" dolayısıyla farklı görüş bildiren kesimlerin olduğu da bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla tüm bu etmenler seçim sonucuna dair güçlü bir tahmin yapmayı ziyadesiyle zorlaştırmaktadır. Türkiye'nin kırılğan yapısı göz önünde bulundurulduğunda gelecekteki ufak gelişmelerin dahi seçim sonucunu etkileyecek ol-

ması da göz önünde bulundurulması gereken bir diğer unsurdur.

Kampanya sürecinde göze çarpan önemli gelişmelerden biri de özellikle Avrupa'nın "Evet"çi cepheye karşı takındığı belirgin olumsuz tavidir. Başta Almanya ve Hollanda olmak üzere birçok AB üyesi ülkenin bu olumsuz tavırda başı çektiği söylenebilir. Bunda Avrupa'da uzun zamandır yükselegelen aşırı sağın etkisinin yanında son dönemde AB ile Türkiye arasındaki gergin ilişkilerin ve Türkiye'nin AB'ye oldukça ağır ve yüksek perdeden eleştirilerinin de payı büyüktür. Hatırlanacağı üzere AB ile yıllardır süregelen üyelik müzakerelerinde AB'nin takındığı isteksiz tavır, akabinde özellikle son dönemlerde Birlik ile Türkiye arasında yapılan göçmenlere dair antlaşmanın sonrasında AB'nin verdiği sözleri tutmada ayak diremesi (vize serbestisi vb.) ve kapalı kapılar ardındaki söylemleri ile reel politikte eylemleri konusunda "ikiyüzlü" bir tutum sergilemesi, son dönemde de bir taraftan Türkiye'deki seçim kampanyasına dâhil olmak istemediğini dolayısıyla propaganda faaliyetlerine izin vermeyeceğini ilan ederken bu yasakların sadece "Evet" cephesine uygulanması "Hayır" cephesine propaganda noktasında herhangi bir engel çıkartılmaması AB'nin çifte standardının ve aslında bir yerde hasmane tavrının en tipik göstergeleridir. Bu tutarsız tavır sonrası Türkiye'nin AB ülkelerine yönelik eleştirinin dozajını artırması ve başta Almanya ve Hollanda olmak üzere AB ülkelerine yönelik "Nazizm-Faşizm" eleştirileri AB ülkelerinde büyük yankı uyandırmıştır ve son derece tedirgin olunmuştur.⁴

İşin ilginç tarafı özellikle Hollanda'nın tutumu AB basınında da şaşkınlıkla karşılanmış böylesi basit bir mevzunun nasıl böylesi bir krize dönüştürüldüğü sorgulanmış, bu tutumun, Hollanda'da hâlihazırda iktidarda olan Özgürlük ve Demokrasi İçin Halk Partisi'nin yakın zamanda gerçekleştirilen seçimlerde aşırı sağın oylarını kırmaya yönelik siyasi konjonktürel bir tutum olduğu değerlendirmeleri yapılmıştır. Özellikle İsviçre ve İngiltere'de Türkiye'nin iradesinin "ifade özgürlüğü" kapsamında ele alınması gerektiği ve dolayısıyla AB'nin Türkiye karşısı bu tutumunun yanlış olduğuna bazı dair değerlendirmeler de yapılmıştır.⁵

Seçim Sonrası Dönem

Tüm bunlardan sonra aslında önemsenmesi ve hazırlık yapılması gereken seçim sonrası dönem olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Nitekim seçimden her iki sonucun da çıkma ihtimali her iki ihtimale yönelik hazırlık yapılmasını

gerekli kılmaktadır. Seçimlerden "Evet" sonucunun çıkması halinde yeni bir sisteme geçilmesi sebebiyle ciddi hukuki ve idari değişiklikler gerekecek ve geçiş döneminin olumsuz etkilerinin en aza indirgenebilmesi için bunların süratle gerçekleştirilmesi önem arz edecektir. Nitekim sistemin değişikliğinden ötürü bir dönem gerek hukuki gerek idari bir karmaşanın yaşanması kuvvetle muhtemeldir. Hâlihazırda özellikle son iki senedir ülkenin ciddi zor bir dönemden geçtiği ve başta terör örgütleri ve yabancı istihbarat servisleri olmak üzere birtakım unsurların, politik aktörlerin bu dönemde ülkenin bu kırılgan, hassas döneminde hareket geçmeleri hali hazırdaki uzunca süredir ülkede yakın dönemle kıyaslandığında ilginç bir sükûnetin hâkim olduğu düşünüldüğünde hayli yüksek bir olasılıktır. Böylesi bir senaryonun gerçekleşmesi halinde ülkeye olumsuz etkileri bu kırılgan durumdan ötürü geçmiş döneme kıyasla daha fazla olacaktır. Dolayısıyla tam bir teyakkuz hali içerisinde geçiş sürecinin olabildiğince kısa sürede tamamlanması hayati önem arz edecektir. Referandum sonucunun "hayır" çıkması halinde özellikle piyasalarda AK Parti iktidarına ve devamına yönelik güçlü inanç ve güven olumsuz yönde etkilenecek, bu da zaten birkaç senedir türlü badireler atlatan hükümeti her alanda sıkıntıya sokacaktır. Böylesi bir ortamda ülke ekonomik operasyonlar ve terör operasyonlarıyla daha da kırılgan hale getirilmek istenecek, böylece gerek AK Parti'ye "ayar vermek" gerek ülke siyasetine yeniden yön vermek istenecektir.

Sonuç olarak genel hatlarıyla ülkenin siyasal sisteminde muhakkak makro ölçekte bir düzenlemenin yapılması gerekliliği ülkenin geride kalan 94 yıllık siyasi tarihinde yaşanan istikrarsızlıklar, darbeler, ciddi adalet ve güvenlik sorunları göz önünde bulundugunda son derece açıktır. Bununla birlikte ülkenin özellikle son 3-4 yıldan bu yana son derece zor dönemlerden geçtiği ve

bunun ciddi kırılğan bir ortam yarattığı da bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda iktidar olmakta dahi bu kadar zorlanılan OHAL ilan edilmiş bir ortamda böylesi ciddi ve büyük bir değişime gitmek işin alternatif maliyeti yahut diğer bir deyişle “hayır” çıkma ihtimali ve bu ihtimalin muhtemel olumsuz ciddi sonuçları göz önünde bulundurulduğunda büyük bir risktir. Zamanlama haricinde bir diğer önemli nokta, Türkiye’deki parlamenter sisteme ilişkin son derece yüzeysel değerlendirmeler ve Başkanlık sistemine deyim yerindeyse “sihirli bir değnek” gözüyle bakılmasıdır. Bu bağlamda Türkiye’deki parlamenter sistemin gelişmiş ülkelerdeki parlamenter sistemlerle kıyaslandığında, ülkenin parlamenter sisteminde her açıdan ciddi sorunların olduğu, sistemin gerek teorik gerek pratik açıdan yeterince demokratik olmadığı ve kırılğan bir siyasi ortam ürettiği gerçeğinden hareketle tüm bu sorunları salt parlamenter sistemin kendisine bağlamak büyük bir yanılğı olacaktır. Nitekim Almanya, Belçika, İngiltere, Danimarka, İsveç, Norveç gibi ekonomik ve demokratik açıdan gelişmiş birçok ülkenin her ne kadar kâğıt üzerinde “anayasal monarşi” olarak isimlendirilse de parlamenter bir sistemle yönetildiği malumdur. Bununla birlikte dünyada ekonomik ve demokratik açıdan kayda değer bir gelişme kaydetmiş, Başkanlık yahut yarı başkanlık sistemiyle yönetilen ABD ve Fransa haricinde başka bir ülkenin olmadığı da bilinen bir diğer gerçektir. Bununla birlikte siyasal sistemleri topyekûn iyi-kötü yahut başarılı-başarısız olarak tanımlamak hatasına da düşülmemelidir. Nitekim başarılı örneklerinin yanında parlamenter sistemle yönetildiği halde gerek ekonomik gerek demokratik açıdan Nepal, Etiyopya, Dominika gibi gelişmişlik seviyesi oldukça düşük olan ülkelere rastlamak mümkündür; Yarı Başkanlık yahut Başkanlık sistemiyle yönetilen Çad, Kongo, Cibuti, Gine, Afganistan, Şili, Venezuela gibi ekonomik ve demokratik açıdan gelişmişlik düzeyi hayli düşük olan olumsuz örneklerin yanında Fransa ve ABD gibi olumlu örnekler bulmak da mümkündür.

Bundan hareketle ekonomik ve demokratik gelişmeyi madalyonun iki yüzü olarak görmemek gerekir. Nitekim Çin Halk Cumhuriyeti Başkanlık

sistemiyle yönetildiği halde ekonomik açıdan ciddi gelişme kaydetmişken, ülkenin demokratik gelişmişlik düzeyi oldukça düşüktür.⁶ Genel itibariyle değerlendirildiğinde ülkelerin gelişmişlik seviyeleri siyasal sistemin yanında siyasal sistemin ne kadar sağlam temeller üzerine yapılandırılıp yapılandırılmadığına, işleyişine müdahale edilip edilmediğine, eğitim oranı, seviyesi ve kalitesine; buna bağlı olarak ülkenin entelektüel seviyesine ve insan kalitesine, ülkelerin tarihine, geleneklerine hatta inançlarına kadar birçok parametreye bağlıdır. Bu bağlamda eğer temel hedef gelişmek, “muasır medeniyetler” seviyesine ulaşmak ise meseleyi indirgemeci bir bakışla ele almak hem doğru olmayacak hem de haliyle istenilen sonucu asla vermeyecektir.

Bir ülkenin siyasal sisteminin değiştirilmesi son derece ciddi bir meseledir. Zira yeni bir sistemin işler hale gelmesi yıllar alan ve ülkenin gerçekleriyle, gelenekleriyle, inançlarıyla, olumlu-olumsuz birçok tecrübeyle şekillenecek olan uzun bir süreçtir. Dolayısıyla böyle bir meseleyi “olmazsa yeniden eski sisteme döneriz” yahut “sistem değişecek tüm dertler bitecek” “ya ben ya o” gibi topyekûn ve mesnetsiz, sloganik-popüler, hatta gayri ciddi söylemlerle sunmak ve değerlendirmek bir önce vazgeçilmesi gereken hatalı bir tutumdur. Dolayısıyla sürecin nesnel ölçütler üzerinden değerlendirilmesi, kampanyanın salt popüler söylem üzerine inşa edilmemesi, sonuç ne olursa olsun sonucun hedefleri ulaşmak yolunda bir araç olduğu gerçeği asla göz ardı edilmemeli, milletin kararına her şartta saygı gösterilmelidir!

Dipnotlar

- 1 <http://www.gazetevatan.com/son-dakika-siyaset-dunyasini-sallayacak-4-farkli-anket-sonucu--1050698-gundem/>
- 2 <http://www.sabah.com.tr/gundem/2017/02/05/ak-parti-referandum-seferberligi-baslatti> <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/441374.aspx> <http://www.diken.com.tr/chp-kararsizlara-odaklanacak-hedef-mhp-ve-akplilerle-yuzde-20ye-varan-kesim/> <http://www.gercekgundem.com/siyaset/263279/chpni-hedefi-kararsizlar>
- 3 <http://www.sonsecimanketi.com/son-referandum-anketinde-kararsiz-secmen-yuzde-16>
- 4 <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201703111027593667-ruttedogan-nazi-cizgiyi-asti/> <http://www.dw.com/tr/merkeldenhollandaya-tam-destek/a-37919622>
- 5 <http://aa.com.tr/tr/dunya/hollandanin-skandal-tavri-avrupa-basininda-saskinlikla-karsilandi-/769700> <http://www.hurriyet.com.tr/the-times-turk-bakanlari-yasaklayan-ulkeler-ikiyuzlu-40394198>
- 6 https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_system_of_government

Diaspora Filistinlileri ve Temsil Sorunu

Münir ŞEFİK

Diaspora Filistinlileri Halk Kongresi 25 ve 26 Şubat tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. Filistin halkının büyük memnuniyetini kazandığı kadar Ramallah'taki Filistin yönetimi tarafından şiddetli öfkeyle karşılandı. Kongreyi Filistin Kurtuluş Örgütü FKÖ'nün Filistin halkını temsiliyetine dokunmaya hazırlanan bölücü bir kongre olarak gördü bu yönetim. Ancak kongrede yayınlanan siyasi bildiriyi veya yapılan konuşmaları ve sonuçları takip edenler FKÖ'nün temsiliyetine dokunma hazırlığı suçlamasını taşıyan tek bir söz veya adım bulamayacaklardır.

Bununla birlikte Diaspora Filistinlileri Halk Kongresi FKÖ'nün Filistin halkını temsiliyetine vurgu yaptı ve hatta FKÖ'ye yönelik ortaya konan tutum, Filistin uzlaşısı kapsamında nezih seçimler yapılarak Ulusal Meclisin etkin rolünün kazandırılması ve FKÖ'nün yeniden yapılandırılması talebi, Mahmud Abbas'ın Fetih hareketi de dâhil direniş gruplarının onay

verdiği hususlardan bir milim bile uzaklaşmadı.

Burada ayrıca kendimizi Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas'la mücadele içinde buluyoruz. Abbas Filistin için yapılan her kongreden şüphe ediyor, ettiriyor, doğrudan kendi yönetimi dışında ise suç sayıyor, üyeligini ve kararlarını mahkûm ediyor. Diaspora Filistinlileri Halk Kongresi bildirisi, nehirden denize tüm Filistin'de Filistin halkının değişmezlerine, bütün Filistin'i kurtarma hakkına ve intifadanın desteklenmesi konusuna vurgu yapılması açısından Filistin çitasını yüksek tuttu. Bu vurgu Siyonist düşmana yöneliktir, Abbas'ın politikalarıyla yarışmadığı veya ABD ve Siyonist oluşuma yakınlaşmaya çalışmadığı için onu rahatlatmalıdır.

Gerçekten de FKÖ'nün temsiliyetinden endişe edenler bu kongrenin sabitelere daha bağlı olduğundan, intifada ve direniş tutumları üzerine kalmaktaki kararlılığından emin olsunlar. Filistin davası ve halkını temsiliyetinden endişe edenlerin deneyimi Filistin grupları, halkı ve FKÖ sözleşmesinin taşıdığı ilkeleri üzerinde felaket sonuçlar getirdi. Bunun kanıtı ise Oslo antlaşmalarına varılması ve bugüne kadar ki sonuçlarıdır. Bu yüzden bu deneyimi tekrarlamaya çalışanların akılları yıkıcı olacaktır.

1974'deki Rabat zirvesinde ifade edildiği üzere FKÖ'nün Filistin halkının tek meşru temsilcisine dönüştürülmesindeki kararlılık Enver Sedat tarafından güçlü şekilde gelmişti. Sedat Gazze şeridindeki sorumluluğunu bırakarak Sina'dan çekilmesi karşılığında Siyonist hükümetiyle müzakere, barış ve tanıma suretiyle kendi projesini hazırladı. Bunu da FKÖ'nün Gazze de dâhil Filistin halkının tek meşru temsilcisi olması gerek-

çesiyle yaptı. Sedat'ın "tek meşru temsilci" etrafında Arap Birliği kararı çıkarılmasından ısrarı Gazze şeridindeki sorumluluğundan kurtulmayı ve Siyonist oluşumla müzakereleri Sina'dan çekilme konusuyla sınırlandırmayı hedefliyordu.

FKÖ'yü "tek meşru temsilciye" dönüştürme ısrarı Fetih yönetimi ve Filistinli bazı liderler tarafından çok sıcak karşılandı. Çünkü bu durum Filistin oluşumu-devletçiği anlamına geliyordu. Hâlihazırdaki felaket tüm Filistin'deki haklardan 1967 Haziran sınırlarında Siyonist devletini tanımaya geçti. Bu da işgalin ve yerleşimlerin Batı Şeria'da yayılmasına yol açtı. Devletin kurulacağı, iki kenti içine alan topraklar kalmadı. Sonra Kudüs'ü Yahudileştirmekle birlikte tamamen iç edilmesi projesi geldi. Mescidi Aksa'daki kazılar ve inşaatlar sürdü. Böylelikle elimizde Gazze ve üçüncü intifadanın taşıdığı umur dışında hiçbir şey kalmadı.

Gerçekten de "tek ve meşru temsilci" paradoksu Sedat'ın Mısır'ının Gazze'deki doğrudan sorumluluktan kendisini muaf tutmasıyla sınırlı kalmadı. Ürdün de Batı Şeria ve Kudüs'teki sorumluluğundan kurtulmaya başladı. Hatta tüm Araplar "tek temsilci" olan bu merkezi sorundan doğrudan sorumluluktan kaçınmaya başladı. Arap rejimleri ve özellikle de ABD veya Siyonist oluşumla işbirliği yapan rejimler "Filistinlilerin veya Filistin davası ve halkının tek temsilcisi FKÖ yönetiminin razı olacağına bizler de razı oluruz" şeklinde stratejik bir ilke ilan ediyorlar.

Arap ve İslâm dünyası düzleminde durum bu. Uluslararası düzlemde ise, FKÖ'nün tek meşru

Arapça yayımlanan gazetelerdeki yazar farklı eğilimdeki gazetecilerin yazılarından seçtiğimiz yazıları her ay Ortadoğu'dan başlığıyla yayımlıyoruz. Burada yayımladığımız yazılarda ortaya konulan tüm analizlerin gerçek/doğru olduğunu veya bunların tümüne katıldığımız söylenemez. Yazılardaki amacımız olayların yorumlanmasında ortaya konulan bakış açısı farklılıklarını görünür kılarak meseleler karşısında ortaya konulan analizlerin hangi argümanlardan hareketle yapıldığını okurlarımızın fark etmesini sağlamaktır. Yazıların/yorumların bu perspektifle okunmasının Ortadoğu'daki dolayısıyla dünyadaki gelişmeleri kavrama sürecine önemli katkılarının olacağını düşünüyoruz. Yazılar Harun Ersoy tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (Umran)

temsilci olduğunun kabul edilmesi ve bu örgütün çözüm girişimlerine katılması ihtiyacında. Ancak bu ülkeler bunun karşılığında bir bedel isteyeceklerdir. İstedikleri beden ne biliyor musunuz? Aşama aşama yeni bedeller ödemek için sizi neyi takip edeceğinizin farkında mısınız? Başlangıçta 1967 Haziran sınırlarında bir devleti kabul etmeniz gerekiyor. Sonra da iki devletli çözüm. Bunlardan da önce de Oslo anlaşmaları da dâhil tüm uluslararası kararları kabul etmeniz gerekiyor. Sonrasında Batı Şeria ve Kudüs'te yerleşimlerin durması talepleri, ulaşılmaz hale geliyor. Sonuçta çözümün müzakereler ve tarafların anlaşmasıyla olacağını kabul etmeniz gerekiyor. İşte Mahmud Abbas ve FKÖ yönetimi bu noktaya geldi. Kendilerinden devletin Yahudiliğini, Siyonist oluşumun hâkimiyetini tanımaları isteniyor. Ki böylelikle Netanyahu barış müzakerelerine başlasın.

Netanyahu ABD Başkanı Donald Trump'la son görüşmesi sonrası bu hususa vurgu yaptı ve onay verdi.

Kim bu temsil için çekişmek amacıyla kendisine bu alçalmışlığı reva görür ve bu adımları atabilir? Bu yüzden Mahmud Abbas ve tek meşru temsil sıfatına tutunanlar rahat olsun. Diaspora Filistinlileri Halk Kongresi temsil yarışına girme niyetinde değil. Çünkü Siyonist oluşumla çekişmedeki temsil sorunu ödünler vermeyi gerektiriyor. Daha güzel ifade ile bir örgütün tanınması veya terör listesinden çıkarılması karşılığında Siyonist oluşumu tanımak gibi ucuz ödünleri gerektiriyor. Tek meşru temsilcinin verdiği tüm ödünler bedavaydı. Oslo anlaşması ve sonuçları gölgesinde Filistin şartlarının geldiği nokta bunun en iyi kanıtıdır. işgalin ve yerleşimlerin gölgesinde güvenlik koordinasyonuna varılması bile kanıt olarak yeter.

(Arabi21.com, 16 Mart 2017)

Rima Halef'in Örnek İstifası

Fehmi HUYEYDI

Sonunda Birleşmiş Milletler komisyonlarından birinin raporundaki gerçeklerin saptırılması işine ortak olmayı reddettiği için görevinden istifa eden önemli bir Arap şahsiyet gördük. ESCWA İcra Sekreteri Dr. Rima Halef'in aldığı cesur tutumdan bahsediyorum. Halef bu yüksek mevkisinden istifa etme kararı aldı ve basın toplantısında BM'nin kendisine İsrail'in uygulamalarını ifşa ettiği ve İsrail'i Filistinlilere hükmeden ırkçı bir devlet olarak niteleyen raporunu çekmesi için baskı yaptığını açıkladı.

ESCWA 18 devleti içine alan Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonudur. 17 Mart tarihindeki istifasına kadar Halef komisyonun Beyrut'taki ofisinin başkanlığını yürütüyordu. Öncesinde Ürdün'de birçok mevkide görev yapmıştı. Sonuncusu planlama bakanlığı ve başbakan yardımcılığıydı. Ardından BM'de birçok mevkide çalıştı. Geçen Şubat ayında Tunus'tan Arap bütünleşmesiyle ilgili bir rapor çıkardı. Raporu "Arap hakları ve saygınlığına yönelik ihlaller sorunun çeşitli olduğunu, bu ihlallerin en kötüsünün İsrail'in Filistin'i, Golan'ı ve Lübnan topraklarını işgali olduğunu, işgalin uluslararası sözleşme ve kararların ihlali içinde hiçbir caydırıcılık olmaksızın sürdüğünü ifade etti."

Rapor İsrail'in "tüm Filistin halkı üzerinde hegemonya kuran bir Apartheid rejimi kurduğunu" özetliyor. İlk defa BM'ye bağlı bir kuruluş İsrail'e böylesine açık bir suçlama yöneltiyor. Bu tutum İsrailileri ve Amerikalıları kızdırdı. İsrail'in BM temsilcisi yayınladığı bildiride "İsrail'e ırkçılık damgası vurmaya çalışmak açık ve kınanması gerekli bir yalandır" dedi ve raporun, "başında İsrail'i boykota çağıran ve demokratik rejimimizi 20'inci yüzyılın en kötü rejimiyle karşılaştıran birinin bulunduğu bir komiteden geldiği için sürpriz

olmadığını belirtti. İsrail dışişleri bakanlığı sözcüsü de raporu Yahudi karşıtı Nazi propaganda bültene benzetti.

ABD'nin BM temsilcisi de raporu kınadı ve ülkesinin öfkesini ifade ederek "İsrail karşıtlığı propagandası olduğuna işaret etti, İsrail'i tanımayan üyelerle sınırlı bir komisyondan geldiği, raporu hazırlayanın da İsrail karşıtı tutumları olan Richard Falk olduğu için sürpriz teşkil etmediğini belirtti. BM Genel Sekreterliğinden raporun tamamen çekilmesi çağrısı yaptı ve genel sekreterinin raporu benimsemeyen tutumunu övdü, ABD'nin müttefiki İsrail'in yanında yer aldığını, BM'de ve dünyada İsrail'e yönelik yanlış çalışmalara itirazını sürdüreceğini vurguladı. BM sözcüsü de raporun BM sekreterliğiyle istisare edilmeden yayınlandığını ifade etti.

Öte yandan Filistin dışişleri bakanlığı ESCWA raporunun gerçek tehlike çanlarını çaldığını ve İsrail toplumunun ırkçı ayrılıkçı rejime batmadan önce hükümetlerine işgali, yerleşimleri ve ırkçı uygulamalarını durdurması yönünde baskı yapmaları için uyarısına vesile olması gerektiğini ifade etti. Dışişleri bakanlığı bazı çevrelerin rapora yönelik olumsuz tutumlarını eleştirdi.

Raporun kopardığı gürültü BM sitesinden çekilmesine ve yayının durdurulmasına yol açtı. Raporun tüm suçu nesnellığı koruması ve hiçbir yalan dolan olmadan gerçeği ifade etmesiydi. Bu da Dr. Halef'i kızdırdı ve görevinden istifa etme kararı aldı. Bu kararla Arap bölgesine ümmetin vicdanına bağlı kalan onurlu bir örnek sundu.

(Mısır gazetesi *Şuruk*, 19 Mart 2017)

ERDOĞAN VE AB'NİN GÜÇ GÖSTERİSİ

Sevsen EL-ABTAH

Türkiye ile AB arasında güç gösterileri başladı ve yakında da bitmeyecek. Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan coşmuş görünüyor ancak Avrupalı liderlere yönelik artan sözlü saldırıları bu kez boşuna değil. Erdoğan yaşlı kıtanın demografi sorununun hassasiyetinin farkında... İsteddiği bir saatte kıtayı göçmenle boğmak elinde...

Türkiye göçmen dalgasından zarar gördü ancak bunu ustalıklı kullanma zamanı geldi. Sayıları yaklaşık 3 milyon civarında ve çoğunluğu da denizi geçip karşı yakadaki kayıp cennete ulaşmayı hayal ediyor. Türkiye geçiş için en kolay köprü oldu. Bir yıl önce yapılan anlaşma göçmenlerin oranını düşürdü ve Türkiye'nin isterse sözlerini yerine getirdiğini gösterdi. Ankara insan tsunamisinin kendilerine yeniden saldırmasından korkanlara karşı en güçlü karta sahip.

Erdoğan Avrupa ile anlaşmayı bozmakta tereddüt etmez. Ayrıca kendisi ve bakanları da kızıdıkları zaman tehdit ediyorlar. Erdoğan bu anlaşmanın doğrultulmuş bir kılıç ve baskı aracı olarak kalmasını istiyor. Ayrıca Türklerin

Avrupa'ya kolayca girişinin sürmesiyle ilgileniyor. Yine Türk ekonomisinin zor günler yaşadığı bir zamanda AB'nin ödeyeceği 6 milyar avroya muhtaç. Bunun dışında Türkiye'nin 1987'den beri beklediği üyelik dosyasında ilerleme kaydedilmesi umudu var.

Erdoğan 2050 yılında nüfusu 100 milyon olacak (Almanya'dan fazla) bir ülkeye AB kapılarının açılması umudunun sıfırla eş değer olduğunun farkında olduğu için başka kazanımlar peşinde. Taleplerini gerçekleştirmek için Erdoğan Avrupalılarla havuç-sopa politikası izliyor. Tehdit ediyor ama hayata geçirmiyor, sesini yükseltiyor ancak fiiliyata geçirmiyor. Batının kendisine diktatör demesine itiraz ederek Almanya'yı Nazi uygulamalarıyla niteliyor. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu aylık 15 bin sığınmacıyı Avrupa'ya göndermekle tehdit ediyor.

Sığınmacı tehdidi sürdükte Erdoğan ile Avrupa arasındaki gerginlik bitmeyecek. Türkiye AB hayalinden her geçen gün uzaklaşıyor ve yaşlı kıtada Müslümanların nüfustaki artışa yönelik endişe

tutuşuyor. Göç hiç durmadı ve Akdeniz balinalarının yediği göçmenler umut kıyılarına varanların oranlarının düşüklüğüne rağmen yüzlercesi yollarda. Suriyeli göçmenlere yoğunlaşıyor ancak Suriyeliler Avrupa'ya ulaşmaya çalışanların yarısından az. 2016'da 170 bin göçmen Yunanistan'a girerken bu rakamın sadece 80 bini Suriyeliydi. Büyük oran Afgan, Iraklı ve başka uyruklardandı.

Türkiye-AB anlaşması başarıyla taçlanmış ve Yunan adalarına bu yıl üç ay geçmesine rağmen sadece 3620 sığınmacı geldi. Bu da Türkiye'nin tehditlerini dikkate almayı gerektiriyor. Korku aç karınların ihtiyaçlarını karşılamayı aşip Müslümanların dayattığı kültürel değişim endişesine geçti. Müslümanların bazı Avrupa kentlerindeki nüfusları hızlı sosyal dönüşümlerin uyarısını veriyor.

Bazıları Müslümanların Avrupa'ya göçünün planlı bir komplo olup olmadığını soruyor? İsrail kaynaklı raporlar Müslümanların Avrupa'daki siyasi partilere sızarak iktidara gelmeye çalıştığı uyarısı yapıyor. İstatistikler üçüncü ve dördüncü kuşağın babalarından daha dindar ve aşırı görüşlü olduğunu gösterdiğinde endişeler artıyor.

MÜBAREK'İN BERAATİ VE DEVRİMİN TRAJİK SONU

Başyazı

Mısır'ın eski Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in özgürlüğüne kavuşması ve 850 göstericinin öldürüldüğü katliamdan beraat ettiği yönündeki nihai karar sonrası evine dönmesi, otuz yıldan fazla süren diktatör yönetimine karşı yapılan devrimin trajik sonunu oluşturuyor.

Mübarek altı yıl boyunca 7 yıldızlı bir yargılamadan geçti. Askeri hastanede kalıyordu. Evlatları ve baskıcı rejiminin tüm yıldızları serbest kalırken Mısır devriminin liderlerinden ve ülkenin ilk seçilmiş cumhurbaşkanı Muhammed Mursi demir par-

maklıklar arkasında ömür boyu hapis cezasını geçiriyordu. İçlerinden bazıları haklarında çıkan idam kararlarının uygulanmasını bekleyerek turuncu renkteki cezaevi elbiselerini giydi.

Halkından onlarca milyon kişinin ayaklandığı bir cumhurbaşkanına beraat kararı verilmesi çok üzücü bir durum... Güvenlik güçleri onun ve içişleri bakanı Habib El-Adli'nin talimatlarıyla ateş açtılar, adalet, özgürlük ve saygın yaşam isteyen barışçıl göstericileri öldürdüler.

Kahire'nin göbeğindeki Tahrir Meydanı'nda baskının ve yolsuz-

luğun isimlerini aklayan bu siyasi karara tepki için protesto yapılmayacak artık. Çünkü önceki dönemde yapılan bu meşru eylem yeni dönemde aşılması yasak kırımızıçizgi oldu.

Esasında Hüsnü Mübarek rejimi -sadece yüzü değişse de- iktidarı bırakmamıştı. Hatta isimleri, Mısır halkının alın terini çalan ve devasa servetler edinen iş adamları dahi değişmedi. Halk açlıktan kırılırken bu isimler daha güçlü şekilde sahneye döndüler.

Kutlu Mısır devriminin "ekmek, özgürlük ve sosyal adalet" sloganı buharlaştı. Bu sloganı tekrarlamaya cesaret edecekler akıbetlerinin cezaevi olduğunu çok iyi biliyor. Sıkıyönetim yasaları hala yürürlükte ve mah-

Avrupa Doğu Avrupa doğumlarının sayılarının azalmasını kapatmaya çalışıyor ve Müslümanlara ihtiyaç duyduğunu görüyor. Müslümanların verimlilikleri tahminlerin üstünde... Zira Müslümanlarda her kadına 3 çocuk oranı düşerken rakamlar Avrupalıların doğum oranlarının her kadında 1.6 oranını aşmadığını gösteriyor. Müslüman kuşaklar yerli nüfusun iki katı oranında çoğalacak ve en yüksek genç oranını oluşturacak.

Avrupa'da "İslâm işgalinden", askeri operasyonlarıyla Avrupa'nın kalkınmasını geciktiren Osmanlılardan dem vuruluyor. Buna karşın Erdoğan başörtüsüne yasak getiren son karar sebebiyle Avrupalıları Müslümanlara karşı "Haçlı savaşı" açmakla suçluyor. Avrupa'da yaşayan ve sayıları milyonları bulan Türklere "beş çocuk doğurmaları", onları en iyi okullarda okutmaları, en güzel semtlerde oturmaları ve en iyi araçları kullanmaları çağrısında bulunuyor. Savaşın hâlâ sözlü sürdüğü doğru ancak taşıdığı kültürel anlam daha derin.

(*Şarkulevsat* , 26 Mart 2017)

kemeler devrim dönemi ve söylemini hatırlatmaya çalışan herkese yeni yumruk indirmek için hazır.

Bazı Mısırlı çevrelerin Mübarek dönemine özlem duyduğunu kabul ediyoruz ancak bu özlem kötü ekonomik şartlardan, hayat pahalılığından ve işsizlik oranlarının yükselmesinden kaynaklı.

Bugün Mısır tarihinin onurlu sayfası yolsuzluk ve baskının isimlerinin beraat etmesiyle kapandı. Elveda Mısır devrimi ve tüm şehitlerine Allah rahmet eylesin.

(*Re'yulam* gazetesi, 25 Mart 2017)

İran Filistin Davasını Destekliyor!!!

Yaser EZ-ZEATİRE

Ne zaman İran'ın bölgedeki suçlarından ve ümmetin geneline yönelik saldırganlığından bahsettiniz, mezhepçi, partizan, ideolojik renklerden bir Şebbiha grubu size İran'ın Filistin direnişini desteklediğini hatırlatıyor.

Bu hikâye biraz üzerinde durulmayı hak ediyor. Öncelikle ahlaki ve ardından siyasi ve gelecek açısından. Ahlaki boyut bizim açısından en önemlileri. Zira masumların kanının haksız yere akıtılması önem derecesi ne olursa olsun her önemli siyasi davadan önde gelir.

Ahlaki ve insani duyguları görmezden gelenler İran'ın Filistin sorununa desteğinin, işlediği tüm suçlarının üzerini örteceğini düşünüyorlar. Hayatının üzerine yemin olsun ki bu tutum çeşitli Arap rejimleri tarafından yıllarca izlediğimiz üzere Filistin sorununu ticarete döken trajedinin tekrarıdır.

İran Şebbihasının skandal çelişkilerine işaret etmek için bir parantez açalım. Örneğin Saddam Hüseyin Filistin davasının en büyük destekçilerinden biriydi. Hatta Aksa İntifadası sırasında şehit ailelerine büyük paralar tahsis etmek suretiyle izlediği tutumu Siyonist çevrelerde Saddam'a yönelik kışkırtıcılığın en önemli etkenlerinden biriydi. Siyonistler Saddam'a suikast planı yaptıklarını itiraf ettiler. Suikast eylemi planının eğitiminde birçok askerin ölümüne yol açan hantanın yaşanması sonrası operasyonu iptal etmişlerdi. Söz gelimi Siyonistlerin Kasım Süleymani'ye yönelik suikast planı yaptıklarını duymadık. Soru şu: Niçin bu mezhepçi kafalar Saddam Hüseyin'in tutumunun Irak'taki diktatörlüğünün üzerini örteceğini dile getirmiyorlar?

Ahlaki ve insani açıdan İran'ın Filistin davasını desteğinin kendisine Suriye'deki despota karşı ayaklanan halkın kanını akıtma veya

Irak'ta Maliki gibi mezhepçi bir ismi destekleme, yahut Yemen'de halkın ayaklandığı bir zalimle işbirliği yaparak savaş çıkarma hakkı veremez.

Filistin halkının ezici çoğunluğu bu pazarlığı reddetmektedir. Doğru Filistinlilerin bazıları da bu pazarlığı benimsemektedir ancak onların da sayısı azdır ve bu azınlığın ekseriyetinin Filistin davasıyla bağları yoktur.

Filistin davasının siyasi boyutuna gelirsek tüm bu yaşananlardan sonra her şey ifşa olunca ve İran projesinin Filistin'in kurtuluşuyla hiçbir alakasının olmadığı anlaşılınca bu gerçeği görmezlikten gelmek abesle iştigal olacaktır. Hatta İran Filistin'i kurtarsa bile durum değişmez. Kaldı ki tüm hikâye propaganda amaçlı sınırlı bir destekten başka bir şey değildir. İran'ın Suriye'deki tutumu sebebiyle Hamas'a uyguladığı yaptırımlar ortada. Tabiatıyla Siyonist oluşuma yönelik tutumunu, Putin ile Netanyahu arasındaki sıcak ilişkiyi bilmesine rağmen İran'ın Rusya ile ittifakını unutamıyoruz.

Peki gelecekte ne olacak? İran Filistin davasına veya daha doğru ifade ile bazı direniş güçlerine desteğini sürdürecektir mi? Bunu kestirmek zor. Zira Amerikan şantajı yaptırımlardan kaçınmak için tutumunu değiştirmeye sevk edebilir. Ancak küçük orandaki desteğinin devam etmesi ahlaki ve insani boyutu bilenlerin tutumlarını değiştirmez.

Bu durum bizleri bazı Arapların Filistin davasına yönelik tutumlarıyla ilgili bir başka boyuta götürüyor. İran'a yönelik olan tutumumuz, bazı Arap rejimlerinin kınamayı hak eden tutumlarını görmezlikten gelmemize yol açmaz.

(Ürdün *Düstur* gazetesi 15 Mart 2017)

İnsan Fıtratını Merkeze Alan Bir Eğitim Sistemi

Eğitim, fert, toplum, sistem, tarih, gelecek, meslek, dünya, tabiat gibi temel kavramlarla etkileşim içinde bulunur ve karmaşık bir ilişki ağı kurar. Bu karmaşık ilişki ağının tam ortasında insan vardır. Eğitimin temel amacı, yaratılış amacına uygun olarak insana fıtrat merkezli bir mutluluk sağlamak, kurtuluş yolları göstermek ve bir meslek kazandırmak olmalıdır. O nedenle eğitim, insanı mutluluğa ve kurtuluşa götürecektir bir süreç olarak algılanmalıdır.

Burhanettin CAN

“Orduların mızrağı ancak bir mil öteye gider.
Eğitim ordusunun etkisi yüzyılları kuşatır.”
Nizamülmülk

bir değiştirme anlamını, ilk bakışta içermiyor. Bu açıdan, Arapçadaki, “neşvünema vermek, büyütme, yükseltmek” anlamına gelen *terbiye* ile İngilizce ve Fransızca’da “yükseltmek, yetiştirmek” anlamlarına gelen *education*, (education) kelimelerinin eşdeğeri değildir³. Çünkü bu kavramlarda, *değişimin yönü* olumlu istikamettir. Burada eğitimi, hem *terbiye* hem de *education*’un ihtiva ettiği anlam alanı kapsamında kullanılmaktadır.

Eğitim, kişilik oluşturma, karakter şekkölü veya kişi davranışlarını daha iyiye, güzele, doğruya doğru değiştirme süreci yanı sıra bir *öğretim/bilgilenme süreci*ni de bünyesinde bulundurur⁴. Gerek daha

iyiye gidiş olarak davranış değiştirme, gerekse bilgilendirme, bireyi toplumla, tabiatla etkileşim içine sokar. Öyleyse eğitim bu süreci de kapsamalıdır⁵. Davra-

nışların etkilenmesi ve bilgilenme, yalnız içinde bulunulan toplum ve coğrafyanın ürünü değildir. Tarihle ve diğer dünya toplumları ile ilişki, gerek bireyi, gerekse toplumu farklı açılardan et-

Fıtrat üzere bu dünyaya gelmiş olan bir çocuğun, fıtratını bozmadan, onu büyütme ve yetiştirmek nasıl mümkündür? Bunda, çok önemli ilk etken aile iken; ikinci etken eğitim sistemidir. Öyleyse, fıtrat merkezli bir eğitim sistemi nasıl mümkün olabilir?

Burada, bu konu ele alınmaktadır.

Eğitimin Tanımı

Eğitim, Türkçe “eğmek” masterından türetilen bir kelime olup “eğip bükme, biçim verme” anlamına gelmektedir¹. Eğitim, “bireyin davranışlarında değişim meydana getirme süreci” olarak da tanımlanmaktadır².

Eğitim kavramı, Türkçe bir kavram olarak amaçlanı, zihinlerde olanı, tam yansıtamamaktadır. Ferdin davranışlarını daha iyiye, daha güzele, daha doğruya, daha yüksekler gidiş olarak

kilemektedir. Dolayısıyla eğitim, bu süreci de kapsamak zorundadır. Tarihte meydana gelen birikimi, kazanımı (kültür), bir davranış değiştirme ve bilgilenme aracı olarak eğitim içermelidir⁶. Eğitim, “biriken beşer kültürünü yeni nesillere aktarma ve doğuştan getirdiği kapasiteleri inkişaf ettirme faaliyeti”dir.”⁷.

Öyleyse eğitim; ferdin kişiliğini, kültür ve medeniyetin temel değerlerini göz önüne alarak inşa etmek, bunu koruyarak bir meslek edindirmek ve toplumu, kültür değerlerini koruyarak geleceğe hazırlama sürecidir.

Bu nedenle eğitim, fert, toplum, sistem, tarih, gelecek, meslek, dünya, tabiat gibi temel kavramlarla etkileşim içinde bulunur ve karmaşık bir ilişki ağı kurar. Bu karmaşık ilişki ağının tam ortasında insan vardır. Eğitimin temel amacı, yaratılış amacına uygun olarak insana fıtrat merkezli bir mutluluk sağlamak, kurtuluş yolları göstermek ve bir meslek kazandırmak olmalıdır. O nedenle eğitim, insanı mutluluğa ve kurtuluşa götürecektir bir süreç olarak algılanmalıdır. Eğitim sistemi ve eğitime etki eden tüm faktörler, bu temel amaca göre şekillendirilmelidir/şekillendirilmelidir.

Eğitime Etki Eden Faktörler

Eğitim kavramının oluşturduğu semantik alan, eğitimin hem etki ettiği hem de etkilendiği kavramları ortaya koymaktadır. Bu karşılıklı etkileyiş, eğitimin kalitesi üzerinde etkilidir. Eğitimi bir sistem olarak ele alırsak sistemin girdileri, çıktıları vardır. Sistemin çıkışından sistemin girişine, yukarıda ifade ettiğimiz etkileşimi temsil eden gelen girdiler, “geri besleme” söz konusudur. Eğitim sistemi, böyle bir yapı olarak insan mutluluğunu hedefleyecektir. Fert-toplum, tarih-gelecek arasında köprü kuracaktır.

“Ferdî beklentiler ve memnuniyetsizlikler”, “ferdî yapı ve toplumsal beklentiler”, teknolojik

değişimler, siyasi sistem, eğitim sisteminin yapısı, öğretmen, ekonomi, küresel etkiler ve müfredat gibi faktörler eğitimi etkilerler. Bunları, birincil faktör olarak nitelendirebiliriz. Bunun yanında ikinci derecede, ikincil faktörler diyebileceğimiz, daha başka etkenler hiç şüphesiz bulunmaktadır.

Bu faktörler altında eğitim, insanın mutluluğunu sağlayacak şekilde tek bir hedefe doğru yönlendirilmelidir. Öyleyse nasıl bir yapılış sağlanmalıdır ki bütün bu faktörlerin bileşke kuvveti, insanı mutlu kılacak bir istikamete sevk etsin. Bu, eğitime etki eden faktörler arasında eş zamanlı bir

uyumun var olması gerekliliğini ortaya koyar. Bu etkileyiş, bazen olumlu, bazen ise olumsuz olabilir. Küresel etkileşimle, bilginin hızlı değişimi, üretimi ve tüketimi, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, siyasi, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimler bireyi, toplumu ve eğitimi olumlu veya olumsuz etkileyecektir. Öyleyse “eğitimin bilim ve politika olmak üzere iki boyutu” bulunmaktadır. Eğitimin bilimsel boyutu eğitimcilerin, politika boyutu ise toplumun tümünün görevidir⁸.

Toplumu dışlayarak birkaç bürokrat ve siyasetçinin eğitim politikalarını belirlemele, Türkiye’deki eğitim sisteminin temel çıkmazlarından biridir. Cumhuriyet tarihi boyunca eğitim sisteminin içine düştüğü buhran, halkın eğitim politikalarından dışlanması ve asker-sivil tepeden inmecilerin dayatmalarının doğal bir sonucudur. Geçmiş nesiller, bu bedeli çok ağır ödemişlerdir. Gelecek nesillerin bedel ödemesine müsaade edilmemelidir.

Eğitim Sisteminin Öngörmesi Gereken İnsan

Eğitim, salt bir bilgilendirme olmadığına, bir kimlik, kişilik ve şahsiyet inşa işi olduğuna göre, tarih-toplum-gelecekle bağlantılı olarak ele alınmalıdır. Kişinin yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirerek içindeki toplumun toplumsal değerleri ile,

tarihi ile, kültürü ile barışık, gelecek nesillere kazanımlarını aktarma fedakârlığını, gayretini üstlenebilecek, diğer toplumlarla adalet duygusu içinde birlikte bir dünyayı paylaşma bilincine sahip bir insan, nasıl inşa edilebilir sorusu eğitimin temel meselesi olmalıdır.

Gerek Kur'an-Sünnet'in gerekse tıp biliminin insan yapısı ile ilgili verdikleri bilgileri göz önüne aldığımızda, farklı kavramlar kullanılmış olmasına karşılık, insan yapısında iki farklı cephenin (veçhe) var olduğunu söyleyebiliriz: 1- İnsanın iyilik cephesi, 2- İnsanın kötülük cephesi. Kur'an-ı Kerim'in deyişi ile insanoğlunun "en güzel" ve de "en aşağılık" yönleridir bu iki yapı (95/4-5). Bu iki yapı, iki ayrı karar merkezine (Kur'an'da geçen "kalp" ve "nefs") sahipler (12/53). İnsanı iyiliğe veya kötülüğe sevk etmek isteyen bu iki karar mekanizmasının bir özelliği de *değişebilir* olmalarıdır. Her ikisi, hem olumlu istikamette hem de olumsuz istikamette değişim gösterebilirler (91/7-10). İnsanı iyiliğe veya kötülüğe sevk etmek isteyen bu *iki karar mekanizmasına* ilişkin kuvvetler, insan bünyesinde birbirleri ile çarpışır durur. Bu çatışmanın sonucu oluşan bileşke kuvvet, insanı ya olumlu istikamete ya da olumsuz istikamete götürür. Bunun sonucunda insan ya huzuru, mutluluğu yakalar ya da hüsrana uğrar⁹. Bu iki karar merkezine hitap eden iki varlık *melek ve şeytandır*¹⁰. İki farklı değer sistemini bünyesinde barındıran, *melez değer sistemlerine* sahip insanların ulaşacağı sonuç, kaos, tezat içerisinde bocalayıp güvenilirliğini ve saygınlığını kaybetmek olacaktır (2/137). Günün-

müz Türkiye'deki insan unsurunun ana meselesi budur.

İnsanoğlu, anne karnından bu dünyaya *fitrat üzere tertemiz, saf, duru bir şekilde* ve 'gerçeği kabul, anlama kabiliyeti' aktif, perdelenmemiş, gölgelenmemiş ve örtülmemiş bir şekilde Hanif ve Müslüman olarak gelmektedir:

"Hz. Peygamber (s.a.v.): "Hiçbir doğan çocuk yoktur ki, fitrat üzere doğmuş olmasın. Sonra onu annesi babası Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya Mecusileştirir... Doğan hiçbir çocuk yoktur ki, konuşmaya başlayıncaya kadar şu din üzere olmasın."¹¹

Yusuf Hamedani'ye göre; "Fitratın insanı sırat-ı müstakime çekişi, mıknaşın demiri çekişine benzer. Mıknaş özelliği eşyada, doğruya gidiş özelliği insanın yaratılışında vardır."¹²

Şimdi sorulması gereken soru şudur: *Bu dünyaya saf ve temiz olarak gelen bir çocuğu, genelde Türkiye'nin sistemi ve özelde eğitim sistemi nasıl etkilemektedir? Hangi yönünü kuvvetlendirmektedir? Bugünkü eğitim sisteminin odak noktasında, insanın ve toplumun mutluluğunu sağlayacak şekilde fitratın korunması esas alınmakta mıdır?*

Bugünkü eğitim sisteminin odak noktasında, *siyasal sistem ve devlet* vardır. Gerek siyasal sistem, gerekse devlet, insan ve toplum için var olması gerekirken; bizde tersi olmuş, *insan ve toplum rejim için, devlet için var olmuştur*. İnsanın ve toplumun bekası için denecek yerde, hep "devletin ve rejimin sağlık ve bekası için" denmiştir. Araçlar, amaç olmuştur. Bu, İttihat Terakki'den günümüze kadar uzanan süreçte çok temel bir özelliktir. O nedenle Cumhuriyet dönemi neslinin kafası karışık.

Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sisteminin Yetiştirdiği Kafası Karışık, İnkârcı, Tehditçi Bir Nesil

Cumhuriyet'in kurucuları, nesep olarak Osmanlı olup mücadele anlayışlarında, İttihat Terakki geleneğinden gelmekteydiler. Osmanlı'nın son yıllarında iyi yetişmiş sivil-asker aydın zümresine dâhillerdi¹³. "İnkılâpçıların yaptığı devrimlerin tümü, fikir olarak Osmanlı aydınları arasında tartışılmıştır."¹⁴

Anadolu'daki Milli Mücadele, Cumhuriyet yöneticilerinin önderliğinde zaferle sonuçlanmış, İstanbul'un düşman işgalinde oluşu, Cumhuriyet yöneticilerine serbest hareket alanı tanımış ve

Cumhuriyetle birlikte kurulan eğitim sistemi, genel olarak, inkârcı, kötüleyci, nifakçı, baskıcı, tahammülsüz, tehditçi, çifte standartçı, halka tepeden bakan hatta halkı tehlikeli ve düşman gören bir neslin yetişmesine neden olmuştur. Çünkü gidilen yol, "Şayet onlar da, sizin inandığınız gibi inanırlarsa, kuşkusuz doğru yolu bulmuşlardır; yok eğer yüz çevirirlerse onlar elbette bir çelişki ve aykırılık içindedirler." (2 Bakara 137) ayetinde ifade edilen ilahi sünnete tersti.

yapacakları her şeyi bir “*kılıç hakkı olarak*” görmelerine neden olmuştur. Yaptıkları en temel hata ise, milli mücadeleye iştirak eden ve kendilerini bağırarak basan halkın, bu sonuçtaki “*kılıç hakkı*” görmemiş olmalarıdır. Bu hak gaspı, Cumhuriyet tarihini şekillendiren en temel tezatlardan biridir ve ana sorundur.

İttihatçılar, mücadelelerinde nasıl hep muhataplarını karalamayı hedef almışlarsa; Cumhuriyet yöneticileri de, “karalamayı” yöntem olarak benimsemişlerdir. Kendi meşruiyetleri için Osmanlı yönetimini hain ilan etmekle kalmamış, 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu’nu ve birikimini toptan reddetmişlerdir. 1924 *Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile başlayan süreç*, 1928 *Harf İnkılabı*, 1932 *Dil İnkılabı*, 1937 *Laiklik’in getirilişi ile; yeni bir musiki, yeni bir tarih ve yeni bir din, yeni bir ahlak ve terbiye sistemi inşası ile bir halkın tarihle olan tüm ilişkisi kopartılmak istenmiştir*. Mazisi olmayan, yakın devir ataları hep “*hain, geri zekâlı*” olan bir toplum inşasının getirdiği problem, “*Anadolu Türklüğü*”, “*Güneş-Dil Teorisi*”, “*Bütün medeniyetlerin beşiği Orta Asya*” gibi temeli olmayan iddialar ile çözülmek istenmiştir¹⁵.

Bu nedenle Cumhuriyet döneminin eğitim sistemi, *tepeden inmece, darbeci, tehditçi bir kafa yapısını* inşa etmiştir. Genel olarak Cumhuriyet yöneticileri, tarihe açtıkları savaşı inkâr ve karalama kampanyasına dönüştürmüşlerdir. Eğitim sistemine sokulan bu inkârcı ve karalayıcı anlayış, Cumhuriyet tarihi boyunca birbirini suçlayan, karalayan ve biri diğerinin varlığını inkâr eden, yeni bir neslin yetişmesine neden olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sisteminin Yetiştirdiği Takiyeci, Çifte Standartçı Bir Nesil

Bu inkârcı, tehditçi ve karalayıcı mantık, genel olarak Cumhuriyet neslini takiyyeci yapmıştır. Cumhuriyetin başlangıcında öngörülen insan unsuru ile 1948’e gelinirken öngörülen insan unsuru arasındaki farklılık; Cumhuriyet yöneticilerinin -kendileri açıkça ifade etmeseler bile- takiyye yaptıklarının bir göstergesidir. Nitekim 1924 Anayasasında “Devletin dini İslâm” iken 1928’de devlet dinsiz kalmış ve 1937’de ise devlet “laik” hale getirilmiştir.

Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesi, eğitim sisteminin nasıl bir insan yetiştirmeyi amaçladığını açıklamaktadır¹⁶. Bu maddede ge-

çen “*demokrasi*”, “*laiklik*”, “*Atatürk milliyetçiliği*”, “*ahlaki*”, “*insani*”, “*manevi*”, “*kültürel değerler*”, “*geniş bir dünya görüşü*” kavramları; açık seçik ve bilimsel olarak tanımlanmamıştır. Son derece esnek tanımlamalar yapılmış, böylelikle iktidar sahiplerinin rahatlıkla at oynatacakları bir alan meydana getirilmiştir. Bir şeyin doğru olup olmadığı, Kur’ân’ın nasıl yorumlanacağı veya yapılan yorumların geçerliliği, Cumhuriyet dönemi yöneticilerinin keyfine kalmış esnek bir alandır. *Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na karşı gelebilecek reaksiyonları engellemek için Mustafa Kemal’in konuşmasında bu durumu, çok rahat bir şekilde görebilmekteyiz.*

Mustafa Kemal’in “*Herkes dinini, ahkâmını eşit şartlarda mekteplerde öğrenecektir.*” Vaadi¹⁷ ne yazık ki yakın zamana kadar gerçekleşmemiştir. Başlangıçta maarifte; “*Çocuklara verilecek terbiye her manada dini ve milli*” iken; sonraları ise dinin d harfine bile tahammül edilememiştir. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya (1937 yılında); “*Türklerin maneviyatı için kendi temiz ahlakını geliştirmesi yeter... Laiklikle biz, dinin memleket işleri üzerinde nüfuz sahibi olmasını önlemek istiyoruz... Dinler vicdanlarda ve mabetlerde kalmalı, maddi hayatın ve dünyanın işlerine karıştırılmamalıdır.*”¹⁸ ve Başbakan Hasan Saka ise (18.6.1948 yılında); “*Her derece okullarımızda demokratik terbiyenin yerleşmesine ehemmiyet vereceğiz.*”¹⁹ demiş olmaları, yaşanan tezatın bir sonucudur.

Terbiyede, 1920’de din ve millilik referans iken; 1937’de milli ahlak, 1948’de ise demokratiklik, ana kıstas olmuştur. Artık terbiye herke-

sin istediği zaman istediği şekilde kullanabileceği belirsiz, muğlak bir zemine kaymıştır. Muğlaklık, sanki Cumhuriyet döneminin bir simgesi haline gelmiştir.

Ne olduğu gereği gibi açıklanmayan/tanımlanmayan “Atatürk Milliyetçiliği” kavramı, 1982 Anayasası’nda yer alarak sivil- asker iktidar sahiplerinin rahat hareket edebileceği yeni bir alan meydana getirilmiştir. Atatürk Milliyetçiliği kavramı, Milli Eğitim Temel Kanunu’na da konarak (Madde 10) ne olduğu belli olmayan bir kavrama göre yeni nesillerin eğitilmesi öngörülmüş ve nesillerin kafası karma karışık yapılmıştır. *Milli Eğitim Temel Kanunu’nda demokrasi ve laiklik kavramlarının anlam alanları, Atatürk Milliyetçiliği kavramı ile sınırlandırılmıştır (Madde 11). Çok temel kavramlar, yerleştikleri alanlardan ya alınıp çıkarılmış onlara yeni bir elbise giydirilerek ciddi anlam sapmalarına uğratılmış; ya da “Atatürk ilke ve inkılapları”, “Atatürk milliyetçiliği” ve “Atatürk laikliği” gibi kavramlarla anlam alanları son derece daraltılmıştır.*

Orta Öğretimde okutulan Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin gerek amacı, gerekse ilkeleri kısmında anlatılacak konular; Atatürk ilkeleri ve Atatürk laikliği ile sınırlandırılmıştır²⁰. Dinin anlam sahası, Allah’ın gönderdiği ilkeler, Atatürk ilkeleri ve Atatürk laikliği ile daraltılmaktadır.

Kısacası Cumhuriyetle birlikte kurulan eğitim sistemi, genel olarak, inkârcı, kötüleyici, nifakçı, baskıcı, tahammülsüz, tehditçi, çifte standartçı, halka tepeden bakan hatta halkı tehlikeli ve düşman gören bir neslin yetişmesine neden olmuştur. Çünkü gidilen yol, “Şayet onlar da, sizin inandığınız gibi inanırlarsa, kuşkusuz doğru yolu bulmuşlardır; yok eğer yüz çevirirlerse onlar elbette bir çelişki ve aykırılık içindedirler.” (2Bakara 137) ayetinde ifade edilen ilahi sünnete tersti.

Eğitim Sistemi, Fitrat Merkezli Temel Değerler Üzerine Kurulmalıdır

Eğitim, ferдин ihtiyaçları, toplumun ihtiyaçları, siyasal sistem, küresel etkileşimler, eğitim sisteminin yapısı, felsefesi, yönetimi, müfredatı, iletişim ve ekonomi gibi faktörlerden birincil derecede etkilenmektedir. *Ferdin kimlik ve kişiliğinin inşasında, esas alınması gereken ana unsur, kültür ve medeniyetimizin dayandığı temel değerlerdir.*

Meslek edindirme, bir öğretim faaliyetinin sonucudur. Meslek ahlakı, toplumsal değerlerle, mesleğin gerektirdiği özel davranışların bileşkesi olarak oluşur. Her yeni gelişen meslek, toplumun değer sisteminin oluşturduğu bir semantik alanda ahlakını oluşturur. Ancak bu bakış açısı ile toplum, geleceğe kültür ve medeniyetini zenginleştirerek taşıyabilir. *Öyleyse toplumun birinci derecede ihtiyacı, temel değerlerinin korunması, kültür ve medeniyetinin gelecek kuşaklara zenginleştirilerek aktarılmasıdır.*

Bu bağlamda, din, örf, adet, gelenek ve görenekler, tarih şuuru, kültürel değerlerimiz, eğitim aracılığı ile genç nesillere aktarılmalı, öğretilmeli, benimsetilmelidir. Ancak böylelikle toplum, olaylar karşısında ortak duygu, düşünce, inanç ve hareket birliği içinde bulunabilir. Topluma etki eden farklı kuvvetlerin bileşkesinin, nihayetinde olumlu istikamette olabilmesi; toplumun olaylar karşısında aynı ortak heyecanı duyması, ortak bir dayanışmaya girmesi, bu temel varsayıma bağlıdır. Eğitim, ancak bu bakış açısı ile fertleri, toplumun, milletin bir azası, ülkenin vatandaşları yapar. Toplumun ortak paydalarını oluşturur. Aksi takdirde her olay, toplumda, haklı veya haksız önemli değil, daima, gayr-ı memnunların sayısını artıracaktır. Eğer bir eğitim sistemi, fitrat düzleminde toplumsal değer eksenli bir yapılanış içinde değilse, bu sonuç kaçınılmazdır. Son 200 yıllık süreçte, toplum hep gayr-ı memnun olmuşsa, nedeni, büyük ölçüde budur.²¹

Çağdaş Bilginin Öğretilmesi ve Toplumsal Değerlerin Korunması

Eğitim sistemi, dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ve bilgileri, yeni nesillere öğretmelidir. Gençlerin en son bilgilere göre, mesleki formasyon kazanması mutlaka olmalıdır. Ancak bilim ve teknolojiye baş döndürücü değişim ve gelişim, gençlere öğretilirken ve bu çerçevede gençler meslek sahibi yapılırken, yukarıda ifade olunan temel değerler ve kültürel yapı tahrip edilmemelidir. Toplum ve devlet, bu konuda hassasiyet göstermelidir.

Eğitim sistemi, gençlere sağlam bir tarih, düşünce ve bilim şuuru vermelidir. Bu noktada tarih ve geçmiş nesiller değerlendirilirken, geçmişin olumlu ve olumsuz yönleri, eğitim sisteminde müfredata yansılmalıdır. Geçmiş nesillerin; insan-

lığa, bilim ve teknolojiye yaptığı katkılar veya yaptıkları hatalar, gerçek bir bilim ve düşünce tarih anlayışı, içinde verilmelidir ki; yanlışlıkların, nelerde yapıldığı kavranabilsin. İnsanlarımız, böylelikle önyargılardan arınmış olarak gerçeği arayabilirler; ancak böyle yapılarak düşünebilen, üretebilen insanlar yetiştirilebilir.

Eğitim sistemi, toplumu aşağılayan, horlayan insanlar yetiştirmemeli, kendi toplumu ile barışık, ona ışık götüren, ona önderlik yapabilecek şekilde, onunla bütünleşen insanlar, aydınlar yetiştirmelidir. Eğitim sistemimizin yetiştirdiği aydın, halktan korkan ve kopan tipler olmamalıdır.

Son 200 yıllık tarihe baktığımızda mektep ve medreselerden yetişenler, genel olarak, halka karşı bir tavır sergilemiş, halkı küçümsemiştir. “Bu halk adam olmaz”, “Bu halk tembel-dir”, “Bu halk güvenilmez”. “Bu halk seçmesini bilmez” gibi kolaycı değerlendirmeler, “en iyi öğretim almışlar” tarafından yapılmıştır²².

Çocukları yarış atlarına döndüren, düşünme, analiz, sentez yapabilme yerine; ezberciliği ön plana çıkaran bir eğitim sistemi, Türkiye’nin en ciddi sorunudur. Yetenekleri ortaya çıkarıp yönlendireci, yatay ve dikey geçişlere imkân veren, esnekliği olan, hayata hazırlayan, güven duygusu kazandıran, bireydeki gizli kuvvetleri açığa çıkarabilen bir milli eğitim sistemi olmalıdır.

Üniversiteyi bitirdiği halde doğru, hızlı okuma alışkanlığını kazanamayan, derdini anlatamayan, çevresi ile iletişim kuramayan insanların, bu eğitim sisteminden çıktığını, artık görmeliyiz. Onun için toplumun talep ettiği becerileri karşılayacak, onları ön planda tutacak, bir eğitim sistemi geliştirmeliyiz.

Fitratı Korumak ve İhya Eden Kaliteli Manevi Bir Eğitim

Toplum, dünyadaki en son, en yeni bilgi ve teknolojilerin yeni nesillere öğretilmesini eğitim sisteminden talep ederken aynı zamanda kendi çocuklarının, fitrat merkezli manevi bir eğitimle

donatılarak her türlü olumsuzluğa karşı dirençli olmasının sağlanmasını da istemektedir. **İnanç+duygu+bilgi+katılımcılığın** oluşturacağı manevi eğitim, toplumu yıllardır sürüklendiği bezginlik, bedbinlik, ümitsizlik, bataklığından kurtaracaktır.

Eğer bu 4’lü formülü içeren bir manevi eğitim seferberliği başlatılmazsa, “TV/bilgisayar/internet ağlarıyla/Sosyal Medya” üzerinden yayılan her türlü ahlaksızlığa karşı yeni nesiller, korumasız kalacaklardır²³.

Eğitim sistemi, alkol-uyuşturucu, kumar, fuhuş, şiddet, yalan, dolan ve zulümden gençleri koruyabilmelidir. Hz. Ali, “Çocuklarımızı kendi devrinizden daha ileri bir anlayışa göre terbiye ediniz, Unutmayın ki onlar sizden sonraki bir zamanda yaşayacaklardır” derken; devletin, toplumun ve ailenin, gençlerin gelecekte karşılaşılabileceği tehlikeleri göz önüne alarak gerekli tedbirleri alması gerektiğine işaret etmektedir.

Bu noktada en etkili olabilecek olan ya da olması gereken eğitim sistemidir. Bu nedenle eğitim sistemi, bu tür ihtiyaçlara cevap verebilecek esnek bir yapıda olmalıdır.

Sonuç: Hak-Hukuk, Adalet ve Sorumluluk Duygusu Kazandıran Bir Eğitim Sistemi

Dini inanç havuzunda beslenip büyüyen ana-baba hakkı, komşuluk hakkı, akrabalık hakkı, fakir-fukara hakkı, yetim hakkı, zayıf ve kimse-sizlerin hakkı, mahallelinin hakkı, toplumun hakkı ve doğanın hakkı şeklindeki pek çok sorumluluk, sürekli eğitim ile ancak korunabilir. Zamanla bu davranışlar örfeleşir, gelenek haline dönüşür ve ahlaki ilke olur. Pek çok davranış refleksi halinde yapılmaya başlanır. Bu dönemde insanlar, toplumsal bir sorumluluğu otomatik olarak üstlenirler, yanlışlıklara, kötülüklere karşı Hz. Peygamberin, “Biriniz bir kötülüğü gördüğü zaman onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmiyorsa kalbinden buğz etsin. Kalbinden buğz etmeyen kalbinde imandan bir zerre yoktur” hadisinde ifade edildiği gibi tep-

ki gösterir, tavır sergiler; toplum kendisinin polisi, jandarması olur. Artık birçok sorunu, yazılı olmayan hukuka göre çözer.

Eğer bir ailede dede ve nine; huzur evlerine, Darülaceze'ye terk edilme veya dışarıya atılma korkusu içinde yaşıyorsa, bu eğitim sistemi görevini yapamıyor demektir.

Eğer bir apartmanda, komşuluk hakkı yoksa, akrabalar arasında ilişki kopmuşsa, mahalleli bir-biri ile selâmlaşmıyor ve birbirinin derdi ile dertlenmiyorsa, bu eğitim sistemi görevini yapamıyor demektir.

Eğer otobüs, tren ve vapur kuyruğundaki yaşlıları gençler, ederek geçip vasıtaya biniyorlarsa; gençler koltuklarında oturup yaşlılar, çocuklar zor ayakta durabiliyorsa, bu eğitim sistemi, istenebilir veremiyor demektir.

Kırsal kesimde gençler, kahvelerde kâğıt oynayıp vakit geçirirken; bir yoksulun bir yaşlının, bir kimsesizin, bir muhtacın yardım çağrılarına kulak tıkıyorsa, bu eğitim sisteminin varlığı tartışılmalı değil midir?

Bayram tatillerini, akrabalık bağlarını kuvvetlendirecek bir vesile görme yerine; turistik bölgelerde eğlence olarak algılama anlayışının yaygınlaşması, nasıl bir çözülme ile karşı karşıya olduğumuzu göstermiyor mu?

Özetle toplum; parayı kutsayan, gücü kutsayan, makamı kutsayan, ne olursa olsun güce ulaşmaya çalışan, kaba, saygısız, sevgisiz bir nesil istemiyor. Dinini, örfünü, adetlerini, gelenek ve görevlerini, kültür ve medeniyetini zenginleştirerek yaşatacak bir nesil istiyor. Eğitim sistemi de, toplumun bu ihtiyaçlarına cevap vermelidir; bu ihtiyaçları karşılamalıdır.

Bu ülkede herkes, dinini rahatça öğrenebilir ve yaşayabilir. Eğitim sistemi, bu temel varsayıma dayanmalıdır. Darülaceze'deki Cami-Kilise-Havra'nın birlikteliği veya Haydarpasas Lisesi'ndeki Cami-Kilise birlikteliği, bizim tarihimizin ve eğitim sistemimizin en güzel yanlarından biridir. Din ve vicdan hürriyetinin en canlı, en diri ve en güzel uygulamalarından biridir.

Bu nedenle bizim eğitim sistemimiz, dinini bilen, yaşayan, dine ve dindara ve her türlü düşünceye saygılı, geçmiş, şimdi ve gelecek arasında köprü kurabilen nesiller yetiştirmelidir.

Bizim eğitim sistemimiz, Anadolu coğrafyasındaki mozaigi iyi kavrayan, farklı toplulukların inanç, örf, adet ve geleneklerine saygılı insanlar yetiştirmelidir.

Bizim eğitim sistemimiz, ezbercilikten uzak, öğrenmesini bilen, okuyan, düşünen, algılama gücü yüksek, karar verme yeteneği olan insanlar yetiştirmelidir.

Bizim eğitim sistemimiz, insanların yeteneklerini ortaya çıkarıcı, ona güven verici, taklit ve kopyacılıktan uzaklaştırıcı, üretici insanlar yetiştirmelidir.

Evet bizim eğitim sistemimizin ortasında insan fitratı olmalı ve insanın mutluluğu hedef alınmalıdır. Toplumsal ihtiyaçlar ön planda tutulmalı, "halk için halkla beraber" olmalıdır. *İnsan ve toplum, devlete ve rejime feda edilmemelidir. Hepsi birlikte var olmalıdır.*

"Şunu da unutma! İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" (Şeyh Edebalı)

Dipnotlar

- 1 2000'li yıllarda Türk Milli Eğitim Sistemi, 15. Milli Eğitim Şurası Hazırlık Dokümanı-1, Ankara, s. 1.
- 2 Demirel, Ö., "Eğitimde Yeni Arayışlar", *Yeni Türkiye*, Ocak 1996, sayı: 7, s. 47.
- 3 Canan, İ., *Hız Peygamber'in Sünnetinde Terbiye*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980, s.27.
- 4 Leif, J., *Genel Pedagoji*, M.E.B. yayınları. 1974, s. 169.
- 5 Bilgiseven, A.K., "Milli Eğitimde Başarıya Ulaşmanın En Önemli Şartları", *Yeni Türkiye*, Ocak 1996, sayı: 7, s.437.
- 5 Bilgen, H.N., "Çağdaş ve Demokratik Eğitim", *Yeni Türkiye*, Ocak 1996, sayı:7, s.448.
- 6 Köktaş, M.E., "Sosyolojik Açıdan Eğitim ve Kültür Aktarımı", *Yeni Türkiye*, Ocak 1996, sayı: 7, s.458.
- 7 Canan, İ., a.g.e., s.30.
- 8 Ekinci, Y., "Eğitim Reformu İçin İlk Adım", *Yeni Türkiye*, Ocak 1996, sayı: 7, s. 11.
- 9 Kutubi Sitte- Buhari, 4733.
- 10 Tirmizî, Tefsir, (2991).
- 11 İbn Hanbel, 5/266 ; Buhari, iman 29; Tirmizî, menakıp 32.
- 12 Yusuf Hamedani, Zübde
- 13 Zürcher E.J., *Millî Mücadelede İttihatçılık*, İst. 1987.
- 14 Anonim, *Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif*, Türkiye Diy. Vakfı, Ank. 1996, s.49-58.
- 15 Milli Eğitim Temel Kanunu, M.B.B., Ank. 1995, s.2-3
- 16 Öcal M., *İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları*, Ensar Neş. İst. 1994, s.31-40.
- 17 Öcal M., *İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları*, Ensar Neş. İst. 1994, s.31-40.
- 18 Dağlı N., Aktürk B., *Hükümetler ve Programları*, TBMM Yay., Ank. 1988, c.I, s.4
- 19 Fevzioglu, Turhan: "Türk İnkılabının Temel Taşı: "Laiklik", *Atatürk Yolu*, İstanbul 1981, s. 4.
- 20 Milli Eğitim Bakanlığı'nın 29 Mart 1982 tarihli ve 2109 sayılı Tebliğler Dergisi; 30 Ekim 1986 tarih ve 2219 sayılı Tebliğler Dergisi
- 21 Eriş, M. , " Milli Eğitimimizin Düşündürdükleri", *Yeni Türkiye*, sayı: 7, Ocak- Şubat 1996, s.219-225. Bolay S.H., "Eğitimimizi Felsefi Temelleri", *Yeni Türkiye*, sayı: 7, Ocak-Şubat 1996, s. 422-429.
- 22 Leif, J., *Genel Pedagoji*, M.E.B. yayınları. 1974, s. 169.
- 22 Kaya, Y.K., *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*, Ankara 1981; Gökalp, Z., *Millî Terbiye ve Maarif Meselesi*, Ankara 1964. Ortaylı, İ., "Maarifin Son 150 Yıldaki Serencamı", *Yeni Türkiye*, sayı: 7, Ocak- Şubat 1996, s. 462-470.
- 23 Türkkân, R.O., "21. Yüzyıla Göre Eğitim", *Yeni Türkiye*, sayı 7, Ocak- Şubat 1996, s. 53-57. Ortaylı, İ., "Maarifin Son 150 Yıldaki Serencamı", *Yeni Türkiye*, sayı: 7, Ocak- Şubat 1996, s. 462-470

Milli Eğitim, Hegemonya Krizi ve Sorunlar

Yeni bir müfredat değişikliğine gidiliyor ve bu değişikliğin bir şeyleri değiştireceğine dair bir beklenti de oluşmadı. Evrim teorisi ve Atatürkçülük konularıyla ilgili ya da İnkılap Tarihi derslerinin nasıl işleneceğiyle ilgili sistemin kadim tartışmaları dışında yeni bir tartışma yaratmadı. Yeni müfredat sistemin temel sorunlarına dair ne tespitler ne de çözümler içermiyor.

Hasan Ufuk AKTAŞLI

Eğitim modernleşmenin en temel unsurlarından biri hatta birincisidir. Modernleşmenin diğer unsurları örneğin kentleşme, kapitalistleşme, kapitalistleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan ve modern siyasetin devamını sağlayan bir orta sınıfın gelişmesi eğitim sayesinde var olur. Kentleşme olmadan eğitim sisteminin de var olmayacağı söylenebilir; ancak eğitim olmadan bir kent kültürünün ve kentli bir yaşam tarzının da ortaya çıkamayacağı aşîkârdır. Eğitim sistemi olmadan ortaya çıkan şey en iyi tabirle kalabalık bir taşra olabilir. Köyden kente göçün çok yoğun olduğu ve kentlileşme hızının eğitim düzeyinden daha yüksek seyrettiği şehirlerin bir metropol olmaktan çok bir taşra görünümüne sahip olmasının nedeni de budur. Zaman zaman İstanbul için kullanılan mega köy tabiri de aslında bunun bir göstergesidir.

Kapitalistleşme olmadan da bir eğitim sisteminin ortaya çıkamayacağı iddia edilebilir. Kapitalist bir devlet tarafından finanse edilmeyen bir eğitim, maaşlı bir öğretmen ordusu, ülkenin her yerine dağılmış okul binaları feodal bir düzende mümkün gözükmemektedir. Ancak kapitalist sınıf ilişkileri, sermayenin ihtiyaç duyduğu zihinsel ve bedensel emek gücü, üretimin organize edilmesi ve buna bağlı olarak bir tüketim kültürünün oluşturulması eğitim sistemi olmadan mümkün olmaya-

caktır. Hem bir eğitim sisteminin varlığı hem de sistemin sermayenin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi modernleşmenin olmazsa olmazlarındandır.

Modernleşme ve Eğitim

Modernleşmenin zihinsel yönünün oluşturan bireycilik, akılcılık ve bilimsel bir dünya görüşünün egemen olması da eğitimle mümkün olabilecek unsurlardır. Geleneksel düşünme biçimleri ve cemaatsel bağlar ancak eğitim sistemiyle ortadan kaldırılabilir. Belli bir eğitim düzeyine ulaşmamış bir insanın kendisini bağlayan toplumsal kuralları aşarak bir birey olabilmesi ve kendi hayatına yön verebilmesi mümkün değildir. Hayatı akılcı bir temelde kavrayabilmesi de mümkün değildir. Eğitim, insan zihnini daha çocukluktan itibaren bilimsel kodlarla oluşturduğu için bilimsellik modern eğitim sisteminin bir eseridir. Dolayısıyla kurumsallaşmış bir eğitim sistemi olmaksızın bir toplumun modernleşme süreçlerini tamamlayabilmesi olanaksızdır.

İmparatorlukların yıkılıp ulus devletlerin ortaya çıkışında da ve onların kendilerine bir ulus kurmasında eğitimin önemli bir etkisi vardır. Hobbsawm'ın dediği gibi uluslar kendilerine bir devlet kurmadılar. Önce ulus devletler kuruldu ve bu devletler kendilerine bir ulus inşa ettiler. O ne-

denle ulus devletler eğitimi zorunlu hale getirerek istedikleri yurttaş tipini yetiştirmeye çalışmışlardır. Bir ulus yaratabilmek için ihtiyaç duyulan türdeş bir toplumun oluşturulması, ulus devlet toplarları içerisinde standart bir resmi dilin yaratılması ve bu dilin toplumun ortak dili haline getirilmesi, ortak bir tarih ve kültür “bilinci” oluşturulması eğitim sistemi sayesinde mümkün olmuştur.

Eğitim sisteminin varlığı bir devlet finansmanını gerektirdiği için eğitimin devletin kontrolüne hatta tekeline girmesi gibi olumsuz bir sonuç doğurmuştur. Devlet kendi egemenliğinin devamı için eğitim sistemini sürekli araçsallaştırmış, eğitimi topluma ideolojik yükleme yapma, hegemonya kurma ve rıza üretimini sağlamanın bir aracı olarak kullanmıştır. Eğitim sisteminin amacı eleştirel ve özgür bir düşüncenin oluşturulması, özerk bir bireyin yetiştirilmesi değil, devletin istediği insan tipinin yetiştirilmesi, milliyetçiliğin yaygınlaştırılması gerektiğinde savaşa sürülebilecek bir insan topluluğunun oluşturulması olmuştur. Modern siyaset felsefesinin devletin egemenliği ve otoritesiyle bireyin hak ve özgürlükleri arasındaki gerilime dayanması gibi eğitim felsefesi de devletin istediği düşünce ve davranış kalıplarının insanlara yüklenmesiyle özgür ve eleştirel düşünebilen özerk bir bireyin yetiştirilmesi arasındaki gerilimin üzerine kurulmuştur. Resmi eğitim modelleri ideolojik bir doktrinasyon sağlamaya yönelik olarak geliştikçe toplumlar da alternatif ve özgür eğitim modelleri oluşturmaya çalışmış, eğitim sistemi de bu modellerin bir rekabet alanına dönüşmüştür.

Resmi eğitim modelleriyle özgür eğitim modelleri arasındaki bu rekabette Türkiye’deki sistem elbette resmi modellerin lehine olmuştur. Türkiye gibi devlet ve bürokrasi merkezli bir geleceğe dayanan, devletin farklı toplumsal sınıfların mücadelesi üzerinden değil; bürokrasi üzerinden yönetildiği bir ülkede gayet normal karşıla-

nabilecek bir durumdur. Gerçekten de Türkiye’de devletin eğitim sistemi üzerindeki belirleyici rolü uzun süre hiç sorgulanmamış aksine aydınlar tarafından bile onaylanmıştır. 2000’li yıllara kadar alternatif eğitim modelleri üzerine hemen hiç düşünülmemiş, özel okulların müfredat ve yöntemlerinin devlet tarafından belirlenmesi ve denetlenmesi her zaman savunulmuştur. Türk eğitim sistemi resmi ve özgür eğitim modelleri arasındaki gerilimden çok Türkiye’ye özgü farklı gerilimler ve çelişkilerle maluldür.

Bu gerilimlerin birincisi sol Kemalizm’le sağ muhafazakârlık arasındaki siyasal çatışmanın eğitim alanına da yansımalarıdır. İktidarı ele geçirmeye çalışan ya da elinde tutmaya çalışan bu “düşman kardeşler” eğitim sistemini de bu savaş alanının en önemli parçası olarak görmüşlerdir. Eğitime verilen devletin istediği insan tipini yetiştirme misyonu Türkiye’de farklı siyasal ideolojilerin istediği insan tipini yetiştirme amacına dönüşmüştür. Türkiye’de eğitim sisteminin bir yapboz tahtasına bundan dolayı dönüşmüş, kalıcı bir sistem bu nedenle oluşturulamamıştır. İmam Hatip liseleri üzerinden, zorunlu din kültürü dersi üzerinden, Atatürkçülük konuları üzerinden hiç bitmeyen bir kavga bugün

de varlığını sürdürmektedir.

Aralarındaki bu kavgaya rağmen her iki kesimde eğitimin milli bir karakter taşıması gerektiği düşüncesinde mutabıktırlar. Örneğin Tarih dersinin içeriğinde İsmâiyet öncesi Türk tarihinin mi ya da Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin mi ağırlıklı olacağı konusunda anlaşamamaları da iş Anadolu tarihinin anlatımına geldiğinde onu yalnızca bir Türk tarihi olarak anlatmak ve Müslümanların Anadolu’da siyasi hâkimiyeti kurduktan sonraki dönemde farklı etnik yapıların tarihini yok saymakta hemfikirlerdir. Edebiyat derslerinde yalnızca Türkçe edebiyatın anlatılması, Anadolu’da Türkçe dışında oluşturulmuş edebiyatların yok sayılması konusunda da aynı çizgidedirler. Yine

Türkiye’de devletin eğitim sistemi üzerindeki belirleyici rolü uzun süre hiç sorgulanmamış aksine aydınlar tarafından bile onaylanmıştır. 2000’li yıllara kadar alternatif eğitim modelleri üzerine hemen hiç düşünülmemiş, özel okulların müfredat ve yöntemlerinin devlet tarafından belirlenmesi ve denetlenmesi her zaman savunulmuştur. Türk eğitim sistemi resmi ve özgür eğitim modelleri arasındaki gerilimden çok Türkiye’ye özgü farklı gerilimler ve çelişkilerle maluldür.

Türkçe dışında farklı dillerle eğitim yapılması her iki kesim için de kabul edilemez bir durumdur.

Türkiye’de bir eğitim bakanlığının bulunması, onun yerine Milli Eğitim Bakanlığı’nın bulunuşu iki siyasi kesim arasındaki bu oydaşmanın sonucudur. Eğitim sisteminin milli karakteri alternatif eğitim modellerinin ortaya çıkmasını, resmi yaklaşımların dışında özgürlükçü yaklaşımların varlık bulmasını en baştan engellemiştir. Türkiye’de her türlü siyasal dönüşümün devlet üzerinden kurgulanması ve o kurguda devlete asli bir rol biçilmesi yalnızca özgür bir eğitimin değil, her türlü özgürlükçü düşüncenin ortaya çıkışını da engellemiştir. Devlet halkı kendi haline bırakmaktan korktuğu için onu kontrol altında tutmanın en iyi yolu olarak eğitim sistemi üzerinden kuracağı bir otoriterlikte görmüştür.

Her iki kesimin eğitim üzerinde uzlaştığı bir diğer husus da sistemin eğitimden çok öğretim odaklı olması ve öğrenciye aşırı bir bilgi yüklemesi yapılmasıdır. Türkiye’nin gecikmiş modernliğinin verdiği bir telaşla eğitim sisteminin bu gecikmişliği telafi etmesi gerektiği düşünülmüştür. Kemalistlerin çokça söyledikleri “Bizim bir Rönesans’ımız ve Aydınlanma Dönemimiz olmadı” hayıflanmaları arasında ülkeye Rönesans ve Aydınlanma felsefesi oluşturma işi eğitim sisteminin sırtına yüklenmiştir. Bunun için de sistem dünya coğrafyasından insan anatomisine, sanattan mühendisliğe, felsefe tarihinden dünya tarihine adeta modernliğin ürettiği tüm bilgi ve bilimlere gençlerin kafasına boca etmeye göre ayarlanmıştır. Sağcılık ise meselenin Rönesans ve Aydınlanma tarafını çok kabul etmese de Batı düşüncesiyle mücadele edebilmek için yoğun öğretim odaklı bir yapıyı hep savunmuştur. Bu bilgi yükleme işi sistemin içine o kadar işlemiştir ki tüm niyet ve çabalara rağmen sistem bu hastalıktan kurtarılamamaktadır.

Devlet ve Değişim

Türkiye’de eğitim sistemiyle ilgili diğer gerilim ise eğitimin ortaya çıkardığı toplumsal değişim karşısında devletin bu değişimi önlemeye dönük çabasında yatar. İster Kemalizm olsun isterse de sağ muhafazakârlık olsun her iki siyaset te temelde kendi belirledikleri bir statükoyu muhafaza etmeye dönük bir çaba içindedir. Eğitim mutlaka belli bir toplumsal değişim ortaya çıkarır. Eğitim sisteminin büyük oranda devlet kontrolünde ol-

ması, toplumsal değişimi engelleyemez. Devlet de en nihayetinde dünyadaki değişime ayak uydurmak zorundadır ve eğitim müfredatlarını da ona göre düzenler. Sonuçta eğitimin ortaya çıkardığı toplumsal değişim, iktidar açısından bir tehdit oluşturabilir.

II. Abdülhamit’i tahtan indirenlerin onun açtığı modern okullarda okuyan ya da onun döneminde eğitim için Avrupa’ya gönderilen öğrenciler olduğu hatta cumhuriyeti kuran kadronun da yine bu okullardan mezun olanlar olduğu herkesin malumudur. Cumhuriyeti kuranlar da bundan ders çıkarmış olacaklar ki eğitim sisteminin bir yandan bilgi aktarıcı yönünü kullanmışlar ama öte yandan toplumsal değişimi de engellemeye çalışmışlardır. Köy enstitüleri bir yandan toplumu eğitip zihinsel olarak modernleştirmeyi ama köylünün köyde kalmasını sağlayarak, kentleşmeyi engelleyerek toplumsal değişimi frenlemeye çalışmıştır.

Sağ siyaset ise eğitimin yaratacağı toplumsal değişimi Kemalizm’i alt etmek için kullanmak istemiştir. Türkiye sağında köy enstitüleri ve halkevlerine dönük nefretin altında bu kurumların toplumsal değişimi engelleyici ve sağ muhafazakâr siyasetin önünü tıkayıcı özelliği yatar. Sağ partiler de iktidara geldiklerinde aynı şeyi yapmışlardır. Kendi iktidarlarının devam edebileceği nesiller yetiştirmek, 60’lardan sonra gençlerin sol fikirlere kaymasını engellemek için sisteme sürekli müdahale etmişlerdir. Köy Enstitüleri ve Halkevlerinin sağ siyasetteki karşılığı ise imam hatip liseleridir. Bir bakıma sağ iktidarlar bu liselerde verilen geleneksel Sünni eğitim aracılığıyla statükoyu yerel ve geleneksel formatta devam ettirmeye çalışmıştır.

Eğitim sisteminin kontrol altında tutulmak istenmesi aynı zamanda sistemi devasa bir bürokrasiye dönüştürmüştür. Milyonlarca öğrencisi ve yüzbinlerce öğretmeniyle zaten yeterince hantal olan sistem bir de devasa bir bürokrasiyle yönetilmeye kalkınca ortaya dünyanın muhtemelen en bürokratik ve en hantal kurumu ortaya çıkmaktadır. Bürokrasiyle verimliliğin, bürokrasiyle başarının ters orantılı durumlar olduğu düşünüldüğünde Türkiye’de eğitim sisteminin neden bu kadar başarısız olduğu da anlaşılmaktadır. Gerçekten de Milli Eğitim bürokrasisi eğitimdeki başarısızlığın en önemli nedenlerinden biridir. Zorunlu eğitimin süresi değişmesine, müfredatların değişmesine, ders kitaplarının değişmesine, öğretmen yetiştir-

tirme yöntemlerinin değişmesine, FATİH projesi gibi teknolojik imkanların sisteme entegre edilmesine karşın bunların hiçbirisi eğitim kalitesinde ve niteliğinde hiçbir değişime yol açmamakta ve hiçbir fark yaratmamaktadır. Gerek Ankara'daki bakanlığa bağlı genel müdürlükler, gerek Talim Terbiye Kurumu ve gerekse de il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri eğitim sistemine kendilerinden beklenen katkıları sunamamaktadırlar. Bu hantal devasa bürokrasi olduğu yerde bekletilmektedir.

Büyük Beklentiler Keskin Dönüşler

AK Parti dönemi Türkiye'nin bir nevi serbest piyasa sistemine eklemelenme süreci olduğu için bütün devlet bürokrasisi de bu sisteme uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada eğitim sistemine ayrı bir önem verilmiştir. Eğitim sisteminde piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarına uygun insan yetiştirme amacı verilmiş ve bu amaç zaman içinde Milli Eğitim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle resmi hale getirilmiştir. AK Parti döneminde ilk uygulama ondan önce de başlatılmış olan ama bu dönemde daha sıkı biçimde uygulanmak istenen Toplam Kalite Yönetimi (TKY) adlı uygulamaydı. Bu yolla sisteme yeni bir yönetim anlayışı getirilmek isteniyordu. Bu amaçla Milli Eğitim bürokrasisi tarafından bir TKY seferberliği başlatıldı. Öğretmenlere sürekli seminerler verilerek TKY'nin adeta bir devrim olduğu algısı oluşturulmaya çalışıldı. TKY II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'de geliştirilmiş; ancak sadece Almanya ve Japonya'da uygulanmış bir sistemdi. Anlaşıyor ki bu sistem II. Dünya Savaşı sonrası Alman ve Japon bürokrasilerini kapitalistleştirmek ve bu ülkeleri kapitalist sisteme eklemek için oluşturulmuştu. Üzerinden elli sene geçtikten sonra da Türkiye'ye getirilmişti. Bakanlığın patron, öğretmeni tezgâhtar, veli ve öğrenciyi de müşteri olarak gören müşteri odaklı bu sistemin ne olduğunu anlayamayan bürokratlar sistemi her derdin ilacıymış gibi anlattılar. Kısa sürede TKY de devasa bürokrasinin yasak savmak için yapılan uygulamalarından birine dönüştü. Sistemin eskiliği, neo-liberal dönemin gereklerini karşılayamamasından ötürü bir süre sonra rafa kaldırıldı.

AK Parti iktidarı bu devasa bürokrasi dağıtılmadan sistemin piyasalaşamayacağını anlamamıştı. Bunu anlayan ilk Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer oldu. Fakat o da tam bir yönetim bilimci yaklaşımıyla son derece keskin, öğretmenler ve

idarecilerle istişare etmeyen tavırlarıyla işe başladı, ancak bu yaklaşımı bir karşılık bulmadığı için görevinde uzun süre kalamadı. TKY üzerinde önce koparılan bir fırtına, sonrasında da onun sessiz sedasız ortadan kaldırılması aslında eğitimi sistemimizin özü hakkında da ciddi bir fikir vermektedir. İlk başta büyük bir heyecanla başlanan her yenilik bir süre sonra sıradanlaşmakta ardında da eğitim bürokrasisi içerisinde bir evrak ve kırtasiye uygulamasına dönüşmektedir. Bunun son örneği de yine sistemde bir devrim yaratacağı iddia edilen FATİH projesidir.

AK Parti döneminde eğitim sistemindeki bir değişiklik de eğitim süresinin uzatılması oldu. Önce lise eğitimi üç yıldan dört yıla sonra da zorunlu eğitim sekiz yıldan on iki yıla çıkarıldı. Etkin olan devlet mantalitesi, hegemonya krizine girdiğinde ve rıza üretimini gerçekleştiremediğinde zorunlu eğitimin süresini uzatarak toplumu kendi ideolojik yüklemesine daha fazla maruz bırakmak ister. Zorunlu eğitim ilk olarak 28 Şubat döneminde beş yıldan sekiz yıla çıkarıldı. Tam da devletin büyük bir hegemonya krizi yaşadığı bir dönemdi. 80'li yıllarda hızla kentleşen, Batı'yla daha sıkı temaslar kuran, devleti ciddi biçimde sorgulamaya başlayan toplum karşısında devlet yetersiz kalmaya başlamıştı. Devlet 28 Şubat darbesiyle hem bu toplumsal değişime bir tepki verdi hem de zorunlu eğitim süresini uzatarak yeni bir hegemonya inşasına girişti.

Hegemonya Krizi

Toplumsal değişim AK Parti politikalarının önüne geçmiş ve parti toplumun gerisinde kalmaya başlamıştı. Zorunlu eğitim on iki yıla, haftalık ders saati kırk saate çıkarılarak, imam hatip liselerinin sayıları artırılarak eğitim sistemi üzerinden toplum nezdindeki etkinliğini/imajını devam ettirme yönüne gitmiştir. Türkiye'de üniversitelerin birer devlet kurumu, akademisyenlerin de devlet memuru zihniyetiyle çalıştığı düşünülürse yükseköğretimin ilk ve orta öğretimden farklı bir nitelik taşıyamayacağı da anlaşılmış olur. Böylece AK Parti döneminde eğitim sisteminin "devletin ideolojik aygıtı" olarak kullanılmasının sınırlarına varılmış oldu. Sistemin tamamen bilgi yüklemeye dönük olarak işleyen yönü güçlendirildi.

Milli Eğitim sisteminde kadrolaşma hareketi -bütün siyasi iktidarlarda olduğu gibi- AK Parti döneminde de belli oranlarda gerçekleşti. Yer

yer başarı ve liyakatin ihmal edildiği bu dönemde hem Milli Eğitim bürokrasisi hem de okul idarecilikleri siyasi müdahalelere maruz kalabilmiştir. Bu arada sağlık sisteminde olduğu gibi eğitimde de okul müdürlerini öğretmen olmayan profesyonel yöneticilerden seçme, şehir hastaneleri gibi büyük eğitim kampüsleri kurma tartışmalarıyla piyasacı mantık bir şekilde devam etti.

FETÖ'yle mücadele kapsamında dershanelerin kapatılarak özel okula dönüştürülmesiyle Türkiye'de özel okul sayısında hızlı bir artış oldu. Devlet özel okullara giden öğrencilere teşvik vererek özel okullaşmayı bu dönemde artırmayı sürdürdü. FETÖ'nün okulları dışında hiçbir özel okul bulunmayan Anadolu şehirlerinde pek çok özel okul ortaya çıktı. Bugün devlet okulları özel okullarla rekabet edebilmek için onların piyasacı eğitim mantıklarını taklit etmeye başladılar. Öğretim odaklı sistem özel okulların taklidi, merkezi sınavlardaki başarı beklentilerinin yarattığı baskı ile daha da güçlendi. Bir yanda hantal bürokrasi öbür yanda özel okullara benzeme çabası sistemi şizofrenik bir duruma soktu.

Yetkili ağızlardan da itiraf edildiği üzere, AK Parti döneminde de eğitim sisteminin Türkiye'ye özgü gerilimleri ve çelişkileri ortadan kaldırılamadı, tam sağlıklı bir yapı tutturulamadı. Yeni bir müfredat değişikliğine gidiliyor, maalesef bu değişikliğin bir şeyleri değiştireceğine dair bir beklenti de oluşmuş değil. Evrim teorisi ve Atatürkçülük konularıyla ilgili ya da İnkılap Tarihi derslerinin nasıl işleneceğiyle ilgili sistemin kadim tartışmaları dışında yeni bir tartışma yaratmadı. Yeni müfredat sistemin temel sorunlarına dair ne tespitler ne de çözümler içermiyor.

Eğitim sisteminin, toplum üzerinde etkinlik kurma aracı olarak kullanılmasının sınırlarına geldiğini söyledik. Zaten popüler kültür, internet ve sosyal medya nedeniyle resmi ve kurumsal eğitimin artık işlevini tamamladığı tüm dünyada tartışılan bir konu... Eğitimin artık bireyde davranış değişiklikleri yaratmadığı, bireyin sosyalleşmesine eskisi gibi katkı sağlamadığı ve bireylerin düşünce dünyalarının oluşumunda etkisinin kalmadığı görülüyor. İnternet ve sosyal medya kolektif hareket ve çalışmaların örgütlenmesinde önemli bir rol oynayabilir; ancak alternatif eğitim modellerinin oluşturulmasında ve uygulanmasında elverişli değildir. Hatta sosyal medyanın toplumsal manipülasyon üreten ve herkes tarafından da kullanılabilen yeni bir mecra olduğu bilinmektedir.

Devletlerin eğitim sistemine dönük ilgisi önümüzdeki dönemde sözü edilen nedenlere bağlı olarak azalacaktır. Ancak sermayenin ihtiyaç duyduğu zihinsel ve bedensel emek gücünün yetiştirilmesinde eğitim yine belirleyici konumunu sürdürecektir. Zaten eğitim sistemi toplum açısından da yetişmiş bir eleman olmanın ve bu yolla bir iş sahibi olabilmenin aracına dönüşmüştür. Kapitalizmin üretim sektöründen hizmet sektörüne kaydığı bir dönemde standart bir eğitim de yeterli olmayabiliyor. Üniversite sonrasında yüksek lisans, doktora, ikinci bir eğitim dalı, farklı alanlarda alınan kurslar ve seminerler yoluyla adeta bir "diploma enflasyonu" yaşanıyor. Devlet eliyle verilen standart eğitimler piyasanın ihtiyacını tam karşılamıyor. Eğitim sistemlerinin itibarı da buna bağlı olarak azalıyor.

Türkiye'de alternatif eğitim modelleri 2000'li yıllarda tartışılmaya başlandı. Bunlardan bazıları kişisel gelişim odaklı ve emperyal bir kanona hizmet eden modeller olduğu gibi bazıları da eğitimi devletin belirleyiciliğinden çıkaran özgürleştirici modellerdir. Toplumsal ve sınıfsal çelişkileri gizlemek yerine açığa çıkaran ve bunları ortadan kaldırmaya dönük, eşitlikçi bir toplumun inşasını amaçlayan, zorunlu bir eğitimi reddeden bu yaklaşımlar önümüzdeki dönemde Türkiye'de uygulama alanları bulabilir mi? Resmi bir ideolojiye sahip ve iktidara gelen her kesimi bu resmi ideoloji çerçevesinde dönüştüren bir siyasal sistemin egemen olduğu bir ülkede bu durum zor görünüyör.

Bugün dünyada eğitimde başarılı ülkeler Kuzey Avrupa ülkeleriyle Singapur ve Güney Kore gibi Asya ülkeleridir. Bu ülkeler devletle toplum arasında, toplumun farklı kesimleri arasında düşmanlık ve çatışmaların yok denecek kadar az olduğu ülkelerdir. Türkiye'nin doktriner bir eğitim sisteminden vazgeçmesi, özgürleştirici eğitim modellerine fırsat alanı tanınması devlet açısından mümkün değildir. O nedenle de Türkiye'de eğitim sistemi, üzerinde ideolojik kavgaların yaşandığı bir zemin olarak kalmaya devam edecek.

Öğretim Programları ve Eğitim Sisteminin Sorunları

Bakanlık yeni müfredat kazanımlarını askıya çıkararak velilerin öğretmenlerin STK'ların kısaca eğitimde sözüm var diyenlerin önüne çıkardı. Ne var ki birkaç konu ve ders dışında ne konunun uzmanlarından ne de bu konuda politika geliştirmeye katkısı olacak isimlerin kayda değer bir katkısı olmadı. Zira konu üzerine olumlu analizler yazılmadı, retorik birkaç cümlemin ötesine geçilemedi.

Gülşen ÖZER

Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları çalışmaları gündemimizi epeyce meşgul etti. Türkiye'de hızlı değişmek zorunda kalan gündem nedeniyle gündemde kalma süresi çok fazla olmadıysa da gündeme taşıyanın bizzat Bakanlık olması önemli. En başta şunu söylememiz gerekir; Bakanlığın hazırlamış olduğu taslak öğretim programları hakkında herkesi tartışmaya, fikir beyan etmeye çağırması bu süreci tek başına takdir etmek için yeterli. Bu nedenle yaşanan ilerlemeleri dikkate alıp bu konuda zihnimizi yorarken artık başka bir zeminde olduğumuzu insaf ölçüsü içinde hatırlamakta fayda var.

Öğretim programları yenilenmesi esasında ülkenin uluslararası sınavlarda başarı grafiğinin düşük olmasının tetiklemesi, sorun olarak konuşulan meselelerin yeni bir müfredat ile giderilebileceği zannı üzerinde ilerlemiş görünüyor. Devralınan sistemin sorunlu yönlerinin fazla oluşu üzerindeki tadilatlarla ne derece giderilebilir bu belki de en önemli sorun. Atılan her adım denenmemiş olması nedeniyle riskler taşıyor diğer taraftan da sürekli yeni bir duruma uyum sağlama mecburiyetine giren eğitim verenler, alanlar ve velilerden oluşan büyük bir kitle durumu anlamaya çalışıyor. Ne var ki bu büyüklük hareket kabiliyetini yavaşlattığından her yeni sürecin yankısı epey

uzun sürüyor. Bu durumda hızla değişen hayat karşısında gereken değişiklikleri uygulama sorununu beraberinde getiriyor.

Müfredat Kimler İçin Askıda Kaldı?

Öğretim programlarının Talim Terbiye kontrolleri sonrasında paydaşların görüşlerine açılması "askı süreci" olarak adlandırılıyor ve bu program geliştirmenin sonndan birkaç adım önceki aşaması olarak ilan ediliyor. Bu süreçte Milli Eğitim Bakanlığı'nın web sitesinde oluşturulan modüllerde yeni müfredat taslağını incelemeleri ve görüşlerini bildirmeleri için veliler ve öğretmenler için bölümler hazırlandı. Bakanlık yeni müfredat kazanımlarını askıya çıkararak velilerin, öğretmenlerin, STK'ların kısaca 'eğitimde sözüm var' diyenlerin önüne çıkardı. Ne var ki birkaç konu ve ders dışında ne konunun uzmanlarından ne de bu konuda politika geliştirmeye katkısı olacak isimlerin kayda değer bir katkısı olmadı. Zira konu üzerine olumlu analizler yazılmadı, retorik birkaç cümlemin ötesine geçilemedi. Hemen her konuda olduğu gibi medeniyet, özgürlük, aydınlanma vb. zihnimize hücum eden sembolik kavramlar meseleleri tartışmaya katkı yapmak yerine engelledi.

O bakımdan burada birkaç nokta üzerinden ilerlemek isterim; ilki sunulan bu taslak programın gerçekten ciddi bir biçimde değerlendirilip

değerlendirilmediği ikincisi tüm Türkiye'nin değerlendirmiş olduğunu varsayarsak bunların nasıl tasnif edildiği ve son olarak esasen bunun gerekli ve faydalı olup olmadığı.

İlk olarak veliler kısmını ele alırsak; kendi çevremden anladığım kadarıyla ilgilenen olmadı. Veli olarak çocuğumun yeni müfredatla eğitim görmesini istemem diyen de ya da şu kısımlar çıkarılmalı ya da eklenmeli diyene de rastlamadım. Kanaatimce eğitim sürecinin en iyi takipçisi ve aktif paydaşı velilerdir. 2015-16 yılı için 15 milyon 714 bin 748 öğrenci olarak açıklanan öğrencilerin anne babalardan oluşan velileri bu sayıyı ikiye katlar.

Bunun nedeni çocuklarına gelecek kurma noktasında kaygı düzeyi en yüksek olan kesim olması. En iyi okul, en iyi öğretmen araştırma sürecine şahit olduğum bazı velilerin performansı beni hep şaşırtmıştır. Hatta sistematize ettikleri bazı bilgileri, okul müdürlerinin ya da idari kadroların bile vakıf olamayacakları derece detaylıdır. İçinde bulunduğum veli grupları da aynı şekilde yedi yirmi dört mesai yapıyor adeta. Çocukların sınavları, hangi konuda kaç soru çıkmış, konu işlenmiş mi vb. aklınıza gelecek bir dizi detay büyüteç altına alınarak çocuklar önlerindeki ulusal sınavlara hazırlanır. Bu takibat elbette ilkokul ve ortaokul velileri için geçerli. Lisede artık ya yorulmuş olmaktan ya da çocukların sorumluluklarını almalarından bu durum gevşeme gösterir. Fakat öğretim programlarının yenilenmesi sürecinde veliler hem vakıf olmamaktan hem de asıl ilgilerinin sonuç ne olursa olsun çocuklarını sınav sisteminde geri kalmayacak desteği vermek olmasından dolayı programların oluşuma ciddi bir katkı veremiyor. İzmir'de Veli-Der adlı bir oluşumun yaptığı basın açıklaması itiraz anlamında yapılmış ama ne yazık ki başlıkları tamamen ideolojik zeminde "laiklik elden gidiyor" paranoyasının ürünü olarak ortaya çıkmış.¹ Öğretim programlarının değişiminde veliler nasıl bir katkı sunabilirdi sorusuna cevap aradığımızda çok büyük beklentiler içerisinde olmanın insanı hayal kırıklığına uğratan

Öğretim programlarının değişiminde veliler nasıl bir katkı sunabilirdi sorusuna cevap aradığımızda çok büyük beklentiler içerisinde olmanın insanı hayal kırıklığına uğratancağını görürüz. Zira veliler taslağı değerlendirmek için öncelikle eski programda neler olduğunu bilmek durumunda ki bu her ders için de mümkün görünmüyor. Bununla beraber taslak programın da bütün derslerini değerlendirmeleri de uzmanlık gerektireceğinden veli katkısı kısmında boşluk ortaya çıkacaktır.

cağını görürüz. Zira veliler taslağı değerlendirmek için öncelikle eski programda neler olduğunu bilmek durumunda ki bu her ders için de mümkün görünmüyor. Bununla beraber taslak programın da bütün derslerini değerlendirmeleri de uzmanlık gerektireceğinden veli katkısı kısmında boşluk ortaya çıkacaktır.

Bakanlık paydaş olarak velilerden ne beklemektedir, tam olarak bilemiyoruz ama kazanımlardan ziyade ders kitaplarını tanıma şansı olan veliler özellikle dikkatlerini çeken yanlışlık ya da eksikliklere dikkat çekerek Bakanlığın bunları kazanımlara yansıtmasını bekleyebilirlerdi. Veliler

açısından açılan modülde sıkça sorulan sorular başlığı altında esasen temel sorular ve cevapları da yayımlanmış. Bu velilere yol açıcı olması açısından isabetli olmuş ki bu sayede en azından konunun ana hatları herkes tarafından anlaşılır hale getirilmiş.

Öğretmenlerin önemli bir kısmı da programı incelememiş görünüyor. Bunu değişikliği isteyen ya da yapılandan her hâlükârda memnun olan kesim için de söylüyorum. Devlet ne yaparsa iyi yapar mantığıyla her işi hükümete devredenler bu zihin ameliyesinden de kaçınmış olmalı. Fakat bakanlık bu konuda işi şansa bırakmadı ve tüm illerden bir rapor istedi. Bu raporlar ders zümre başkanla-

rı tarafından hazırlanarak önce ilçelerde sonrada illerde birleştirilerek bakanlığa iletili. Dolayısıyla öğretmenler kısmında en fazla değerlendirme yapmış olma zorunlu olsa da gerçekleşti. Zümre başkanları dışında branş öğretmenleri taslak programdan ziyade kamuoyuna yansımış tartışmalardan yola çıkarak taraf olmayı seçmiş görünüyor. Bu taraf olmanın da siyasi anlamda durulan yerle alakalı olduğunu söylemeye lüzum yok elbette. Benzer bir durum başkanlık sisteminde de gözlenmektedir. Sistemin içeriği okunmadan ve gerçekten kazanım ve kayıpları anlaşılmadan siyasi kamp gereği karar verilmesi gibi ki kamuoyuna yansıyan mizah konusu röportajlar bunun entere-san örnekleridir.

Her fırsatta hükümetin açığını kovalayan ve yerden yere vurmak için kendini parçalayan çok adil STKları(mızı) ise bu konular pek ilgilendirmediklerinden okuyup eksikleri belirtme ya da bu yöndeki olumlu katkılarını göremiyoruz. Lakin müfredat tamamlanıp çıktığında gündeme gelen bir eksik olursa seslerini yükselteceklerinden kuşku duyamayız. Gelelim zaten kronik muhalif, sol Kemalist ya da CHP zihniyeti ya da türevleri STK'lara. İşin esası bu konuda onlardan beklenen performansı göstermediklerini belirtmek gerekir. Öğretim programlarını pozitif bilim, aydınlanma vb. mega söylemleri dillerine pelesenk edip öğretim programlarına bu yönde ciddi bir eleştiri getirememeleri manidar. Bu esasen hem söylemlerinin slogancı olmasından hem de müfredatın öz anlamda ciddi bir değişikliğe uğramamasından diye düşünüyorum.

Bu konuda Eğitim-Sen'in yaptığı açıklamaların Atatürkçülük üzerinden ve milli manevi değerlerle örülü bir taslak diye slogancı, gereksiz bir tartışma başlığı ile eleştirmeleri ise trajedidir. Zaten eğitim ile ilgilenen bir sendika içerik hakkında daha derinlikli açıklamalar yapmalıydı. Tam yetkili sendika Eğitim Bir-Sen bu konuda en fazla mesai harcayan kesim. *Gecikmiş Bir Reform Müfredatın De-*

mokratikleştirilmesi başlığı altında çalışmaları kitapçıkta toplanmış. Başlıktan da anlaşılacağı üzere “yetmez ama evet” babında bir bakış açısı ortaya konulmuş. Kitapta Bakanlığın çabası takdir ediliyor ve ders ders yapılmış incelemelerle OECD ile kıyaslar yapılarak değerlendirmelere gidilmiş. 128 sayfalık rapor esasında üyesi olan öğretmenlerle çalıştay yapılarak hazırlanmış ve meselenin ciddiye alındığını en azından göstermişler. Rapor sık sık demokratik, bilimsel, şeffaf, eşitlikçi, empatik vb. vurgularla esasen tartışma odağı olabilecek konuları da bu şablonlarda ifade ettiğinden nesnel bir tutumu korumaya çalışmış. Rapor çalışmalar için radikal değişiklik ve katkı ifade etmese de bakanlığı destekleyerek gelecekte yapılacak değişimleri teşvik etmek açısından dikkate değerdir.

Değişen Ne

Askıya çıkarılan derslerden 19'u ilköğretim 34'ü de ortaöğretim olarak ilan edildi. Taslak olarak hazırlık süreci devam edenlerin de tamamlanınca ilan edileceği ifade ediliyor. Öneriler sonrası Talim Terbiye onayına yollanacak müfredat yeni eğitim öğretim sürecinde uygulamaya konulacak lakin üniversite ve liseye geçiş sınavlarında öğrencilerin etkilenmemesi için müfredat başlangıç kademelerinde uygulanacak. Bu sayede değişikliklerden olumsuz etkilenme söz konusu olmayacak. Müfredat değişiminde asıl mesele nelerin nasıl değiştirildiğidir. Bu çerçevede tüm kademe ve dersleri ele almak mümkün değil elbette ama özellikle tartışma oluşturan hususlar üzerinden değerlendirme yapmak bütün hakkında fikir verecektir.

Üzerinde en fazla tartışılan Biyoloji dersi kazanımlarından “evrim” konusunun çıkarıldığına dair iddiadır. Bu konudaki “hayatın başlangıcı ve evrim” adı verilen ünite yerine “Canlılar ve çevre” ünitesi konulmuştur. Evrim konusunun çıkarıldığı itirazı iki yönüyle hatalıdır. Evrim konusu değişen ünite başlığı altında ele alınıp işlenmeye açıktır. Bu ünite de ilaveten yaratılış teorisi de anlatılabilir ki bu da bilimsellik bayrağını elinden bırakmayanlar için itirazı anlamsızdır. Değişen şey evrimin başlı başına bir ünite olmaktan çıkıp alt başlık olması olarak anlaşılmalıdır ki zaten “teori” olarak kalan bu anlayış için ötesi makul değildi zaten bu da eleştirinin haksızlığının ikinci unsurudur. Eğitim camiasından yükselen iktidar karışıklığı olsun diye söylendiği açık eleştiri ise programın “laikliğe meydan okumak olduğudur. Üstelik müfredata dönük ilk sözü bu konu oldu-

Eğitim-Sen'in yaptığı açıklamaların Atatürkçülük üzerinden ve milli manevi değerlerle örülü bir taslak diye slogancı, gereksiz bir tartışma başlığı ile eleştirmeleri ise trajedidir. Zaten eğitim ile ilgilenen bir sendika içerik hakkında daha derinlikli açıklamalar yapmalıydı. Tam yetkili sendika Eğitim Bir-Sen bu konuda en fazla mesai harcayan kesim. Gecikmiş Bir Reform Müfredatın Demokratikleştirilmesi başlığı altında çalışmaları kitapçıkta toplanmış. Başlıktan da anlaşılacağı üzere “yetmez ama evet” babında bir bakış açısı ortaya konulmuş. Kitapta Bakanlığın çabası takdir ediliyor ve ders ders yapılmış incelemelerle OECD ile kıyaslar yapılarak değerlendirmelere gidilmiş. 128 sayfalık rapor esasında üyesi olan öğretmenlerle çalıştay yapılarak hazırlanmış ve meselenin ciddiye alındığını en azından göstermişler.

ğu gibi “skandal” diye başlaması da dozajı hangi mevziden yükselttiğini göstermektedir. Bu eleştiri “yangından mal kaçırma” şeklinde konu aceleye getiriliyor şeklinde devam ediyor. Burada insaf ölçüsü iyice kaçırılıyor zira MEB Türkiye’de ilk defa hazırladığı programı askıya çıkardı. Normalde bu yapılmadan zaten uygulayabilirdi. Eğitim-Sen’in iddia ettiği gibi programlar çerçevesinde önce bir pilot uygulama yapılmaz. Bunu ifade ederken acaba “bilimsel” oldu mu diye test etmesini beklentisi dile getiriliyor. Oysa ilgili kuruma şayet bilimsel kesinlik istiyorsa önce programda olup olmaması konusunda kıyamet kopartmaya çalıştığı “evrim” konusunun ispat edilmemiş teori olduğunu hatırlamasını tavsiye ederiz. Eleştirilerdeki “kazanım azaltıldı, sadeleşti, din, milli öğelerle donatıldı” ifadesi neresinden tutsanız elinizde kalacak nite-likte. Bakanlık zaten üç ana esas üzerinde çalışıldığını ilan etmiş durumda ‘Sadeleştirme, güncelleştirme ve değerlerle uyumluluk.’ Dolayısıyla bu eleştiri en azından Bakanlığın başarılı olduğuna gösterge bile kabul edilebilir.

Öğretim programlarının “farklı kimlikleri ötekileştirdiği ve bireyciliğin öne çıkarıldığı” iddiası karşılığı olsaydı aslında gerçekten dikkate alınması gereken bir eleştiri olurdu. Ne yazık ki eleştirilerin toplamı adeta batılı bir bakış açısıyla ve İslâm karşısı bir mevziden oluşturulmuş görüntüsü veriyor. Müfredatın toplum mühendisliği, ideolojik takıntılarla değiştirildiğine dair iddiada bulunanlar aslında tam da kendi bakış açılarını yansıtıyorlar. İlgili ilgisiz her konu içine Atatürk ilaveleri yapmak zaten başlı başına ideolojiktir. Sahada da bu konular sürekli tekrar gözülle bakıldığından kitaplarda sayfa işgal etmenin ötesine gitmemektedir.

Felsefe dersi üzerinden yapılan eleştiriler ise esasında ders saatlerinin yetmemesi ve öğrencinin hazırlık anlamında ek bir ders saati konması yönünde kurulan cümlelerle sonlanmaktadır. Esasında Felsefe kazanımları en fazla değişiklik yapılan derstir. Her şeyden önce kazanımlar konu merkezli olmaktan süre merkezli olmaya çevrilmiş ve dolayısıyla karşımıza felsefe tarihi olarak ifade edebileceğimiz bir ders çıkmıştır. Özellikle Felsefenin başlangıcını batılı bakış açısında olduğu gibi antik Yunanla sabitlememek adına eklenen Mezopotamya, Mısır, Çin ve Hint vurguları

önemlidir. Bu sayede öğrenci esasen insanlık tarihi boyunca düşünme sistemlerinin var olduğunu görecektir. Felsefi metinlerle işlenmesi amaçlanan ders bu haliyle verimli olacaktır ama yine tartışmalar bundan ziyade “hangi metinlerin” okutulacağı noktasında düğümlenmiştir.

Felsefeciler Derneği açıklaması ve zümre öğretmenlerinin tartışmasız olarak talep ettikleri şey ders saatlerinin artırılmasıdır. İlkokullarda çocuklarla felsefe derslerine talip olmanın altında yatan gerçeklik, zorunlu olmaktan çıkan felsefe grubu dersleri sonucunda norm fazlası olan öğretmen sayısının gün gün artmasıdır. Yoksa öğretmenlerin çoğunun, felsefi bakış açısı yahut felsefe düşünme noktasında *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi yazarı yahut *Küçük Prens* bakışından hayli geride olduğu açıktır.

Müfredatla gelen yeni ders olarak STEM(fen, teknoloji, mühendislik, matematik) ve kodlama dersidir.

Bu dersin amacı disiplinler arası uygulama ve öğrenmede farklı materyallerle bilgiyi kullanabilir ve uyarlayabilir kılma hedeflenmektedir.

Öğretim Programlarının Hazırlanması

Öğretim programları bakanlıkça görevlendirilen öğretmenlerle akademisyenlerin yer aldığı komisyonlar tarafından hazırlanır. Bu komisyonlarda 1000’in üzerinde kişinin görev aldığı belirtiliyor. Her branş için görevlendirilen öğretmenler süreçte akademisyenlerden destek alarak bilimsel anlamda kazanımların uygun olmasını hedefler. Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz bu sürece velileri de kattıklarını ve farklı çevrelerin görüşlerini aldığını ifade ediyor. Verilecek olan eğitimin içeriğinin kazanım olarak yazılması, kazanımlara uygun kitap yazımı ayrı ve uzun süreçlerdir. Kazanımları hem taksonomik olarak artış gösteren bir grafiğe oturtmak hem de sadeleştirip güncellemek sanıldığı kadar kolay süreçler değildir. Üstelik tüm bunlar özgün olarak düşünmek yerine daha önceki programın kazanımları üzerinde ilerlemek zorunda iken dolayısıyla hazırlama süreci sonunda eleştirilerin öneri olarak yapılması zor ama daha elzem bir husustur.

Milli Eğitim Bakanı ilk açıklamasında değişikliğin esas hedefini güncelleştirme, sadeleştirme olarak açıkladı. Bunun yanı sıra bilim tarihin-

de öncülük eden doğru isimler yer alıyor. Bu eklemeler milli manevi değerlerin de öğretilmesinin hedeflenmesiyle ilişkilidir. Güncelleştirme kapsamında AB üyelik süreci, Kıbrıs müzakereleri ve 15 Temmuz Darbesine dair bilinç katacak kazanımlarda dikkat çekici. Çevre duyarlılığı, dijital dünyada güvenli yol almaya dair kazanımların eklenmesi de yine güncelleştirme kapsamındadır. Matematik dersinin örneklerinin de güncel hayatla ilişkili olacağı umut vaat eden bir hedef olarak görülmektedir. Kendine güvenen, saygılı, sosyalleşmiş, kendini ve çevresini tanıyan farkındalığı artmış bireyler vaat eden hedeflerin zikredilmesi de en azından hedefler arasına girmiş olması açısından önemli.

21. yüzyıl becerileri, Milli Eğitim Kalite Belgesi, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi, 2015-19 MEB Stratejik Planı, 2023 TÜBİTAK Vizyon Belgesi, Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı dikkate alındığı ifade edilen belgeler. Taslak, kazanımları bu belgelerle uyumlu kılmayı hedefliyor. Değerler Eğitimi, Hayat Becerileri de ilan edilen referans kaynaklarından. Bunların dışında PISA, TIMSS(Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması), TEOG sınavlarında başarı getirecek kazanım yazımı da hedeflenen bir diğer nokta. Öğretim programlarına salt eleştirmek için bakan Kemalist sol çevreleri memnun etmeye yetmez ama yine de söyleyelim, Bakanlık tüm bu çalışmalarda Atatürkçülük konusunu mihenk taşı kabul ediyor. Bu manada radikal bir değişiklik yoktur öğretim programlarında.

Yeni öğretim programlarının Finlandiya'yı model almasının nedeni PISA sınavlarındaki durumu ve eğitim kalitesi anlamında dünyada ilkler arasında yer almasıdır. Uluslararası öğrenci değerlendirme programı anlamına gelen PISA sınavları üç yıl aralıklarla tekrar ediliyor ve kısa adı OCED olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü tarafından 15 yaş grubu öğrencilere uygulanıyor. Bu sınavlara Türkiye, ilk kez 2003 yılında katılmaya başladı ve sınavın ana unsuru bilginin günlük yaşama uyarlama becerisini ölçmek. PISA sınavları okullarımızdan tesadüfi örneklem yoluyla seçilen öğrencilere yapılıyor. Dolayısıyla akademik başarısı en düşük okullardan da yüksek olan okullardan öğrenci de seçilme ihtimali var. Fakat sonuç bizi memnun edici çıkmıyor. Sıralamada hep alt sıralarda kalıyoruz. Bu sınavı dikkate almıyoruz desek de bilgi düzeyleri arasındaki aç farkı gerçekliğini görmemezlikten gelmemiz imkânsız. Bu

nedenle kazanımların bu sınavda başarı sağlama yönüne dönük yazımının hedeflemesi dolayısıyla zikrettiğimiz gerçekliği değiştirmeye katkı sağlasa önemli bir mesafe alınmış olacak. Aslında Bakanlığın niyet olarak ifade ettiği amaçlar sahada tam olarak karşılık bulursa hepimizin kabul edeceği amaçlardır. Öğrencinin yaşayarak öğrenmesi, ödevler yerine sosyal hayata katılımı, kitap okuma oranının artırılması dijital dünya girdabına çekildiğimiz yüzyılda hepimizi memnun eden uygulamalar olur. Zira eğitim sistemi sınav kaygısı üzerinden ilerlemeye devam ettiği müddetçe aslında çocukların zihnini sınavlara dek doldurup sonra boşalan zihinler olmaktan kurtarmamız imkânsızdır. Müfredat ne yönde tamamlanırsa tamamlansın yine sınavlara hazırlanmaya dönük bir sistem devam edecektir. Bu çabaların sınav sistemi, öğretmen kalitesi, yeteneklerin dikkate alındığı bir eğitim olarak devam etmesi halinde gerçekten bir değişimden bahsetmeye başlayabiliriz.

Sonuç

Eğitim adına atılan her adım esasında öğretmen, derslikler, ekonomik düzey, sınav sistemi yok sayılarak başarıya ulaşamaz. Bu adımı da bir başlangıç kabul etmek ya da böyle ummak en iyisi görünüyor. Bakanlık öğretim programlarını askıya çıkararak aslında içerikte ciddi bir değişimi başaramamış olsa da tarihte ilk olması anlamında usulde önemli bir başarı ortaya koymuştur. Cesur bir hamle olarak kamuoyuna açılan müfredata dönük itirazlar aslında salt muhalefet etme refleksinden kaynaklanıyor görüntüsündedir. Zira ortada eskiden farklı ciddi bir kazanım ya da bilgi kaynağından söz etmek mümkün değildir. Bunun nedeni eski öğretim programlarını baz alınarak ilerlenmiş olmasıdır.

Çocuklarımızın neleri bilmesi gerekli sorusu üzerinden kazanım oluşturmak özgün bir program ortaya çıkarabilir. Gençlerin formüller ezberleyip karşılıklarının ne olduğunu hiç anlamadan bilim üretmesini beklemek hayalden öteye geçemez. Yapılan çalışmaların toplamına baktığımızda aynı tas aynı hamam demenin doğru olmadığını, yıllarca kalıplaşmış bir sistemin en azından yerinden oynatıldığını söylemek hakkaniyet açısından daha uygun olacaktır.

Dipnotlar

- 1 <http://www.birgun.net/haber-detay/meb-in-yeni-mufredati-velilerden-onay-alamadi-146336.html>

“Dindar Nesil” Versus İslâmî Gençlik

Cumhurbaşkanının “dindar nesil” söylemini “İslâmî gençlik” söylemi olarak algılıyorum. Kaygısı, derdi ve davası olan nesle medeniyet, ahlak, adalet, dürüstlük ve liyakat gibi hakiki irfan nesli yetiştirme tasavvuru taşınmalıdır. Bu mesele bürokratlara ve siyasilere bırakılmamalıdır. Devlet denilen şey insan karşısında “bahçıvan” edasında olmamalı zira insan dediğimiz ciddi varlık ot değildir.

Ahmet DAĞ

Hafızasında ve şu-
runda gençliğine
vermiş olduğu önem-
le bilinen bir medeni-
yet geçmişine sahibiz.
Tarihimizde akıl ve
aşk dengesine sahip,
kâmil insan profilin-
de aksiyoner bir genç-
lik hakikati hep var ol-
muştur. Kendisine değer verildiğinin bilinciyle
büyük işler yapmış olan gençliğimiz, medeniye-
tin yüklediği önemli vazifeleri ifa etmiştir. Tüm in-
sanlığın Peygamberi Hz. Muhammed(s.)’in gence-
cik Usame bin Zeyd’i, Şam tarafına Bizans üzerine
düzenlenen -içinde Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer’in
bulunduğu- Yemen seferindeki orduya komu-
tan tayin etmesindeki bilinç ve esrarla, F. Sultan
Mehmet’in gencecik yaşta İstanbul’u fethetme te-
şebbüsü ve fethedişindeki esrar asli medeniyetin
benzer uzantılarıdır. Her geçen gün medeniye-
tinden kopan, anakronik/köksüzleşen, geçmişini
unutan farklı maceralara ve mecralara kayan bir
gençliğin tehlikeli seslerini işitiyoruz.

Yeniden Müslümanlaşma Süreci

Yaklaşık 50 yıl önce Sezai Karakoç gençliğin,
İslâm/medeniyet geleneği tecrübesine göre “boş-
luk ve karanlık içinde” bulunduğunu ifade eder.
1970’lerde yapılan bu tespit, sonrasında siyasi, iç-
timai ve iktisadi unsurların değişmesi üç dönemli

olarak görebileceğimiz
bir dönüşüme yol aç-
mıştır. Hem kendisi
hem de N. Fazıl, R.
Özdenören, C. Zari-
foğlu ve N. Pakdil gibi
isimler gençlere haki-
kati anlatma derdinde
olmuşlardır. Aradan
50 yıldan fazla zaman

geçti; haliyle şehir, insan, araçlar dolayısıyla hayat
değişti.

12 Eylül darbesiyle depolitize/ürkütülen nesil;
niteliksiz içeriğe sahip televizyonun ve video ka-
setlerin yaygınlaşmasıyla hem kültürel sıkıntılar
hem de geçim derdiyle mücadele etmek zorun-
da kalmıştır. Nitekim hızlı kentleşme sürecinin
yaşandığı bu yıllardaki radyo, televizyon ve ga-
zete yayınlarına bakıldığında bu savrulma bariz
görülmür. Bu duruma içtimai, iktisadi ve kültürel
düzlemde üretilen Özalist politikaların eklemle-
mesiyle sorunlu bir metamorfoz yaşanmıştır. Bu
dönemdeki “estetik” (müzik-heykel) ve mimari
(gecekondu, apartman gecekondu) savrulma-
nın ve dönüşümün diğer örnekleridir. Müzikte
arabesk heykelde ise resmi ideolojiyi yeniden tah-
kim edici ve toplumu dünyevileştirme amaçlı cin-
sel içeriğe sahip heykellerin yapıldığı gözlemle-
nir. Nitekim 1994’te belediye başkanı olan Melih
Gökçek’in bu içerikte olan heykelleri kaldırması
rejim tartışmasına dönüşmüştür.

1990'lı yıllarda para kazanmak/köşeyi dönme, ev-arabaya (Demirel'in iki anahtar vaadi) sahip olma telaşı insanların zihin dünyalarının oluşumunda etkili olmuştur. Bu yıllarda estetikten anlaşılan görünüme yani kaportaya önem verme, içi boş cümleler kurarak iletişim kurma, imajın değer önüne geçmesi sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda ortaya çıkan dizilere ve müziklere bakıldığında bu niteliksizliğin karşılığı müzikte pop müzik, kitaplarda ise popüler kitaplar olarak ortaya çıkmıştır. Sadece insanın savrulması değil şehirlerin fiziki ve kültürel yıkımıyla karşı karşıya kalınmıştır.

1980'lerden önce laikleştirme 1980'lerde sonra dünyevileştirme sürecine maruz kalan toplum içerisinde önemli bir kesim, hem köklü medeniyet geleneğine dönmek hem de bu gelenek çerçevesinde asgari olarak da hayatını sürdürme çabası içerisinde olmuştur. 1980'lerden önce S. Nursi, M. Z. Kotku, M. S. Ramazanoğlu, S. H. Tunahan gibi sufi-cemaat liderler, S. Karakoç, N. Fazıl, N. Topçu ve C. Meriç gibi düşünürler ve tercüme eserler, MTTB ve Akıncılar gibi hareketler yanında N. Erbakan'ın liderliğini yaptığı MNP-Refah Partisi gibi bir hareket, C. Ökten ve Mahir İz'in öncülüğünü yaptığı İmam-Hatip kuşağı "İslâmî Gençlik" denilen bir neslin çekirdeğini oluşturmuştur.

1980'ler ve 1990'larda medresenin son nesli olan ulemanın yerini öncekilere göre kıyasla zayıf kanaat önderleri, münevverin yerini entelektüel, MTTB ve Akıncılar gibi hareketlerin yerini cemaatler almıştır. 1980'lerden önceki birikimin üzerine nitelikli birikim koyulamamış bir anlamda sermaye (İslâmî birikim) cepten yenilmiştir. Bu yıllarda İmam-Hatiplerde kemiyet olarak artış olsa da eski keyfiyetini aratır olmuştur. 1980 ve 1990'larda "İslâmî" doku korunamamıştır. Tüm birikimin yitirilmesinin ve savrulmanın en çok yaşandığı süreç ise 28 Şubat süreci olmuştur.

2000'li yıllara gelince hem "İslâmî gençliğin" oluşumunu sağlayan unsurların zayıflaması ya da yok olması hem de zenginleşmenin neticesinde konformizme ve lükse esir olan kesimlere mağlup olma neticesinde İslâmî zemin ortadan kalkmış ve trajik savrulmalar yaşanmıştır. Hâkim otorite tarafından meydan, planlı ve sofistیک bir biçimde FETÖ unsurlarına bırakılmıştır. Ülkenin en zeki ve çalışkan çocukları bu yapı tarafından ele geçirilip kült bir yapıya itaat eden mankurtlar haline getirilmiştir. Bunun neticesinde duruşu, tavrı, şahsiyeti ve fikri olan nesiller yetiştirilememiş, netice itibariyle ülkenin ilim ve kültür hayatı ciddi olarak darbe almıştır. Bu yapı yalnızca var olan enerjiyi yutmamış İslâmî kesimlerle mücadele ederek İslâmî kesimlere ciddi anlamda zararlar vermiştir.

Abant toplantıları üzerinden hem siyasete hem de cemiyete biçim verilmeye çalışılmıştır. Nitekim bu toplantıların müdavimlerinden olan Ali Bulaç, Etyen Mahçupyan ve Ali Bayramoğlu gibi yazarlar 2000'li yıllarda neo-İslâmcılık ve neo-liberalizm tartışmalarına neo-liberal bir siyaset örneği olarak görülen AK Parti'yi ve siyaset anlayışını eklemlenmiştir. Mahallede dönüşüm/ler gerçekleştirilmiş, İslâmî hareket veya İslâmî gençliğin hem kendisi hem zemini ortadan kaldırılmıştır. Nitekim siyaset-din ayrımının yapılamamasından dolayı protestanlaşma süreci yaşanmıştır. Tabiki sekülerleşme sürecinin hızlanmasında kitle iletişim araçlarının -televizyon, gazete, dergi, internet, facebook, twitter ve instagram vb sosyal paylaşım siteleri- yaygınlığı etkili olmuştur. Sekülerleştirici bu unsurlar İslâmî kesimin dürüstlük, liyakat, ahlak ve adalet anlayışını zayıflatarak nötrleşmiştir. Televizyon ve internet gibi modernizmin iktidar aygıtları gençliği post-modern bile denilmeyecek bir kültürün içine hapsedmiştir.

Bozulmalardan Kaygılanmak ve Gelecek

2000'li yıllarda birbirlerinden mülhem şeytani akılla hazırlanıp sunulan eğlence, dizi, popstar gibi programlar ve sosyal paylaşım siteleri üzerinden gençliğin zihni dumura uğratılmıştır. Babasını dinlemekten huylanmış, kitap okumaktan sıkılan, İslâmî ortamları sıkıcı ve renksiz bulan gençlik; televizyon ve internet başında eğleşmeyi, "geyik muhabbeti" olan ortamları daha sempatik bulmaya başlamıştır. "Cepten yiyen" İslâmî kesimlerin

alternatif olarak ortaya koyduğu sosyal ve kültürel içerikli programlar ise medeniyet köklerinden kopuk sekülerleşme sürecini derinleştiren “dolaylı uzama” diyebileceğimiz pespaye bir dünyevileşmeyi doğurmuştur. Yapılan programlar, “hakikat erleri” olmaktan daha çok kariyer, para ve itibar kazanma amacıyla olan her türlü mütevazılıktan uzak kızılı-erkekli ortamlar tesis etme gayesi içerisinde olmuştur.

Nitekim tüm bu bozulmalar bağlamında kaygı sahibi olan Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın İmam Hatiplerin yeniden canlandırılması ve “dindar nesil” arzusu bu savrulmayı görmenin neticesinde oluşmuştur. Bu tür gayretler içerisi doldurulmadığı zaman daha büyük sorunlara yol açacak gayretlere dönüşebilir. İmam Hatiplerin keyfiyetinin artması sağlanmadığı sürece oradan yetişen nesillerin daha sorunlu olacağı aşikârdır. Zira din, bütün ve kâmil yapısıyla yaşanmadığında birey ve toplumda daha büyük tahribatlara yol açabilir. Savrulma yaşamış yani metamorfoz yemiş bir neslin öğrenim gördüğü bu liselerde namaz kılma oranının düşüklüğü ve diğerlerine göre az da olsa davranış bozukluğu söz konusudur. Bu okullarda verilen eğitim ve okuyan öğrencilerin İslâm-bilim geleneği ile köklü ünsiyet geliştirdiği ve medeniyet şuuruna sahip olduğu söylenemez. Cemaatlerin yaşamış olduğu savrulmalar buna eklendiğin-

de “dindar nesil” inşasının zor olduğu ya da inşa edilse bile ciddi sorunlar içereceği aşikârdır. Nitekim siyaset ya da bürokrasi içerikli yapılacak oluşturmalar neticesinde türeyecek olan “dindar nesil” İslâm-bilim geleneğine yabancı, medeniyet köklerinden uzak bir nesil olacaktır. Sosyal paylaşım siteleri üzerinden bilgilenen, aynı zemin üzerinden kendini ifade eden ya da dünyaya söz söyleme (!) derdini gideren “trol” bir nesil tehlikesiyle karşı karşıyayız.

Yazının başında zikrettiğim kaynakların azalması neticesinde İslâmî kesim iddialarını yitirdi. İslâmî gençliğin ahlak, adalet, dürüstlük, liyakat, ilkeli ve adil siyaset gibi iddiaları vardı. “İslâmî gençlik” ifadesi “fundamentalizm” ve “siyasal İslâmcılık” gibi suçlayıcı ve mahkûm edici yaftalamalarla ortadan kaldırıldı. İslâmî kesim iddia ve söylemlerini terk etmek yerine iddia ve söylemlerini gözden geçirmeliydi. Cumhurbaşkanı’nın “dindar nesil” söylemini “İslâmî gençlik” söylemi olarak algılıyorum. Kaygısı, derdi ve davası olan nesle medeniyet, ahlak, adalet, dürüstlük ve liyakat gibi hakiki irfan nesli yetiştirme tasavvuru taşınmalıdır. Bu mesele bürokratlara ve siyasilere bırakılmamalıdır. Devlet denilen şey insan karşısında “bahçıvan” edasında olmamalı zira insan dediğimiz ciddi varlık ot değildir. İnsan üzerinde proje geliştiren devlet, insan dâhil her unsuru fetişleştirici refleksler ortaya koyar. Nitekim Platon’un totaliter ve fetişleştirici tutumuna meydan okuyan talebesi Aristoteles olmuştur.

İlimle meşgul olan tarih okuru ve bir felsefe yolcusu olarak Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış olan tarih ve felsefe taslağını okuduğumda medeniyet hafızası ve şuurundan uzak bir taslak hazırlandığını gördüm. Okunduğuna ezbercilik dahi olmayan, eskisinden araklanmış/esinlenmiş rutuj bile yapılmamış bir taslak mevcut olduğu görülür. Nitekim tarih taslağı için tarihçilerden Ahmet Şimşirgil, “4 odalı evin içerisinde eşyaların yer değiştirmesi”, Mustafa Armağan, “Makyajla, badanayla bazı şeyleri değiştirmek” Zekeriya Kurşun “aceleye getirilmiş bir taslak” cümleleriyle itiraz etmişlerdir. Felsefeciler/hâkimler ise suskun çünkü ülkede muteber olarak görülüyorlar. Oysa İskender’in yanında Aristoteles, Alman II. Büyük Frederich’in yanında Kant, Fransız Kralı XIV. Louis’in asrında Pascal ve Descar-

Felsefe öğretim programı taslağının “dindar nesil” söylemi üzerinden hazırlanmış bir taslak olduğunu zannetmiyorum. Meğerse böyleyse bu taslakla “din-i dar” nesiller yetişir. Yıllardır bu ülkede olan felsefe gettosu ve mantalitesinin uzantısı bu tür bir taslakla medeniyet tasavvuru ya da inşasını gerçekleştirecek bir kuşak yetiştirilemez. İddiası, ufku ve meydan okuyuculuğu olmayan bir tarih ve felsefe taslağıyla “öncü kuşak ve nesiller” değil olsa olsa tekerlemede bulunan bütün sene içinde öğrendiklerini sene sonunda aklına dahi getiremeyen nesiller yetiştirilir.

tes gibi filozoflar var. Melik Şah'ın yanında Gazali, Sultan Mansur'un yanında İbn Rüşd, F. Sultan Mehmet'in yanında Akşemseddin gibi hâkimler vardır. Büyük devlet adamları, büyük ufukları olan büyük düşünür ve filozofların görüşlerine itibar ettikçe büyükümüşler ve devletlerinin medeniyet inşa etme sürecini geliştirmişlerdir. Bizim de Yiğit Bulut'umuz var deyip geçemeyiz.

Düşünce dolayısıyla felsefe/hikmet mühim bir meseledir. Bu bağlamda felsefe taslağı konu ve kavram merkezli eski bir alışkanlıkla hazırlanmış olup hala felsefe tarihi üzerinden felsefeyi öğretme veya sevdirmeye çabası içerisinde bulunmuştur. Oysa Meriç "kronoloji aptalların tarihidir" der. Bundan hareketle İlkçağ, Orta çağ, Rönesans, 17.-18. Yüzyıl Aydınlanma, Çağdaş Felsefe gibi klasik ve yapay dönemleştirme basitliği içermektedir. Türk-İslâm Felsefesi, taslağın %5'ine bile karşılık gelmiyor. Farabi, Gazali ve Mevlana gibi üç isim üzerinden felsefe anlatımı İslâm Felsefesinin kuşa dönüştürülmesi durumudur. Marx, Sartre gibi isimlere yer verilmesi ise komik ve akıl alır değildir. Bu neyin korkusudur. "Demirden korkan trene binmesin" ifadesiyle tamamıyla felsefeyi de kaldırabilirsiniz. "Neler yapılabilir?" sorusunun cevabı ayrı bir yazıyı gerektirecek boyutu vardır. Bu taslağın "Dindar nesil" söylemi üzerinden hazırlanmış bir taslak olduğunu zannetmiyorum. Meğerse böyleyse bu taslakla "din-i dar" nesiller yetişir. Yıllardır bu ülkede olan felsefe gettosu ve mantalitesinin uzantısı bu tür bir taslakla medeniyet tasavvuru

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın İmam Hatiplerin yeniden canlandırılması ve "dindar nesil" arzusu bu savrulmayı görmenin neticesinde oluşmuştur. Bu tür gayretler içerisi doldurulmadığı zaman daha büyük sorunlara yol açacak gayretlere dönüşebilir. İmam Hatiplerin keyfiyetinin artması sağlanmadığı sürece oradan yetişen nesillerin daha sorunlu olacağı aşikârdır. Zira din, bütün ve kâmil yapısıyla yaşanmadığında birey ve toplumda daha büyük tahribatlara yol açabilir. Savrulma yaşamış yani metamorfoz yemiş bir neslin öğrenim gördüğü bu liselerde namaz kılma oranının düşüklüğü ve diğerlerine göre az da olsa davranış bozukluğu söz konusudur.

ya da inşasını gerçekleştirecek bir kuşak yetiştirilemez. İddiası, ufku ve meydan okuyuculuğu olmayan bir tarih ve felsefe taslağıyla "öncü kuşak ve nesiller" değil olsa olsa tekerlemeye bulunan bütün sene içinde öğrendiklerini sene sonunda aklına dahi getiremeyen nesiller yetiştirilir.

Nesil yetiştirme meselesi hikmet, irfan ve ilim bağlamında büyük bir tasavvur ve çabanın düzleminde ele alınması gereken mühim bir meseledir. Yıllar hatta asırlar sonra, ilmel yakın/epistemolojik, aynel yakın/fenomenolojik ve hakkell yakın/ontolojik düzlemde bir nesil yetiştirilip yetiştirilmemesi meselesi yalnızca bizim için değil tüm insanlık için önemli bir mesele haline gelecektir. Samimi söylenen fakat kavramsal sorunu olan ve yanlış düzlemde ele alınan "dindar nesil" söyleminin köklü bir lafız-mana boyutuna taşınması için köklü işler yapılması gerekiyor. Cumhurbaşkanının sık sık yinlediği, diğer alanlarda ulaşılan hedeflere eğitim ve kül-

tür alanında ulaşılamamasının en büyük nedeni bu meselelerin bürokrasi ve siyasetçi unsurlarıyla yapılması ve katkıda bulunabilecek münevverlerin kıtlığıdır. Şaşırdığım şu ki bu yakınmayı bu işlerin başında olan bürokrat ve siyasiler hiç üstlerine almıyorlar. Bazen acaba "bu yakınmadan benim alınmalıyım, beceriksiz olan ben miyim?" şeklinde düşünce peyda oluyor zatında. Bu zatların derdi olmadığı gibi derdi olup katkıda bulunabilecek olanları ise hususiyetle kıyıda kenarda tutmakta, görüş ve önerilerine başvurmamakta direnmektedir.

Anadolu İmam Hatip Liseleri Meslek Dersleri Taslak Programı Hakkında Değerlendirmeler

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ocak ayı içerisinde askıya çıkardığı ve kamuoyuna sunduğu taslak program öğretmen, veli ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere toplumun her kesiminin görüş, öneri ve eleştirilerine sunuldu. Bunun içerisinde Anadolu İmam Hatip Liseleri meslek dersleri, İmam Hatip Ortaokulları dini dersleri ve diğer okul türleri için hazırlanan dini seçmeli derslere ilişkin programlar da askı sürecinde yer aldı.

Sedat ÖZGÜR

Geleceğimizin teminatı olan evlatlarımızın duyguları, düşünce ve davranışlarını şekillendirecek bir eğitim anlayışı toplumun bütün fertlerini yakından ilgilendirmektedir. Ortaya konulan eğitim programları, nasıl bir insan yetiştirmek istediğimizin genel çerçevesini sunmaktadır. Diğer taraftan ders kitaplarının eğitim programlarına göre hazırlanan temel eğitim materyalleri olması, öğretmenlerin konuların işlenmesinde ders kitaplarını merkeze almaları, eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır.

Liselerin zorunlu eğitim kapsamına alınmasını toplumun eğitim kalitesini arttırmaya yönelik bir girişim olarak görüyoruz. Ancak bu zorunluluğun, okumaya ilgisiz ve isteksiz bir öğrenci kitle-sini karşımıza çıkardığı unutulmamalıdır. Bu durum okula gelmek istemeyen, devamsızlık hakkını sonuna kadar kullanan, derslere katılım göstermeyen, sınıf tekrarı yapan bu öğrencilerin eğitim sürecine aktif olarak dâhil edilmesi zorunluluğunu gözler önüne sermektedir. Bundan dolayı hazırlanan yeni programlarda ve ona göre geliştirilecek öğretim materyallerinde, öğrencinin ilgisini çekecek ve ihtiyacı olduğunu hissettirecek çalışmalar yapılmalıdır.

Derslerin Kazanımları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ocak ayı içerisinde askıya çıkardığı ve kamuoyuna sunduğu taslak program öğretmen, veli ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere toplumun her kesiminin gö-

rüş, öneri ve eleştirilerine sunuldu. Bunun içerisinde Anadolu İmam Hatip Liseleri meslek dersleri, İmam Hatip Ortaokulları dini dersleri ve diğer okul türleri için hazırlanan dini seçmeli derslere ilişkin programlar da askı sürecinde yer aldı.

Taslak programın temelinde "öğrenci merkezli ve beceri temelli öğrenme"nin esas alınmış olması olumlu bir adım olarak kabul edilmelidir. Bilginin kullanılmadığı, uygulamaya geçmediği bir öğretim öğrencide karşılık bulmamakta, zihin dünyasında anlamsız yığınlara dönüşmektedir. Uygulamaya yönelik bilgiler anlamlı olurken, diğer taraftan günlük hayatın bir parçası olmaktadır. Ancak taslak program gözden geçirildiğinde Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi dışındaki derslerin kazanımları bilişsel ve duyuşsal düzeye yönelik gözükmemekte, beceri temelli olmaktan uzak bir durum arz etmektedir. Bu durum beceri sağlayacak kazanımların artırılmasını zaruri kılmaktadır.

Meslek dersi taslak programlarında yer alan kazanım ifadeleri yoğun olarak ‘bilir’, ‘tanımlar’ ve ‘açıklar’ şeklinde yer almaktadır. Bu durum programdan beklentilerin temel düzeyde bilgi sahibi olunmasının yeterli olduğu kanaatini ortaya çıkarmaktadır. Oluşturmak, planlamak ve üretmek şeklinde üst düzey kazanımlar hemen hemen hiç görülmemektedir. Bu da öğrencinin düşünme, çözümleme, değerlendirme ve üretebilme yönlerinin gelişmesine katkı sağlayamayacaktır.

Teknolojik aletler, gençlerin en fazla zaman geçirdikleri unsurlardır. Genelde bilgiyi bulma, yorumlama ve kullanma süreçleri de bunun üzerinden gerçekleşmektedir. Bundan dolayı gençlerin dünyasına girebilmenin, öğretebilmenin ve doğru davranışlar kazandırmanın önemli bir yolu teknolojiyi doğru kullanabilmekten geçmektedir. Bu ihtiyaçtan dolayı taslak programın yapısı içerisinde, temel becerilerden ikincisi olarak ‘bilgi teknolojilerini kullanma’nın yer aldığını görmek memnuniyet vericidir. Ancak meslek dersleri taslak programı içerisinde sadece Temel Dini Bilgiler dersinde ‘Medya ve Bilişim Adabı’ konusuyla bağlantılı olarak ‘bilgi teknolojilerini kullanma’ konusuna yer verilmiştir. Bu du-

rum meslek dersi taslak programlarının konu ve kazanımlarını, ‘bilgi teknolojilerini kullanma becerisi’ açısından yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde taslak program içerisinde ifade edilen ‘hem dinî ve mesleki alanla ilgili bilgilere ulaşma hem de bunları en uygun şekilde sunabilme’ konusunda nesillerimizi kendi çağının gerektirdiği donanımların gerisinde bırakmış olacağız.

Değişiklikler ve İlaveler

Temel Dini Bilgiler dersi taslak programı beş üniteden oluşmuştur. Önceki programda yer alan “Din Kavramı ve İslâm Dini; Peygamberlik ve Son Peygamber Hz. Muhammed; İslâm; Hayat ve Bilim” ünitelerine taslak çalışmada yer verilmemiştir.

Bu da programın sadeleştirilmesi ve tekrarlarla düşülmemesi açısından önemli bir adım olmuştur. Üniteler inanç, ibadet ve ahlak konularını içerecek şekilde ele alınmıştır. Son ünitenin ‘Âdab-ı muâşeret’ olarak planlanarak, günlük hayatta en çok dikkat edilmesi gereken konulara öncelik verilmesini önemli bir adım olarak kabul etmek gerekir.

Ders için haftalık 1, toplamda ise 36 saatlik bir sürenin öngörülmüş olması, konuların işlenmesinde ciddi bir yoğunluğu oluşturacaktır. Özellikle 2. Üniteyi oluşturan ibadet hayatımız konusunun (taharet, teyemmüm, gusül, namaz, zekât, oruç, hac, umre ve kurban vb.), belirlenen 12 saat

içerisinde hakkıyla öğretilebilmesi mümkün gözükmemektedir. Öğrencinin özellikle günde beş defa karşısına çıkan namaz konusunu hakkıyla öğrenebilmesi için bir yıl sonra göreceği fıkıh dersinin ikinci dönemini beklemesi gerekecektir. Bu da kanaatimizce epey geç kalınmış bir durum olmaktadır.

Temel Dini Bilgiler dersinin programının bazı kazanımları uygulamaya, mesleki beceri kazandırmaya yönelik olarak değiştirilmelidir. Örneğin abdestin alınmasına veya namazın kılınmasına yönelik

olarak ‘bilir’ veya ‘açıklar’ olarak verilen kazanımların ‘gösterir’ veya ‘uygular’ olarak değiştirilmesi uygun olacaktır. Dolayısıyla dersi anlatan öğretmen bilgi verme ve açıklamanın ötesine geçerek, uygulama yaptırma imkânına sahip olacaktır.

Siyer dersi taslak programına bakıldığında ünite sayısının 5’ten 4’e düşürüldüğünü görüyoruz. Kazanımlar tablosunun yanında yer alan açıklamalar bölümünde ibadet tarihine ilişkin bilgilere de yer verilmesinin istenmesi ve ders kitabında da buna yer verilecek olması önem taşımaktadır. Çünkü mevcut anlatımlarda/programlarda Peygamberimiz’in (sav) Medine dönemi tamamen bir savaş tarihi olarak gözükmemektedir. Bu da toplamda birkaç ayı geçmeyecek savaş ve seferlerin yaklaşık 23 yıllık bir risalet döneminin tamamı-

Meslek dersi taslak programlarında yer alan kazanım ifadeleri yoğun olarak ‘bilir’, ‘tanımlar’ ve ‘açıklar’ şeklinde yer almaktadır. Bu durum programdan beklentilerin temel düzeyde bilgi sahibi olunmasının yeterli olduğu kanaatini ortaya çıkarmaktadır. Oluşturmak, planlamak ve üretmek şeklinde üst düzey kazanımlar hemen hemen hiç görülmemektedir.

nı içine alıyormuş gibi yanlış algılamının önüne geçecektir. Bununla beraber ibadetlerin farz kılınmasıyla ilgili tarihi süreç ve ortam hakkında öğrencilere kazanımlar sağlayacaktır.

Mekke dönemi için toplam 38, Medine dönemi için ise 26 saatlik bir süre ayrılmış gözüküyor. Öğrencilere kısaca Peygamberimiz'in (sav) ailesi ve doğduğu çevre ile ilgili bilgiler verildikten sonra, risalet sonrası Mekke dönemiyle ilgili bilgiler daha öz olarak ifade edilebilir. Ama Hicret ile Yesrib'in Medine'ye, Medine'nin de medeniyete dönüşmesi, ibadetlerin ekseriyetinin bu dönemde farz kılınması, sosyal ve kültürel faaliyetlerin bu dönemde ağırlık kazanmış olması bu süre konusundaki dağılımın tekrar düzenlenmesi gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Siyer dersinin taslak programında yer alan kazanımlar, Peygamber Efendimiz'in hayatına ilişkin olaylarla sınırlanmış gözüküyor. Buna göre hazırlanan ders kitapları da tarihsel bir anlatımdan öte gidemiyor. Böylece siyer dersi öğrencilerin dünyasında tarihsel bilgi aktarımı olarak kalıyor. Ancak Hz. Peygamber'in (sav) yaşadığı olaylarla ilgili ele alınan kazanımların temel kavramlar üzerinden yazılması, hem ele alınan konunun daha iyi kavranılmasına, hem de güncel ile bağlantı kurulmasına neden olacaktır. Böylece siyer dersi öğrencinin dünyasında daha anlamlı bir hal alacaktır.

Fıkıh dersi taslak programına -şu an okutulan fıkıh programıyla karşılaştırıldığında bazı ilavelerin olduğu görülüyor. Fıkıh ilminin doğuşu ve gelişmesi ünitesinde, 'Fıkıh ilminde kanunlaştırma çalışmalarını açıklar' kazanımıyla beraber *Mecelle* başta olmak üzere örnekler istenmesi öğrenciye olumlu katkı sağlayacaktır. 'Namaz' ünitesi içerisinde, temizlik konusu çıkarılarak, Temel Dini Bilgiler ile tekrara düşülmesi önlenmiştir. Bununla beraber ezan ve kametin, sehiv ve tilavet secdelerinin, seferilik ve hastalık gibi özel durumlarda namazın eklen-

miş olmasını eksiklikleri giderecek birer adım olarak kabul etmek gerekir.

Fıkıh taslak programının son ünitesi olan 'fıkıh ve sosyal hayat' bölümü sadeleştirilecek, bugün bizler için büyük önem taşıyan aile hayatı ve ekonomik-sosyal hayat konuları ön plana çıkarılmış gözüküyor. Özellikle helal kazanç, tüketim kültürü ve helal gıdanın konu başlıkları olarak ele alınmasını takdir etmek gerekmektedir. Bununla birlikte İslâm ekonomisinin yasakladığı 'faiz' konusu ayrı bir başlık olarak sunulmalıdır. Ayrıca sosyal medya, internet ve teknoloji kullanımında fıkhi ölçülerin nasıl olması gerektiğini gösteren kazanımlar eklenmelidir.

Birkaç Mesele

Önceki programda 6 üniteden oluşan *Tefsir* programı, yeni hazırlanan taslak programda 5'e düşürülmüş gözüküyor. Burada Tefsir ilimlerinin ele alındığı ünitenin çıkarıldığını ve konularından bazılarının diğer üniteler ile birleştirildiğini görüyoruz. Tefsir ilmi ve kavramları başlığı altında oluşturulan ünite, önceki programa göre kavramların biraz daha azaltıldığını, programın sadeleştirildiğini gösteriyor. Diğer taraftan tefsir örnekleri kısa namaz surelerinden ziyade tefekkürü ön plana çıkartacak ayetlerden seçilmiş ve bütün ünitelerin sonlarına konulmuştur. Böylece bir tarafta tefsir ilmi, tarihi ve usulüne yönelik teorik bilgiler verilirken, diğer tarafta tefsir örnekleri de sunulmuş oluyor.

Karşılaştırılmalı Dinler Tarihi olarak isimlendirilen ders, *Dinler Tarihi* olarak karşımıza çıkıyor. Üniteler önceki programa göre 8'den 5'e düşürülmüş. Bu haliyle programın sadeleştiği fark ediliyor. İslâmiyet; Yahudilik ve Hristiyanlık; Hint, İran ve Çin dinleri; Türkiye'de Dini Gruplar başlıkları altında oluşturulan üniteler ilgili dinler ve gruplar hakkında öğrenilmesi gereken kazanımları içeriyor. Bu açıdan dinlerle ilgili öz bilgilerin kazandırılmasının hedeflendiği fark

ediliyor. Ayrıca son ünite ile günlük hayatta karşılaşılabilecek çeşitli din, inanç ve uygulamalara yönelik konuların ve kazanımların tespit edilmesi de yerinde bir çalışma olmuştur.

Hadis taslak programında hadis ilmine ilişkin verilen bazı kavramların azaltıldığını görüyoruz. Böylece programın nispeten sadeleştiğini ifade edebiliriz. *Akaid* dersi taslak programının da genel olarak aynı kaldığı gözüküyor.

Meslek lisesi kategorisinde yer alan İmam Hatip Liseleri için uygulamanın yapıldığı ders olarak *Hitabet ve Mesleki Uygulama* ayrı bir önem taşıyor. Bu açıdan Kuran-ı Kerim ile birlikte önemli bir konumda bulunuyor. Öğrencilerin müezzinlik, imamlık, hatiplik başta olmak üzere çeşitli vesilelerle yapacakları dini hizmetler için uygulama imkânı sunuyor. Bundan dolayı *Hitabet ve Mesleki Uygulama*, taslak programda mesleki uygulama becerisini veren bir ders olarak karşımıza çıkıyor. Önceki programa göre iletişimin temel unsurları, hitabet türleri gibi dini hitabeti doğrudan ilgilendirmeyen teorik konuların çıkarılmasını yerinde bir uygulama olarak görmeliyiz. İmamlık ve müezzinlik ile beraber, Kur'an Kursu öğreticiliğine de temas edilmesi kız öğrencileri de kuşatan bir konu olarak karşımıza çıkıyor. İkinci ünite olan dini hi-

tabet ile beraber bütün din hizmeti uygulamalarının hazırlık, sunum ve değerlendirme aşamalarının nasıl yapılacağını bilgisi sunuluyor. Akabinde de vaizlik ve hatipliğin uygulama aşamaları veriliyor. Sonrasında da cami musikisi başlığı altında ezan, kamet, ilahi, aşır gibi konular yer alıyor.

Bizce cami musikisi ünitesi ile bir önceki ünite olan hatiplik ve vaizlik yer değiştirmelidir. Çünkü

günlük yaşamdaki ihtiyacı ve uygulama sıklığını düşündüğümüzde ezan, kamet ve müezzinlik; imamlık, hatiplik ve vaizlikten önce gelmektedir. Bir öğrenciye ezan okumadan, kamet getirtmeden ve müezzinlik yaptırmadan, hut-

beye çıkarmak, vaaz vermesini beklemek kolaydan zora ilkesine aykırı hareket etmek demektir.

Programı kendisine ayrılan süre olarak ele aldığımızda toplam 4 yıllık eğitim sürecinin sadece bir yılında, toplam 72 saatlik bir süre mesleki uygulama açısından azdır. Haftalık 40 saatlik ders programının olduğu imam hatip liselerinin 12. sınıfında, haftalık 2 ders saati yetersiz gözükmektedir. Bir de 12. sınıfların üniversite sınavı ile ilgili yaşadıkları süreci düşündüğümüzde, dersin etkisi iyice azalmaktadır. Bundan dolayı hitabet ve mesleki uygulama dersinin daha alt sınıflara kaydırılması mesleki beceri arttıran bir unsur olacaktır.

Liselerde seçmeli ders olarak konulan *Peygamberimiz'in (sav) Hayatı* dersi için 4 yıllık bir program taslağı sunulmuştur. Liselerde okuyan öğrencilerin ihtiyaçlarını düşündüğümüzde Peygamberimizin Hayatının onlara bir ders olarak sunulmasını takdir etmemiz gerekiyor.

Program içerisinde sadece Mekke ve Medine dönemine ilişkin tarihi bilgiler verilmemiş olup, hadis ve sünnet, örnek sahabiler, Raşid Halifeler ve İslâm medeniyetinin çeşitli unsurlarına ilişkin konular da yer almaktadır. Siyer dersi ile ilgili paylaştığımız kanaatleri de bu ders için ifade edebiliriz. Tematik olarak belli parçaları alıp sunmak yerine, tarihi süreci bir bütün halinde aktarmak ve konunun kavramsal boyutlarını ön plana çıkarmak daha dikkat çekici olacaktır. Böylece güncel konularla daha yakın ilişki kurulması sağlanacaktır.

Fıkıh taslak programının son ünitesi olan 'fıkıh ve sosyal hayat' bölümü sadeleştirilecek, bugün bizler için büyük önem taşıyan aile hayatı ve ekonomik-sosyal hayat konuları ön plana çıkarılmış gözüküyor. Özellikle helal kazanç, tüketim kültürü ve helal gıdanın konu başlıkları olarak ele alınmasını takdir etmek gerekmektedir. Bununla birlikte İslâm ekonomisinin yasakladığı 'faiz' konusu ayrı bir başlık olarak sunulmalıdır. Ayrıca sosyal medya, internet ve teknoloji kullanımında fıkhi ölçülerin nasıl olması gerektiğini gösteren kazanımlar eklenmelidir.

Şehir İmajolojisi Nazariyesi

Şehirlerin ekonomik, tarihsel, işlevsel vb. birçok boyutundan daha önemli olan boyutu ise onların sahip olduğu metafizik karakteristiğidir. Çoğu kez şehirlerin metafizik boyutu o şehirde yaşayanlar, onu inşa edenler ve onu koruyup geliştirmek isteyenler tarafından anlaşılmaz. Budaşehrinbizatihi sahip-aktörlerleliyle tahrif edilmesi anlamına gelmektedir.

Ali ÖZTÜRK

Şehir imajolojisi konsepti tıpkı imajoloji disiplininin kendisi gibi tarafımdan teklif edilen bir terktir. Bunun için imajolojinin ne olduğu, kavramsal çerçevesi, epistemolojik sistematığı, metodolojik bağılıkları ve/veya teklifleri, uygulama alanları, fabrik çıkıtları gibi birçok meseleye sistemli bir biçimde temas etmem gerekmektedir. Bununla birlikte şehir gibi karmaşık ve çok boyutlu bir sorunsalın imajolojinin konusu yapılma gerekçe ve süreçlerini detaylı bir biçimde ele alma zarureti vardır. Ayrıca böyle bir terkinin bize sağlayacağı faydalara da değinmem gerekirdi.

Buna bağlı olarak şehirleri yazıda tasnif ettiğim biçimlerin hangi gerekçe ve epistemolojik imkânlarla yaslandığını detaylıca ele almam ve sorun ile disiplinin kesişim kümesini sıkı bir metodik belirlenimle analiz etmem ve öylece bir sistematığa bağlamam gerekirdi. Ancak gerek imajoloji disiplinin bir kitap olarak elimizde olması gerekse bu yazı formunun kısıtlı imkânları nedeniyle konuyu yalnızca yoğun metaforik göndermelerle sınırlı tutacağım. Yani değinmek istediğim şeylerin sonuçlarını sanki okuyucu tüm süreçlere vakıfmış gibi kestirmeden ifade edeceğim. Kuşkusuz gerek kent/şehir çalışanları gerekse imajolojiye ilgi duyanlar bu göndermelerin adresine büyük ölçüde ulaşabilirler. Ve bu sununun başlatacağı tartışma-

lara da eleştiri, öneri ve teklifleriyle katkı verme imkânları olmuş olacaktır.

Özetle bu çalışmada imajoloji disiplinin imkânlarıyla son derece kompleks beşeri bir metin olan şehirlerin nasıl yorumlamamız gerektiğini ve bu bağlamda onların korunması ve inşasına doğru katkı vermenin başkaca imkanlarını kısaca tartışmış olacağım.

49

Şehir İmajolojisine Giriş

İmajoloji; gerçekliğin, olgunun, kavramın ve/veya şeyin imgesel epistemolojisini

kategorilere, periyodlara, havzalara... bağlı olarak sistemlileştirmek ve yüklemsel mümkün ve manipülatif ima, inşa ve okumaları metoda bağlamak üzere tarafımdan 2000'lerin başında geliştirilmiş ve olgunluğa kavuşturulmuş meta-multi-metodist bir disiplindir¹. Buna bağlı olarak da her tür beşeri faaliyet, saha, üretim ve bilgiyi, yeniden teorilendirmek, uygulamasını seçeneklere dayalı çoklu-pazıllamak ve farklı mümkünliklere imkân tanımak ayrıca da bu süreçten seçeneklere dayalı fabrik çıkıtlara ulaşmak üzere kurgulanmıştır.

İmajoloji disiplini bünyesinde üretilen ve geliştirilen imajist bilgi, bir tarafıyla da yüklemsel bilgi olarak, bireyden medeniyete ve nihayet tüm beşeri faaliyet biçimlerini bilgi temelli kategorik olarak yatay ve dikey bağlamda kompartımanlaşan imgesel öbekler olarak formülizasyonu şek-

lindedir. Ayrıca buna bağlı olarak her türden gösterge ve metnin (her şey bir metindir) başkalaşması, yeni sentezlere kavuşması, başka bir levelda, başka içerik ve imge bütünlüğüne ulaşması ve karmaşıklaşmasının izlenim ve izlerini ilkeye bağlama çabasıdır. Kendine özgü birçok kategorisinin olmasının yanı sıra her tür beşeri faaliyeti bilinçli, yarı-bilinçli ve bilinç-dışı bağlamlarını imge-epistemik ilkelere göre yorumlama imkânına dayanmaktadır². Bu bağlamda da şehirler/kentler, imajoloji disiplinin bir uygulama sahası olarak oldukça zengin imkânlarla sahiptir.

Şehirler beşeri üretilmişliğe ait en kompleks metindir. Kuşkusuz bu, şehirlerin birçok bağlamda anlaşılmasına imkân tanımaktadır. Bu imkânları burada sıralamak bile epeyce zaman alır. Ama ben kısacası şehirlerin metafiziği üzerine yoğunlaşan imajolojik bir okuma yapmak istiyorum.

Şehirlerin ekonomik, tarihsel, işlevsel vb. birçok boyutundan daha önemli olan boyutu ise onların sahip olduğu metafizik karakteristiğidir. Çoğu kez şehirlerin metafizik boyutu o şehirde yaşayanlar, onu inşa edenler ve onu koruyup geliştirmek isteyenler tarafından anlaşılmaz. Bu da şehrin bizatihi sahip-aktörler eliyle tahrif edilmesi anlamına gelmektedir. Belki bundan daha önemli

Pro-aktif mistik Hristiyan şehirler; hem paganizmi hem de karamsar egzotik metafiziği (gotizm) aynı anda yansıtabilmektedir. Çünkü Hristiyanlık pro-aktif paganizm teknolojisine yaslanmış merkezde kapalı mistifikasyon ile atak iktidar paylaşım-ı diyalektiği kentleşirebilmiştir. Baskın, görünür ve şöhrat-karakter bir iktidar ama mistik çekirdek semi-pagan bir gizem, ayrıca yeni ataklara göre de çeşitli katkılar bünyesine alan parçalı simetrik ve/veya asimetrik gergin bir bütünlük.

olanıysa şehrin biçim verdiği insanların kendi metafizik bileşenlerini anlamadan sürdürdükleri yaşamlarının yan etkisi olarak bir tür epistemik-jetlag'a maruz kalmalarıdır. Metafiziği; buradaki yaklaşıma kaynaklık etsin diye, eylemlilik ve pozisyon alışkanlıklarını garantiye alan postulatları sistemli spekülasyona bağlayan parçadan bütüne birbirini besleyen ve garantiye alan bir paradigma sahası olarak her türden pratiğe şekil veren motivasyonlar olarak da ifade edebilirim³. Bu bağlamda bir analogi olarak şunu söyleyebilirim ki ruh için beden neyse cemiyetler için de şehir odur.

Dolayısıyla bir şehir bir toplumun ne olduğunu, nasıl yaşadığını, ne yaşadığını gösteren en büyük göstergeler

bütünüdür. Ayrıca o şehre bakarak orada yaşayan insanların inanç, kültür, motivasyon, ekonomik imkan/egilim ve yönelimleri gibi birçok bağlamı çok kolay bir biçimde anlayabiliriz. Ve en önemlisi bu soruların zamana, periyoda, medeniyete, aktör ve kültürlerle göre de nasıl bir yol bulduğunu görebilir, yorumlayabiliriz. Yani şehir insansal var oluşun, doğa ve kendisiyle etkileşiminin, yarattıkları sistemlelikle garanti altına alındığı çok yönlü bir sözleşmedir. Ama bundan daha önemlisiyse şehirlerin en önemli rolü bizatihi kendisinin birincil bir gösterge olarak kendisine ait olanı belirleyen, ya da kendisine yönelene birçok mesaj ve

yönelimler bahsettiği, onları bir şeylere zorladığı özgün sistematiğidir. Nitekim medeniyet etimolojisinin bir tarafıyla da “boyun eğme anı, boyun eğme vakti”yle mündemiç olması da buna işaret etmektedir. Bu da şehre dair üç temel vurguyu kestirmeden imgesel-epistemoloji açısından ifade etmeme yardımcı olmaktadır.

- Kurallılık: görelî olarak tam bilinçlilik hali.
- Teamül: görelî olarak yarı-bilinçlilik hali.
- İmgesel/simgesel/sübliminal; mekân, zaman ve etkileşim yerleşkesi: görelî olarak sınırsız ve/veya sayılamayacak kadar çok, değişken ve girift gösterge, imge ve imgesizasyon ile bilinç-dışılık ilişkisi hali.

Bu maddelerin her birinin çok büyük bir arka-planı var ancak özetle belli kurallara bağlı olma zorunluluğu; içinde birçok bileşeni toplar; huktan kolluk gücüne kadar ona bağlı kurumlara geleneğe, eğitime vb. sayısız forma kaynaklık eder. Aynı şey teamül içinde geçerlidir; uzun bir zamana yayılmış gelenek, etkileşim, çeşitli faktörlerin doğurduğu, çeşitli kesimlerin çatışması, uzlaşma ya da pozisyonuna göre şekil almış, değer, birikim ve test edilmiş çok sayıda bileşenden mürekkep bir pro-fabrik-uygulanım sahası. Yani nesneye nasıl dokunacağız, hangi akışa nasıl dâhil olacağız, birbirimize nasıl davranacağız, işimizi nasıl göreceğiz bu liste uzar gider. Ayrıca bu soruların cevabı da şehirde bize biçilmiş rol ve imkânlarla göre de sürekli değişir. Yani zaman, mekân ve uzamda sürekli ve duruma göre değişen çok değişik sufleler alınarak rolünü oynamak. Böylece şehir, kast edilmek istenen insan için en kapsamlı, etkili ve kompleks beşer-tabii mecrasıdır. Bu kast, iyi de olabilir, sui’de olabilir. Şimdi ben bu ağır kavram-sallaştırma spekülasyonlarını sisteme bağlamayı çok uzatmadan başlıca şehir metafizikleri üzerinden imge-epistemolojik bir tasnife gideyim:

- Pagan İmgesel Kentler:
 - Mistik-Pagan İmgesel Şehirler, (Doğu/Uzak-doğu Şehirleri)
 - Pro-aktif Pagan İmgesel Kentler (Batı Kentleri)
- Tevhidi-Semavi Holist Şehirler:
 - Onto-Tevhidi Şehirler (Kudüs/Mekke)
 - Fonksiyonel-Tevhidi Şehirler (İslâm Şehirleri; Medine de dâhil)

- Modern İmgesel Kentler
- Qü-post İmgesel Kentler

Bu tasnifin amacına tam olarak hizmet etmediğini biliyorum; çünkü henüz Latin Amerika ve Afrika’yı görmedim, modellerim var ama erteliyorum. Ayrıca, Hristiyanlık merkezli tanımlar için de tekliflerim var, bununla birlikte şehirlerin imge-meta’sı stabil ve tek karakteristiğe bağlı değildir. Mesele Pro-aktif mistik Hristiyan şehirler; hem paganizmi hem de karamsar egzotik metafizizi (gotizm) aynı anda yansıtabilmektedir. Çünkü Hristiyanlık pro-aktif paganizm teknolojisine yaslanmış merkezde kapalı mistifikasyon ile atak iktidar paylaşımlı diyalektiği kentlileştirebilmiştir. Baskın, görünür ve şöhrat-karakter bir iktidar ama mistik çekirdek semi-pagan bir gizem, ayrıca yeni ataklara göre de çeşitli katkılar bünyesine alan parçalı simetrik ve/veya asimetrik gergin bir bütünlük. Bu günümüze geldiğimizde çok daha karmaşık hal alıyor. Örneğin Saraybosna; merkezi klasik fonksiyonel-İslâm şehri, birinci halka çevresi modern-seküler-neo-aktif-Hristiyan-modeli, (bu ikili haliyle Fatih-Harbiye) ikinci halka çevresi, sosyalist-kitle imge-metafizizi, nihayet son halka qu-post; tüketim ve eğlence mekanizasyon imge metafiziziyle mücehhez. Ayrıca Saraybosna bir bütün olarak da artık bir qu-post müze profesyonelliğine de dönüşmektedir. Tabi bu birçok şehir için geçerli ama Saraybosna çok kesin ayrımlarla bunu yansıttığı için bu örneği verdim. Mekke tarihi-gerçeklik olarak pagan bir geçmişe yaslanıyordu denebilir, ama bu ve benzeri karmaşık durumları burada tartışmayacağım. Bu tasnifte görünmeyen çok daha önemli bir kriz ise, şehirlerin oluşması esnasında sosyoloji-değer ve mühendis-inşa ilişkisidir. Bir sonraki yazıda şehirlerin imajoloji disiplini açısından uygulama-bilim ve fabrik-imge serimleri sistemli halde analiz edilecektir.

Dipnotlar

- Öztürk, A. *İmajoloji: Bir Disiplin Denemesi*, 2. Baskı 2013, Elis Yayınları, Ankara.
- Öztürk, A. 2016, Bölgesel Sorunların İmajolojisi ve Metafizisini İskalamak Üzerine Bir Deneme (Diyarbakır Örneğinde), Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu. Ayrıca bu yazı dizisinin bir kısmı daha önce Malatya’da gerçekleştirilen Uluslararası Şehir ve Medeniyet Sempozyumu’nda sunulmuştur.
- Daha geniş bilgi için; Age ve İmajoloji’ye bakınız.

Cemaatler ve Siyasetle İlişkiler

Cemaat türü yapılar birbirleriyle hayırlarda yarışmalıdırlar... Birinin ötekine, en doğru benimki diye din dayatmaya kalkmasın ve en doğru kendini addetmesinler ki bu, konuşmayı ortadan kaldırır, kavgayı getirir. Yani 'en doğru benim görüşüm' demeseler bile, en doğru bizim rahatlığı ve eminliği ile yaşıyorlar. Sadece yaşamakla da kalmıyorlar bir de etraftakilerle çatışıyorlar.

Şemseddin ÖZDEMİR

17/25 Aralık darbe girişiminden 15 Temmuz cuntasına kadar uzanan süreçte, hiç şüphesiz en fazla zararı, algı düzeyinde İslâm özelde de İslâmî cemaatler gördü. Her ne kadar darbe girişimi, toplumdan her ke-

simi bir araya getirse de, aynı toplumun büyük bir kesiminin ki bu kesim, Hayrettin Karaman hocanın tarifini en makul şekilde yaptığı ana damar denilen 'Ehli Sünnet' tarafından eleştiriye maruz kalan bazı cemaatler de bulunmaktadır.

Bu bakımdan, kirletilen cemaat kavramı iade-i itibarını gerçekleştirebilecek midir? Bunun yolu nedir? Hatta ideal cemaat nasıl olmalıdır, tarzında sorular gündeme gelmektedir. Öyle ki seküler çevreler bunun üzerinden son derece ciddi birtakım politik operasyon hesabı dahi yapmaktadırlar.

Öncelikle şunu netleştirmemiz lazım: cemaat eşittir din demek değildir, bu çok önemli... Buradan şu ayeti hatırlatarak devam edebiliriz: “*De ki: Muhakkak ki salâtım (yönelişim-namazım), nüsûküm (Allah’a yaklaşımcı işlevi olan çalışmalarım), hayatım ve ölümümle yaşayacaklarım; Rabbü’l-âlemîn olan Allah içindir (Allah esması-na ait özelliklerin açığa çıkması içindir).*” (En’am Suresi) Yani bizim her şeyimiz Allah için ve onun maksadının ve amacının gerçekleşmesi içindir. Dolayısıyla geriye kalan devlet, cemaat, mezhep, meşrep, tarikat vs. hepsi araçtır... Bütün bunlar araç olmalıdır ve **gaye** ile **vasıta** asla yer değiştirmemelidir. Zannedersem bizim insanlarımız çoğu zaman bu meseleyi birbirine karıştırıyor ve bütün çatışma da buradan zuhur ediyor.

Bunun haricinde ikinci bir şey daha vardır ki; bu cemaat türü yapılar geçmişte de vardı, şimdi de

varlar ve gelecekte de olacaklar, ama onlar birbirleriyle hayırlarda yarışmalıdırlar... Allah Kur’ân’da da bunu emrediyor zaten bizlere. Birinin ötekine, en doğru benim ki diye din dayatmaya kalkmasın ve en doğru kendini

addetmesinler ki bu konuşmayı ortadan kaldırır, kavgayı ortaya getirir. Bunu direkt bu şekil söylemeseler bile, yaptıkları icraatlar bize onu gösteriyor. Yani ‘*en doğru benim görüşüm*’ demeseler bile, en doğru bizim rahatlığı ve eminliği ile yaşıyorlar. Sadece yaşamakla da kalmıyorlar bir de etraftakilerle çatışıyorlar. Üstelik bu çoğu zaman dinin asli konularındaki ayrılıklardan değil, ferî meselelerdeki ayrılıklardan kaynaklanıyor. O sebeple ne dediklerinden daha çok ne yaptıkları önemlidir ki yaptıkları da asabiyete yöneliktir.

Allah’ın Rahmeti

Hepimiz insan olmamızdan kaynaklanan sınırlılıklar içindeyiz. Bir kere şunu kabul edelim, hiçbir cemaat ya da gurup hiçbir zaman dini tam anlamıyla yerine getiremez ve uygulayamaz; mutlaka eksik yanları kalır. İşte o eksik yanları da diğer guruplar tamamlar. Böylece güzel bir birliklik ve hareket oluşur. Sonucunda da buradan bir **rahmet** doğabilir. Belki Hz. Peygamber (s.)’in o meşhur “*Ümmetimin ihtilafında rahmet vardır ya da daha doğru okuma ile ümmetimin ihtilafından rahmet zuhur edebilir*” sözü buna işaret ediyor olabilir. Yani anlaşılamayan ve eksik kalan yönler için bu cemaatler bir araya gelip, ellerinden geldikçe müspet yönde çabalayarak çözüm bulmaya yeltenirlerse, o takdirde işte ancak Rabbimiz o birlikliğe **rahmetini** bahşedecektir. Yani ihtilaf- lar konusunda çatışma yerine çözüm maksatlı bir

araya gelen ümmetin ihtilafları, Allah'ın bahşedeceği *rahmeti* sayesinde neticeye ulaşabilecekler.

Evvela bu grupların, bu ekiplerin ya da cemaatlerin birbirleriyle din

konularını tartışmadan önce doğal insani ilişkileri eşliğinde dostluklar oluşturmaları gerekmektedir. Ben zaman zaman öneriyorum, bu gurupların bir araya gelerek kaynaşmaları gerektiği konusunu. Lakin buralarda bir araya gelen guruplar ciddi hiçbir şey konuşmamalılar. Hele din konularından ihtilafa düştükleri meseleleri hiç açmamalılar. Sadece muhabbet edilsin, günlük sıradan insanlar gibi iletişim içerisinde olsunlar. Bunu özellikle de o grupların hocaları, hoca efendileri, şeyhleri, imamları yapsın ki, bir tabu yıkılmış olsun. Tıpkı Kâbe'deki gibi apoletsiz, unvansız sıradan bir insanların içine karışsınlar; kendilerini kasmaktan vazgeçsinler. Emin olun çok rahatlayacaklardır. Sıradan bir insanın yaşamış olduğu rahatlığa kavuşacaklardır. Bu birliktelik içinde şayet alınmamayı başarırlarsa çok mesafe kat etmiş olacaklardır. Bu o kadar önemlidir ki, tanışıp dost ve arkadaş olan, birbirlerine ölçülü espri yapıp alınmayan insanlar, daha sonra en zor şeyleri dahi konuşabilecek düzeye gelebilecekleri gibi bundan sonra tartışılacak hiçbir konudan dolayı da rahatsızlık duymayacaklardır. Keza arkadaş ve ahbab olunmadan, dostluk kurulmadan hiçbir ihtilafa çözüm bulamayız. Eğer bunu gerçekleştirebilirsek, yanlışımızı bile anlayışla karşılar, konuştuğumuz zaman alınganlık göstermeyiz.

Şayet bütün bunları yapmazsak, yani olduğumuzdan farklı gözükmeye çalışırsak o zaman birbirimize "politika" yapmış oluruz. Birbirimize çelme takmaya yelteniriz. Neden? Çünkü kırk takla attığımız ve kendimizi kastığımız, zaafı malul insani yönlerimizin ön plana çıkmaması için yaparız bunu. Hâlbuki insan eksiklikleriyle insandır. Aksi durumda melek olurdu zaten. Allah bizden insan olmamızı istiyor; melek değil. Bizim şeyhlerimiz ve hoca efendilerimiz ise tam tersi çaba içerisinde maalesef ve bütün çatışma da bundan kaynaklanıyor.

Tabii maalesef bu öncü insanları bu hale getirenlerde, onların peşinden körü körüne giden taraftarlarıdır. Onların gösterdikleri aşırı rağbet, saygı ve ilgi, ister istemez önderlerini de o ruh haline sokuyor. O şeyh veya hoca efendi de bir zaman sonra rol yapmaya başlıyor ve bu rol zamanla karakteri haline geliyor. Cemaatini bir arada tutmak için büyük adam rolü oynuyor. Çevresindeki insanlar da bu durumu normalmiş gibi algılıyor ve böylece yaşayıp gidiyorlar; ta ki hakikati anla-

yana dek. Dolayısıyla vebalin büyüğü bu önderlerin takipçilerindedir. Bu hem önderlerin hem de takipçilerinin kendilerine yaptıkları en büyük kötülüktür. Bu durum bize Kur'an'da da açık açık anlatılmaktadır: *"Yine derler ki: 'Ey Rabbimiz! Biz beylerimize ve büyüklerimize itaat ettik de bizi yanlış yola götürdüler.'*" (Ahzab Suresi). *"Hepsi Allah için, her yönleriyle, topluca ortadadırlar! Zayıflar, büyüklük taslayanlara: 'Gerçekten biz, size tâbi olanlar idik... (Şimdi) Allah'ın azabından bir şeyi bizden savabilir misiniz?'... (Büyüklemler) dediler ki: 'Eğer Allah bize hidayet etseydi, elbette biz de size hidayet ederdik... (Şimdi) sızlanıp feryat etsek de yahut sabretsek de bize eşittir... (Zira) bizim kaçış yerimiz yoktur.'*" (İbrahim Suresi)

Aslında farkında değiller ama bu durum bile o önderler açısından bir zaaf göstergesidir. Yani bu durum aynı zamandan kendi içerisinde bir paradoks barındırıyor. Takipçileri tarafından aşırı iltifat, ilgi ve alaka gören şeyh, hoca efendi veya müridin içerisine girmiş olduğu halet-i ruhiye de bir insani zaaf göstergesidir aynı zamanda. Tersinden okuduğumuzda bunun böyle olduğu görülecektir. Bu cemaatlerin içerisinde en tevhibi olarak addettiğimiz guruplar da dahi bu olumsuzluklar yaşanmaktadır. Her ne kadar kendileri öyle olmadığını söylese de, bu bir kendini kandırmaktan ibarettir.

Sorunlarımızı Konuşma Cesareti

Yukarıda stüimisal olarak verdiğimiz yaşam biçimleri Hz. Peygamber (s.)'in döneminde yaşanmış değildir. Hz. Peygamber'in hayatına hakiki manada vâkıf olanlar, onun ne kadar doğal yaşam süren bir insan olduğunu göreceklere. Tabii ki o bir Peygamberdir ve özel bir ilgi ve alaka görmektedir. Bu çok doğal ve tabiidir. Lakin bu durum hiçbir zaman aşırılıklara kapı açmamıştır ki, Kur'an'da anlatılan tüm Peygamberler kıssalarına dikkat çekerek bizzat Hz. Muhammed engel olmuştur. Bunun sayısız örneklerini siyer-i nebide de bulabilirsiniz.

Bugün İslâm dünyasında çok büyük facialar yaşanıyor. Peki, bu âlim, şeyh, hoca efendi denilen insanlar protokol dışında kaç defa bir araya gelip bu sorunların çözümü konusunda çabaladılar? Resmi bir araya gelmeleri kastedemiyorum; orada bir araya gelip bir bildirge yayınlıyorlar ve bitiyor; daha ötesi yok.

Atlattığımız bu son darbe girişiminden sonra hayati derecede önemli bir süreç yaşıyoruz. Buna mukabil hangi âlim, şeyh, hoca efendi, bütün re-

zervlerinden sıyrılarak bir araya gelecek ve bu işe kafa patlatacak? Öncelikle aralarındaki ihtilafları bir kenara bırakarak, özelde Müslüman coğrafyanın, genelde tüm insanlığın sorunlarına hayatın içerisinde çözümler üretebilecekler midir? Mümkün müdür bu?

Hayır! Ne mümkün! Malumunuz daha şimdiden en akıllısından en delisine kadar birbirlerini yemeye başladılar. Şu unutulmamalıdır ki bu her kim olursa olsun, hangi cemaat, hizip ya da vakıf hiç fark etmez, bu aralarındaki didişme devam ettiği sürece, birbirlerini tüketmekten başka bir işe yaramayacaktır. Üstelik bu tükenme durumunda haklı veya haksız da bakılmayacaktır. Keza, Allah'ın koymuş olduğu yasa böyledir: *"Rabbim... Eğer dileyseydin (hakikati örtme suçundan dolayı) onları da beni de daha önce helâk ederdin! Aramızdaki anlayışı kıtların yaptığı yüzünden bizi helâk mi edeceksin? O ancak, senin bir fitnendir; kimi dilersen onunla saptırır ve kimi dilersen hidayet edersin..."* (Arâf Suresi)

Türkiye'de yirmi milyon genç var. Bugün biri dese ki "alın size yirmi milyon genç; hadi ilgilenin" dese. Kim, hangi cemaat veya vakıf tek başına bu görevi sırtlanacak kapasitede? Hiçbirisi... O halde neyi paylaşıyoruz ve neyin kavgasını veriyoruz? O sebeptendir ki ihtilaflardan arınmış, geniş bir birliktelik elzemdir. Siyasi cephede kurulan birliktelik toplumsal hayatta da kurulabilmelidir. Yoksa memleketin nesilleri kaybolup gidecektir. Şu yaşadığımız olağanüstü süreçte, meydanlara çıkan bu insanların ki, içlerinde her türlü görüşten insanlar mevcut, haksızlığa ve darbeye karşı çıkan bütün bu insanlara öncülük ve rehberlik yapacak, kanaat belirtecek, adalet sahibi önderler, âlimler nerede? Sadece dindarlara hitap edebilen bir din dilimiz var. Alt sınıflara yahut daha seküler çevrelerde bulunanlara dini dosdoğru bir biçimde anlatabilecek bir din dilimiz yok maalesef. Oysa bunlar son derece önemli ve konuşmamız gereken şeylerdir. Yoksa sadece ekranlardaki tartışmalarla bir yere varamayız. İşte bütün bunların olabilmesi için de, *din=cemaat* değildir ilkesini beynimize kazıyıp, Allah'ın maksadı doğrultusunda tefekkür ederek, topluma karşı sorumluluklarımızın şuurlunda olmalıyız.

Emin Olma Vafını Öne Çıkarmalıyız!

FETÖ'nün ikinci darbe girişiminden sonra toplumun büyük bir çoğunluğunda, cemaatlerin olmadık yöntemlerle devletin içerisine sızması ve yerleşmesine karşın bir reaksiyon oluşmakta. Mevcut iktidar döneminde de devlet kadroların-

da, bürokraside ve tüm kamuda yozlaşma olduğu inkâr edilemez. Bu minvalde; hem devlet erki hem de bu görevlere talip olan insanların, yaşanan süreçten ders çıkararak, nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda dikkatle düşünülmelidir. Keza devlet kadrolarında İslâmî hassasiyeti olan, helale harama gerçekten çok dikkat eden insanların birtakım görevlere talip olması yanlış mıdır? Değilse eğer bunun yöntemi nasıl olmalıdır?

Öncelikle, devleti, "şu cemaatin kafasında ne var acaba, gizli bir planları mı var" deme noktasından çıkarmamız gerekmektedir. Devlet, bu topraklarda hayat bulan tüm cemaat, vakıf, dernek ve yapılardan emin olmalı. Bunun tersi de geçerli tabi. Bu yapıların da devletten emin olmaları gerekli. Geçmişte çok rahatlıkla bulabileceğimiz, her iki kesimin de birbirleri hakkındaki zan ve çatışmasını ortadan kaldırmalıyız. Bu noktada hem cemaatler kendi aralarında barışı sağlamalı hem de devletle olan ilişkilerinde revizyona gitmeli. Bunun aksi geçmişteki gibi bir kargaşayı körükleyebileceği gibi, bu aynı zamanda bir cinnet halidir de. Allah aşkına çekilir mi bu cinnet halindeki yaşam? İşte bunun karşılığıdır paralel yapı hikâyesi ve geldiği sonuç da ortadadır. Ne demek, 'devleti ele geçirmek'? "Ele geçirmek" ifadesi bile başlı başına bir suç teşkil ediyor. Neyi, kimin elinden ele geçiriyorsun? Hadi ele geçirdin, peki, sonra ne olacak? Hiçbir şey olmayacak! Hatta daha berbat olacak. Kendi din dünya görüşü hiç fark etmez, buna uymayan insanlara var olma hakkı tanımayacak. Yarın gelecek biri de senin elinden alacak? Söyler misiniz, Allah aşkına böyle bir hayat çekilir mi? Zindan olmaz mı insan için böyle bir hayat? En son örneğini yaşamıyor muyuz nihayetinde? Adamlar olmadık taklalar attı, insanların haklarını gasp etti, haramları helal yaptılar ve kırk yılın sonunda ele geçirdiklerini zannettikleri devleti, öyle çok donanımlı insanlarda değil, sıradan halk kurtardı. Bakmayın siz sağda solda söylenenlere, bu milletin kararlı bir şekilde sokaklara çıkmasıdır, bu darbenin önlenmesinde ki ana faktör.

Şurası açık; bir devletin asli vazifesi hakiki manada adalettir. İslâm'da buna özellikle vurgu yapar. Kur'an'da anlatılanlara bakınız. Her bir misal bu ilke üzerine inşa edilir. Müslümanların kendi aralarındaki hukuktan tutun da, gayrimüslim vatandaşlar ve devletlerle olan ilişkilere kadar her şeyi düzenlemektedir. Bu düzenlemeler öyle titiz olarak karşımıza çıkmaktadır ki, hiç kimseye bir haksızlık söz konusu dahi değildir: *"Umulur ki Allah sizinle, düşman olduklarınız arasında bir sevgi oluşturur. Allah kadirdir... Allah gafurdur,*

rahimdir. Allah sizi, din yüzünden sizinle savaşmamış ve sizi yurtlarınızdan çıkarmamış kimsele- re iyilik yapmanızdan ve onlara adaletli davranmanızdan engellemez. Muhakkak ki Allah muk- sitleri (her şeye hakkını verenleri) sever. Allah an- cak, din yüzünden sizinle savaşmış, sizi yurtları- nızdan çıkarmış ve sizin çıkarılmanıza destek ol- muş kimseleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onla- rı dost edinirse işte onlar zalimlerin ta kendileri- dir!” (Mümtahine Suresi)

Devlet dediğiniz aygıt, hiç ayırım yapmaksızın bünyesinde barındırdığı tüm insanların, barınma, yaşama, din, can ve mal güvenliğini koru- makla yükümlüdür. Gelebilecek tehlikelere karşı- nın ulkenin hudutlarını muhafaza eder. Lakin özellikle bizim geleneğimizin belli bir kısmında bu du- rum tam tersine dönmüş. Tarihimiz, bu “devle- ti ele geçirme cinneti” ile doludur ve bu cinnete artık bir son verilmedir. Peki, İslâmî hassasiyeti yüksek olan insanlar devlet mekanizmalarına gel- memeliler mi?

Bilakis gelmeli tabii ki. Sen adaleti, dürüstlüğü ve hakkaniyeti özümsemiş ve her işinde bu has- letlerini uygulamaya koyabiliyor isen, elbette ki gelebilirsin. Bu zaten bir ele geçirme değil, aksine ehil olarak hak ettiğin vazifeyi üstlenmen demektir. Bu konumunu da en güzel bir şekilde temsil düzeyine çıkararak, zaten fiili bir tebliğ vazifesini de yerine getirmiş oluyorsun. Bunun adıdır işte **“emaneti ehline vermek.”**

Bugün devleti yöneten kadrolar da bu devlette bir yerler edinmek için mücadele verdiler. Lakin verdikleri mücadele hem **meşru** hem de **yerli** idi. Bu toprakların asli unsurları olarak yıllarca yetiştir- dikleri kadrolarına öncelikle yerli bir duruşu telkin ettiler. Rahmetli Erbakan bunun en bariz timsali- dir. Devlet kadrolarında yer almak için, ev sahibi olduğumuz bu toprakları ateşe atacak herhangi gayrimeşru bir işe asla tevessül etmemişlerdir ve büyük bir sabırla verdikleri mücadele neticesin- de, Devletin tüm yerli ve milli unsurlarıyla muta- bakat içinde bu devletin işleyişini sürdürüyorlar.

Zaman zaman şöyle şeylerle karşılaştık örne- ğin; özellikle Turgut Özal zamanlarında. Diye- lim Cumhurbaşkanı bir rektör veya dekan atadı. Eğer o atanan kişinin bir ekibi varsa, bir düşün- ce eleğinden geçirmeden, çöpünü bile bulundu- ğu ortama taşıdı. Haliyle bu durum kokuşmaya sebep oldu. Hâlbuki içlerinden en temiz, dürüst ve suüstimale kapalı, işinde ehil olanları seçseydi; bugünlere kadar gelen bu kokuşma yaşanmazdı. Mesela; paralel yapının sorular çalma meselesini ele alalım. Oysa bunun farkındaydı insanlar, böy-

lelikle on binlerce insanı devlet kadrolarına dol- durdular. Mesele hak edip etmesi de değildir. Asıl mesele on binlerce insanın hakkını resmen gasp ettiler. Sonradan duyuyoruz ki, askeri sınavla- rı kazanan ama kendilerinden olmayan binlerce öğrenciyi olmadık uygulamalarla okullardan atıl- masını sağlamışlar. Bu çocukların çoğunun ailesi gariban ve o yoklukta yemediler, içmediler çocuk- larının bir noktaya gelmesi için uğraştılar. Ve bir gün güya dine **‘hizmet’** ettiklerini söyleyen bir grup geldi ve bu çocukların haklarını tarumar etti. Üstelik bunu bir de din adına yaptı. Her şeyi bir kenara bırakın; sadece bu hak bile, bu paralel çetenin hesap verme noktasında iflasına yeterlidir. Bu ne büyük bir hak yemektir! Bunun hesabını verememekten diğerlerine sıra gelir mi bilemiyo- rum. Bugün bu olay pek konuşulmuyor. Hâlbuki iktidar çevreleri sadece bunun üzerinden yüklen- se bu gruba yeterli desteği bulacaktır.

O sebeple bundan sonra tüm cemaat, vakıf ve yapılar, yaşanan bu son olaylardan ders çıkara- rak yeniden bir yapılanmaya gitmelidirler. Allah bizlere bu konularla ilgili gönderdiği Kur’ân’da son derece açık ve net misaller veriyor. Tek yap- mamız gereken, ait olduğumuz meşrep, tarikat, cemaat, yapı vs. her şeyden soyutlayarak, yaşadığımız hayatı tüm katmanlarıyla birlikte ve bütün- cül olarak, bir yeniden ‘okumaya’ tabi tutmaktır. Buna mukabil, Kur’ân ve onun uygulayıcısı olan Hz. Nebi’nin rehberliğinde de rüşd sahibi bir an- layışla uygulamaya koymalıyız. Aksi durumda, her ne kadar bazı cemaatlerin, **“biz öyle değiliz”** deseler de; **“ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz”** cümlesini kendilerine hatırlatarak, yarın hesap günü şu ayetin muhatabı olmak zorunda kalabi- lecekleri konusunda uyarmalıyız: **“Hahamlarını, rahiplerini, bir de Meryem oğlu Mesihi, Allah’la beraber rableri olarak gördüler. Oysa tek ilahtan başkasına kulluk etmekle emrolunmuş değillerdi; (o tek ilah ki,) Ondan başka ilah yoktur, (O tek ilah ki,) sınırsız kudret ve izzetiyle, Onun ilahlı- ğında bir pay yakıştırdıkları her şeyden bütünüyle uzaktır, yücedir!”** (Tevbe Suresi)

Dikkat ediniz, yukarıdaki ayet, çoğu meallerin çevirisinin aksine, **“onlar”** diye başlamaz! Yani bu ifade, **“onlar edindi bizler edinmiyoruz”** mazere- tini bizim elimizden alır. Dolayısıyla bu tehlike- ye onların düştüğü gibi bütün Müslümanların da düşme tehlikesi var demektir. Bu tehlikeyi kendi- lerinde göremeyenler ise büyük bir gafletin içeri- sindedirler. Demem odur ki, bu ayetler kıyamete kadar herkesi bağlar...

-12 Eylül'den 15 Temmuz'a- DARBELER VE EKSENİNİ ARAYAN TÜRKİYE

15 Temmuz gecesi, Allah'ın ince plânıyla Müslüman Anadolu insanı yüzyıla yakın bir süredir elinden alınan devletin kurtuluşunu sağlamıştır. 16 Temmuz, Yeni Türkiye'nin başlangıcıdır. Halkımızın vesayet odaklarına borcu yoktur. Anadolu Milleti, kaderini kendi eline almış, devletin yeniden ihya, ıslah ve yapılandırma icazetine sahip olmuştur.

Mehmet Yavuz AY

Ağustos 1977 Kara Harp Okulu/Ankara Ayrı Bir Gezegen

Gençlik yıllarımın başında, Ankara'nın bir köşesinden, hiç bilmediğim bir başka köşesine gelmiştim. Sonradan "Merkez Site" olduğunu öğreneceğim devasa binanın iç avlusuna götürüldük.

"Kısım" denen sınıflarda oturduk. Gökyüzü, dikdörtgen avluda sersemlemiş beynime maviliğini gönderiyordu. İlk hapis duygusunu hissedişim boşuna değilmiş. Buraya harbiye öğrencileri "Sağmalcılar" dermiş. Sınavı kazanmış, okumaya, subay olmaya gelmiştik ... Binadan çıkarsanız öğrencilik hakkını kaybedersiniz diyorlar. Dokuz gün avluda volta atarak, dikdörtgen gökyüzünü seyrederek bekledik. Bir gün ses patlamalarıyla yankılanan avluya geniş giriş kapısından, eğitim elbiseli, silahlı teçhizatlı harbiye bölükleri giriyordu, marşlar söyleyerek. Üst sınıflar eğitim kampından dönüyorlarmış. Milliyetçi bir Anadolu çocuğu olarak tuhaf, kırık, sersem dolaşırken; içimden bir ses "Neredeyim ben?" diye bağıyor. Sorunum içimi acıtıyor: Namaz kılamamak. Yüzlerce odanın içinde namaz kılacak bir yer yok. Eğitim elbisesi, silâh ve teçhizat dağıtıyorlar. Temel eğitim alıştırmaları (yanaşık düzen eğitimi) ardından eğitim kampına İzmir Menteşe'ye götürüyorlar.

Ramazan geliyor. Gizli saklı ağaçların arasında kılmaya çalıştığımız "Namaz Sorunumuza", bir de "Oruç Sorunumuz" ekleniyor. Halkın peygamber ocağı diye baktığı Ordu'nun subay mektebinde dine dair bir alâmet yok. Ramazan'ın burada kıymet-i harbiyesi yok. Askerlik yemini öncesi ilk kampımızda, büyük bir utanç, derin bir hüznle ancak hafta sonları, gizli saklı, ekmek torbamızdaki kuru ekmek, kantinden aldığımız kek, çikolata benzeri şeyler ve mataramızdaki su ile oruç tutabiliyoruz... Sahur mekânımız, üst sınıfların bir zeytin ağacı gurubunun iç zeminini tesviye ederek branda yerleştirdikleri gizli namazgâhımız. Ay bütün ışıklarını salıp, gökyüzü lambamız ışıksız namazgâhımızı aydınlatırken "Yalnız değilsiniz" diyor sanki. Sivrisinekler büyük bir iştahla ellerimize ayaklarımıza yüzlerimize saldırıyor...

Anadolu'nun çeşitli yerlerinden sivil lise kaynaklı gelen çoğu kavruk gençlerle, askeri liselerden gelenler arasındaki farklar o denli çok ve yoğun... Sivil kaynaktan gelenlere "Kayd-ı Kabak" diyorlar arsız bir keyifle. İçlerinde çok temiz arkadaşlar bulunsa da azınlıktalar. Çoğu sigara içiyor. İçki, kadın-kız, argo, belden aşağı konuşmalar kısa hayatlarının ayrılmaz parçası olmuş. Onlar da Anadolu çocukları idiler, ne yazık devşirilmişler.

Eğitim kampları, askerî okullar, kışlaların ruh dünyamızla, medeniyetimizle, kültürel kodlarımızla (Özellikle Adab-ı Muaşeret kuralları), milletin ortak ülküleriyle ne yazık ki bağları, bağlılıkları çok zayıflamış. İkinci kamp dönemi Ramazan'dan yaklaşık on gün önce, oruç tutmak isteyenlerin isimlerini yazdırmasını istediler. Bizim devrenin yarıya yakını isim yazdırmıştı. Komuta kademesi bundan hiç hoşlanmamış olacak ki, çok ağır bir eğitim süreci başlatıldılar. Ramazan'a birkaç gün kala "Hâlâ oruç tutmak isteyen var mı?" diye sordular. Dört yüzü aşkın oruç tutmak isteyen Harbiyeliden geriye seksen civarında kişi kalmıştık. "Bu kadar az kişi için yemek çıkmaz, oruç tutmayacaksınız, vazife ibadetten önce gelir" dediler.

Ülkücü bir Anadolu çocuğu olarak Din- Devlet- Ordu- Vatan- Millet kavramlarına ilişkin çok şey bilmesem de kampta karşılaştığım muameleler, hissettiklerim kalbimi beynimi alabora etmişti: Burası neresiydi, apayrı bir gezegen miydi?

Ramazan gelince, devşirilememiş Anadolu çocuğu seksen Harbiyeli, sahur-suz oruç tutmaya başladık. Komuta kademesi, en ağır eğitimleri yaptırmaya başlamıştı. Nöbetçi subayların en önemli işi, sahur vakti öğrenci avlamaya çıkmaktı. Yemekhane kameriyelerinde ışık yakıp, kuru ekmekle de olsa sahur yemeği yemek yasaktı. Aksini yapan olursa oda hapsi ile cezalandırılıyordu. Ama yılmadık. Gizli namazgâhımızda gizli sahurular yaparak oruç tutmaya devam ettik.

Subayların kimileri oruçlu olduğunu tespit ettikleri öğrencilere zorla su içiriyorlar, denize girmek istemeyen oruçlulara hakaret ederek, "Denize marş marş" komutu veriyorlardı. Komuta kademesi bununla da yetinmeyip en ağır en yoğun tatbikatları Ramazan ayına plânlamışlardı. Denizden

karaya yapılan çıkarmalar dâhil. Sabah 07.00'de başlayan eğitim 18.00 e kadar sürüyor. Sıcaklık gölgede 45 derece. Her gün ikinci güneşi altında beş kilometrelik teçhizatlı koşu yaptırıyorlar. Allah'tan yardım dileyerek direniyoruz.

Bir taarruz tatbikatının bitiminde hedef bölgesindeyiz. Üzerimizden ter fışkırıyor. Bitkin vaziyette oturuyoruz. Oruç tutmayanlar suya saldırıyorlar. Bir kısmı kusuyor.

Oruçlu bir avuç arkadaş kenarda oturuyoruz. Üzerime bir esinti geliyor, sıkıntılarımin yorgunluğumun hafiflediğini, orucun beni tuttuğunu hissediyorum.

İftar saati yazın uzun günleri dolayısıyla 20.45. Oruç tutmayanlar akşam yemeklerini 19.00 civarında yiyorlar. Soğuyan yemeklerin başında, tevekkülle iftar saatini bekliyoruz. Gece nöbetleri de tuttuğumuzdan dört saatten fazla uyuyamıyoruz. Akşam yemeğinden artanları ayırıyoruz ama ya bozuluyorlar ya da dökülmüş oluyorlar sahur vaktinde... Yukarıdaki anıları, bilinenin aksine Ordu'nun İslâm karşıtlığının 28 Şubat darbesi döneminde bir kısım komuta kademesinin görüşü olmadığının altını çizmek için anlattım.

Bizim eksenimizi merhamet medeniyeti kuşatır. Bizim eksenimiz ölü sevici değildir. Batı medeniyeti maddi üstünlüğü ile İslâm'ı ve Müslümanları yok etmek için verdiği acımasız savaşta kendi sonunu hazırladığını görecektir. Müslümanlar olarak kendimize gelmeli, yine dünyanın vicdanı olmalıyız. İnsan olmak zordur, Müslüman olmak daha zordur. Ne ki zor olan güzeldir. Kurtuluş reçetesi için her yolu deneyen insanımız ve insanlık! Yaraticının mesajına ne zaman döneceksin? Haydi, ilahî mesajda dirilmeye, haki-ki eksenine kavuşmaya!

Askerî Okullar ve Kışlalarda Eğitim/Öğretim Esasları

1. Askerî okullar Kemalist rejimin can damarıdır. Rejimi koruma ve kollama görevi onlara verilmiştir. İç Hizmet Kanunu 35. maddenin kaldırılması darbe girişimlerini önlemeye yetmez.

2. Askerî okullar müfredatı, temel İslâmî değerlerle uyuşmayı bırakın, seküler ve laik cumhuriyetin Eğitim Bakanlığının plânlama, yönlendirme, gözetim ve denetiminden bile tamamen bağımsızdır.

3. Tevhid-i Tedrisat Kanunu sivil eğitim müesseselerini kuşatırken, askerî okullar tam bir özerklik içerisinde askerî bürokrasinin ideolojik tasarımına maruz kalmıştır.

4. Ülkemizin temel değerlerinden bağımsız ve hatta o değerler karşısındaki asker kafası, Kemalist rejimin doğrularını mutlak doğru kabul ederek inşa edilmiştir.

5. Osmanlı İmparatorluğu gerileme döneminde Harbiye-Mülkiye-Tıbbiye (diğer bir tasnifle Seyfiye-İlmiye-Kalemiyye) öğrencileri yoğun bir batılılaşma sürecinden geçirilmiştir. Osmanlı Padişahlarının kontrolü kaybettiğini, güvenlik bürokrasisi başta olmak üzere Mülkiye ve Tıbbiye'deki batılılaşmış müntesiplerin sisteme egemen olduklarını görürüz. Her alanda olduğundan daha fazla eğitim alanında batılılaşma yaşanmış; İslâm'ı esas alan inanç biçimi, yerli ve millî normatif değerler, bırakınız muhafaza edilmeyi, geri kalmışlığın ana nedeni sayılmış, suçlu ilân edilmiştir.

6. Osmanlı eğitim sisteminde batılılaşma askeri okullar eliyle olmuştur.

7. Cumhuriyeti kuran kadrolar Batı'nın tüm değerlerine teslim olmuş Osmanlı askeri kadrolarıdır.

8. Son dönem Osmanlı bürokrasisi ile Cumhuriyeti kuran kadrolar, geri kalma nedenimizin İslâm'dan kaynaklandığında hemfikirdir.

9. Kemalizm, İslâm'ı hayatın her alanından silebilmek için tepeden inme baskılarla hilâfeti kaldırmış, alfabeyi, kılık kıyafeti değiştirmiş, İslâm'ı Anayasa'dan çıkararak laik devlet yapılanmasının gölgesinde seküler bir eğitim seferberliği başlatmıştır. Yeni alfabe ile okuma /yazmanın kolaylaşacağını, cahilliğin biteceğini iddia etmelerine karşın on yıllık süreçte okuma yazma oranı ancak % 9 arttırılabilmektedir.

10. Cumhuriyeti kuran asker kadrolar, sivilleri Osmanlı'da olduğu gibi "Başbozuk" nitelmesine tâbî tutmuştur. Sivillere güvenilmez. Ülkenin esas sahibi askerlerdir. Ülke askerlerin ganimetidir. Her Harbiyeli geleceğin kudretli generali, cumhurbaşkanıdır.

11. Suçlu ilan edilen İslâm'dan, yerli ve millî diğer değerlerden mutlak anlamda soyutlanmış askeri okul ortamlarında genç çocukların zihinleri ideolojik halaskârlar olarak keskinleştirilir.

12. Hiçbir subay-astsubay-askeri öğrenci korkmadan camii ya da mescide gidemez, oruç tutamaz. Diğer dini vecibelerini yerine getiremez. Eşlerinin tesettürlü olmaya hakları yoktur. Askeri öğrenciler akademik kadrolardan ziyade, bu formattaki komuta kademelerinin kuşatması altındadır.

13. Eşi başörtülü general göremezsiniz. Babasının sakalını kestiren generaller vardır. Öyle bir korku imparatorluğu kurulmuştur ki generaller bile sistemin kırmızı çizgilerinin dışında görünmekten korkmaktadırlar.

14. Namaz, oruç, tesettür alay ve yasak konusu iken; içki içmemek, dans etmemek ayıptır. Personel (öğrenciler bile) içki, kadın, eğlenceye yönlendirilir.

15. Yukarıdaki yapı, bir kısım generallerin değil askeri bürokrasinin resmî görüşüdür. Sağduyulu kimi personel olsa da onların özgül ağırlığı yoktur.

16. "Peygamber Ocağı" dense bile -generaller şiddetle karşı çıkarlar ki doğrudur-

Batılı değerlerin ideolojik fikirlerini, insana ve yaratıcıya bakışını içselleştirmiş ve buna uygun hayat tarzını benimsemiş bir orduya peygamber ocağı nasıl denilebilir?

17. Ne garip bir tecellidir ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlü dönemlerinde Hıristiyan tebanın çocukları devşirilirken; Emperyalist Batı'ya karşı istiklal mücadelesi vererek ülkeyi kurtardıklarını iddia eden Batı'nın gönüllü uşaklığını yapan sivil/asker kadrolar, Anadolu insanının çocuklarını Batı adına devşirmeye başlamışlardı. Askeri okullar, kışlalar, lojmanlar, ordu evleri arasında toplumdan soyutlanan devşirilmiş bu kadrolar, kendi milletine ve değerlerine karşı darbe üstüne darbe yapmayı görev telakki etmişlerdir.

Askerî vesayet sistemi; halkına, halkının değerlerine düşman bir ideolojik devlet ve ordu tasarımını dayatmıştır. Farklı değer, inanç ve etnik yapıdaki gruplara mensup insanları ulus devlet kalıbına dökme operasyonları "ikiyüzlü kimlik gurupları" oluşumuna yol açmıştır. Ülkemiz insanının yaslanabileceği iç dinamikler hızla erimiş, toplum birbirine yabancılaşmış, sosyokültürel çözülme ciddî boyutlara ulaşmıştır.

Darbeler ve Darbe Anayasaları

1924, 1961 ve 1982 anayasaları darbelerin ardından, darbeci asker ve sivillerin gözetiminde, halktan ve değerlerimizden kopuk kadrolara yapıldı. Osmanlı darbecilerinin sadrazam, vezir, şeyhülislâm kellesi alma alışkanlığı, Cumhuriyet darbecilerine 27 Mayıs 1960 darbesinde düzmece ve güdümlü bir mahkeme kurarak başbakan ve bakanları asmak için ilham vermiş olmalı... Darbe sonrası binlerce general, subay ve astsubay tasfiye edildi. Askerî vesayet sisteminin egemenlik alanını daha da genişletme operasyonu, 1961 Anayasası'nda Millî Güvenlik Kurulu (MGK) ve Askerî Yargıtay'ın ihdasını sağlamıştır.

12 Mart 1971 Muhtırası, ordu içinde çizgi dışı cunta hareketinin tasfiyesi ve hükümet değişikliği ile sonuçlanır. 12 Eylül 1980 Darbesinin cuntacı paşaları yazdırdıkları anayasalara bile ihtiyatla yaklaşmışlar, “Anayasa komisyonu” kurarak düzeltmelerde bulunurlar. 1982 Anayasası'na son şeklini veren Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu bunun tipik bir örneğidir.

1982 Anayasası (7 Kasım 1982) asker egemenliğini o denli koyulaştırmıştır ki geniş kitlelerin kişilik haklarının, inanç, örgütlenme ve kamuda görünür olma özgürlüğünün üzerinden silindir gibi geçmiştir. Askerî vesayet sistemi için yeni dokunulmazlık alanları ihdas edilir: Yüksek Askerî Şura (YAŞ), YÖK, DGM ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) gibi.

Dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur AYİM'le ilgili gerekçeyi şöyle ifade ediyordu: “YAŞ'ta alınan kararları Danıştay bozuyordu. Bunun önüne geçmek için AYİM'in kurulmasına karar verdik”.

Orgenerallerin mutlak saltanatı için 1982 Anayasası 125. madde ile “Yüksek Askerî Şura kararları yargı denetimi dışında” tutulur. Söz konusu madde 12 Eylül 2010 referandumu ile kaldırıldı.

Her darbe bir sonraki darbenin altyapısını oluşturur. Yeni cuntacı, darbeci ekip hazırlanır. Tıpkı bir bayrak yarışı gibi... Türkiye adeta yarı açık bir cezaevi olmasına rağmen vesayetçi sistemin balans ayarları bitmez. Darbe histerisi yalnız askerleri kaplamaz. İşadamları, medya, bürokrasi, darbeden beslenen siyasi partiler, birtakım dal-

kavuklar, kifayetsiz muhterisler generalleri kışkırtırlar, kullanırlar. Osmanlı'da askerleri isyan için kışkırtanlar, kendi çıkarlarından hiç bahsetmezler. “Din elden gidiyor! Vatan elden gidiyor!” diye ortaya çıkarlar. Bugünün darbecilerini kışkırtanlar da çıkarlarından bahsetmeden “Laiklik elden gidiyor” teranesini haykırırlar. Darbelerin değerler maliyeti hesaplanamayacak kadar büyükken, ülkeye dayattığı ekonomik kayıplar korkunçtur. Millet fakirleşirken, ülkemiz onlarca yıl geriye giderken, bir avuç darbeci elitin kasaları ve göbekleri büyür.

28 Şubat 1997 Darbesi, bugüne değin yapılan darbelerin bileşenlerini ihtiva eden, Anadolu'yu ve Anadolu Milleti'ni yok etmeyi göze almış “topyekûn bir saldırı”ydı. 1000 yıllık Anadolu toprakları ve Anadolu insanının kaderi üzerinde zar atıldılar. O kadar azgınlaşmışlardı ki kendilerinde tanrısal güç olduğuna inandılar. Nasılsa bu halkı canları ne zaman isterse evire çevire benzetiyorlardı. Batı Çalışma Gurubu ile ülkede fişlenmedik insan bırakmadılar. MGK Genel Sekreteri fiilî başbakandı. Başbakanlık Takip Kurulu, bürokratik bütün kademeleri MGK Genel Sekreterliği adına takipten sorumlu oldu. Genelkurmay Başkanı'ndan randevu aldığı için sevincinden bomba patlatan başbakan gördük. Devlet, yeraltı unsurlarıyla yerine göre öz-üvey evlat demeden çocuklarını kutsal cinayetlere(?) kurban etti. Yetmedi. Bunca acı, gözyaşı, işkence, tasfiye, suikast, fişleme, zehirleme... Nelere şahit olmadık ki. Fadimeler, Kalkancılar... Hepsi, yeni bir darbe için şartların olgunlaştırılmasının parçalarıydı. TÜSİAD'ın beyaz adamları, medyanın patronları ve sahibinin sesi gazetecileri, özgürlükçü sendikaların ağaları, borsalar- odalar düzeninin baş haramları, brifing hakimleri, inanç düşmanı rektörleri el ele darbe çılgınlıkları ile doldurdular gök kubbe-yi. Generallerine koştular, kılıç olup, balyoz olup

Başbakan Erbakan 1996

insinler halkın tepesine diye. Hepsi yurtseverdi, çıkar peşinde değillerdi. “Laiklik elden gitmesin, ülke ortaçağın karanlıklarına gömülmesin” diye idi çılgınlıkları. Ve geldi darbe. 28 Şubat 1997 darbesi Osmanlıdan günümüze isyan, darbe, muhtıra, Özel Harp, MGK operasyonları ne varsa hepsinin alaşımı gibi.

1984-2010 yılları arasında hukuk dışı yöntemlerle binlerce subay/astsubay askerî vesayet sisteminin elemanları tarafından önce fişlenmiş, İttihad ve Terakki döneminde olduğu gibi “sizden-bizden” ayırımına tâbi tutulmuş, ardından Yüksek Askerî Şura (YAS) kararlarıyla ordu-dan uzaklaştırılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu müslüman halkın çocukları üzerinde kılıç gibi sallanırken, askerî okulları Millî Eğitim Bakanlığı’nın denetim ve gözetiminden uzak tutmaktadırlar. Cumhuriyet tarihi boyunca hiçbir Millî Eğitim Bakanı değil askerî okulların müfredatını belirlemek, kapısının önünden bile geçememiştir. Bir genelge ile liselere dayatılan ve yakın zamanda ancak kaldırılabilen “Millî Güvenlik Dersi” eğitim üzerindeki askerî vesayetin önemli bir parçası olmuştur. Okul idarecileri, öğretmenler ve başörtülü öğrenciler bu derse giren subaylar tarafından fişlenmiştir. Başörtülü öğrenciler derslere alınmayarak sınıfta kalmaları sağlanmıştır. Öğretmen asker eşleri muhbirliğe yönlendirilmiştir.

İç Hizmet Kanunu 35. madde sistemi koruma kollama adına darbelere gerekçe yapılmıştır. Vesayet sisteminin önemli bir ayağı da ekonomidir. Ticaretle uğraşan, banka alıp satan, salça bisküvi üreten bir ordu örneği dünyada yoktur. Ordu Yar-

dımlaşma Kurumu (OYAK) özel bir kanunla kurulmuş, vergi muafiyetleri ile ülke ekonomisinin %10’unu geçen bir büyüklüğe ulaşmıştır. OYAK’a açılan davalar AYİM’de görülmektedir. OYAK yöneticileri askerî mahkemenin gölgesinde istedikleri gibi çalışmaktadırlar.

Savunma bütçesi, şeffaf biçimde hazırlanmaz. Bütçeyi tahsis eden meclis tarafından kontrol edilmez. Savunma bütçesi komuta kademesi tarafından keyfî biçimde kullanılır. Yerli savunma sanayii ve üretim desteklenmez. “Acil” kaydıyla yurtdışı alımlarına gidilir. Nisan 1996 tarihinde dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Bir, TSK’nin modernizasyonu için 25 yıl içinde 150 milyar dolarlık savunma harcaması plânlandığını sanayici ve üniversitelerin yer aldığı ortak bir platformda ilân etmiştir. Devletin (hükümetin, meclisin) ve ilgili otoritelerin fikrini ve olurunun almadan, bütçe ve ülke imkânlarını gözetmeden; Tank, helikopter, İHA, havadan erken uyarı, uçak modernizasyonu için “Tek Kaynaktan” yurt dışı “Hazır Alım” ve “Acil” kaydıyla alıma çıkılması, kaynakları kıt ülkemizin yirmi beş yıllık ekonomik geleceğini tehlikeye attığı gibi, savunma sanayini tamamen dışa bağımlı hale getirmektedir... Askerî bürokrasi, gizliliği hesap vermeye tercih eden bir anlayışa sahiptir.

Türkiye’de geçerli hale getirilen siyasal ve hukukî sistem içerisinde TSK’yı yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin denetleme yetkisi yoktur veya göstermelidir. TSK her türlü maddî, hukukî, siyasî, askerî, kültürel denetimini kendi başına, siyasî gözetim ve denetimden uzak, istediği gibi yapar. Devlet içinde devlet gibidir.

TSK ayrıcalıklıdır. Sivil toplum, sivil bürokrasi ve teknokrat kadronun güçsüzlüğü nedeniyle sivilleri küçümser, sivil siyasete kuşkuyla bakar. Sivil siyasî sorumlularla, sorumluluğu olmayan askerler arasında açık ve sağlıklı iletişim kanalları yoktur. Askerler kimseye güvenmezler. Ordunun devlet ve toplum hayatına müdahale duygusunu öne çıkaran diğer bir etken de, kendisine karşı koyacak bir gücün bulunmamasıdır.

Askerî vesayet sistemi; halkına, halkının değerlerine düşman bir ideolojik devlet ve ordu tasarımını dayatmıştır. Farklı değer, inanç ve etnik yapıdaki gruplara mensup insanları ulus devlet kalıbına dökme operasyonları “ikiyüzlü kimlik

15 Temmuz Darbe kalkışması, geçmiş tüm darbelerin altyapısını kullansa da mahiyeti çok farklıdır. Lejyoner Amerikan aklı, önceki darbelere üstü örtülü destek verirken, 15 Temmuz için saklanma gereği duymadı. Amerikan istihbaratı (CIA) darbeyi bizzat plânladı. NATO güçleri fiilen darbenin içinde yer aldı. NATO'nun nükleer silâhlarının bulunduğu hava üsleri darbecilerin kontrolündeydi. Darbeye iştirak eden uçaklar buralardan havalandı. Ankara'daki üs aynı zamanda komuta kontrol üssüydü. İncirlik Amerikan üssünden havalanan tanker uçaklar, uçaklara havada yakıt ikmali yaptı.

gurupları" oluşumuna yol açmıştır. Ülkemiz insanının yaslanabileceği iç dinamikler hızla erimiş, toplum birbirine yabancılaşmış, sosyo-kültürel çözülme ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Genellikle darbeler ülke ekonomisinin iyileşmeye başladığı dönemlerde yapılagelmiştir. Darbe sonraları ülkemiz büyük ekonomik buhranlarla kavrulmuştur. 1999 ekonomik buhranı ve depresyon, 2001 ekonomik buhranı fakiri daha fakir, zengini daha zengin yapmıştır. Orta tabaka erimeye yüz tutmuştur. Cumhuriyet tarihinde belki ilk defa esnaf protesto yürüyüşleri yapmış, başbakanı yazar kasa fırlatılmıştır. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Bülent Ecevit'e anayasa kitapçığı fırlatmış, ekonomi uçuruma yuvarlanmış, gecelik faiz % 7500'lere fırlamış, döviz TL karşısında iki katı değerlenmiştir. Askerleri darbe yapmaya azmettiren İstanbul Dukalığı, Merkez Bankası'nın içini boşaltmıştır. Yerli yabancı bankalara, Merkez Bankası'nın dövizleri yağmalanmıştır. DSP, MHP, ANAP üçlü koalisyonu erken seçim kararı almak zorunda kalmıştır. Halkımız, 3 Kasım 2002 erken genel seçiminde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)'ni % 34.3 oy oranı 363+2 milletvekili ile iktidara getirerek Askeri vesayet sistemine, darbeci ve faizci lobiye tepkisini göstermiştir. Darbeci sistem AK Parti'nin gelişini görmüş olacak ki, genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı, askerî mahkemede laikliğe aykırı şiir okuduğu gerekçesiyle hapse mahkûm ettirmiş, milletvekili olmasının önüne geçmiştir. Hapis sonrası yapılan anayasa değişikliği ile milletvekili olabilmektedir.

AK Parti'nin erken iktidar yılları, askerî vesayet sisteminin tehdit ve baskıları altında oldukça sancılı geçmiştir: YAŞ kararları, kamuda ve üniversitelerde başörtüsü yasağı, başörtülü eş olan

cumhurbaşkanı adayı, laiklik karşıtlığının odağı olduğu gerekçesiyle AK Parti'ye kapatılma davası açılması, generallerin organize ettiği cumhuriyet mitingleri gibi... Dönemin genelkurmay başkanı, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın bizzat yüzüne karşı, "Eşi başörtülü cumhurbaşkanı adayı gösterirseniz, Güneydoğu'dan başınıza tabut yağdırırım." diyebilmiştir.

15 Temmuz Darbe Girişimi Öncesi ve Sonrası

Kemalist, laik, heterodoks azınlık üzerinden yürütülen psikolojik savaş ve operasyonel hamleler, Gezi Olayları denen uluslararası destekli iç savaş denemesiyle zirveye ulaşmış, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere şehirlerimiz yakılıp yıkılmıştır. Bu deneme de Recep Tayyip Erdoğan'ın direnişiyle akamete uğratılmıştır.

Karşı cephe hamleleri ile sonuç alınamayınca, stratejik aklın temsilcisi küresel merkezî gücün işareti, taktik temsilci lejyoner Amerikan aklının istihbarat eğitimi ve lojistik desteğiyle hazır beklettiği, Müslüman görünümlü Siyonist Hristiyanlığın güdümündeki mehdici, mesihci, batınî, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) devreye alındı. Truva Atı örgüt, 7 Şubat 2012 MİT Operasyonu ile ilk darbe girişiminde bulundu. Başbakan Erdoğan'ın önsezisi ile girişim püskürtüldü. Örgüt, savcı-hâkim-polis üyeleri eliyle 17-25 Aralık 2013 yargı darbelerine kalkıştı. Bu darbe girişimleri de kontrol altına alındı. Örgüte ilişkin doğru analizlerin yapılamayıp hassas bütün kurumlara yerleşmelerine izin verilmesi, hükümet ve istihbarat birimleri için ciddi bir zaafı.

En büyük zafiyetin ordu bünyesinde olduğunu görüyoruz. Buradan geriye dönüp 1984-2010 yılları arası irtica gerekçe gösterilerek yapılan subay-astsubay tasfiyesine bakmalıyız. 17-25 Aralık yar-

gı darbeleri kalkışması sonrası, bizzat Erdoğan'ın komuta kademesini ikaz ettiği kamuoyuna yansıdı. Komuta kademesi kılını bile kıpırdatmamıştı. (Necdet Özel dönemi) Generalliğe yükseltilmiş darbecilerin çoğunlukla harp okulları 1992 ve sonrası mezunu olduklarını göz önüne alırsak, aşağıda listelediğimiz genelkurmay başkanları dönemlerine denk düşer:

Necip Torumtay(1987-1990), Doğan Güreş (1990-94), İ. Hakkı Karadayı (1994-98), Hüseyin Kıvrıkoğlu (1998-2002), Hilmi Özkök (2002-2006), Yaşar Büyükanıt (2006-2008), İlker Başbuğ (2008-2010), Işık Koşaner (2010-2011), Necdet Özel (2011-2015). Bu genelkurmay başkanları döneminde ordu bünyesinde yer alan hakiki dindar müslüman subay-astsubaylar fişleme, sorgu, alay, zulüm, sürgün, sicilleriyle oynama, eşlerinin başlarını zorla açtırma ve sonunda Yüksek Askeri Şura kararlarıyla İslâm- dindar müslüman yerine kullanılan irtica yaftasıyla ordudan tasfiye edilmişlerdir. Komuta kademesinin dindar subay-astsubaylara yaptıkları teklif şudur: Eşlerinizin başını açtıracaksınız, mesai saatlerinde namaz kılmayacaksınız, içkili danslı eğlencelere katılacaksınız, dini gerekçe göstererek içki içmemezlik yapmayacaksınız, evlerinizde haremlik-selamlık oturmayacaksınız. Şartlarımızı yerine getirirseniz size sefaat eder, orduda kalmanızı sağlarız.

Binlerce subay-astsubay bu baskı ve zulüm döneminde ordudan atılırken, bugün darbe yapanların eşlerinin başlarını açtırdığını, tesettürlü hanımlarla çoğunlukla evlenmediklerini, namaz kılmadıklarını, gerektiğinde içki içtiklerini, oruç tutmadıklarını, Cuma namazına gitmediklerini bi-

liyoruz. Komuta kademeleri, Kemalist subay niteliklerine uygun görünen FETÖ üyelerine farklı bakamazlardı. Onlar, komuta kademesinin belirlediği çizgide idiler. Baskıcı ortamlar, insanları ikiyüzlü hale getirir, kişilik kırılmasına uğrattır. Gücü eline geçirdiğinde ne yapacağı belli olmaz. Üstelik ipleri başkalarının elinde ise nasıl bir canavara dönebileceklerini 15 Temmuz darbe kalkışmasında gösterdiler. Faşizan Askeri Vesayet Sistemleri tasfiye edilemezse, gözü dönmüş birçok paralel yapılar üremeye devam edecektir. Dinî görünümlü yapıların faşizmi son derece tehlikelidir.

15 Temmuz Darbe kalkışması, geçmiş tüm darbelerin altyapısını kullansa da mahiyeti çok farklıdır. Lejyoner Amerikan aklı, önceki darbelere üstü örtülü destek verirken, 15 Temmuz için saklanma gereği duymadı. Amerikan istihbaratı (CIA) darbeyi bizzat plânladı. NATO güçleri fiilen darbenin içinde yer aldı. NATO'nun nükleer silâhlarının bulunduğu hava üsleri darbecilerin kontrolündeydi. Darbeye iştirak eden uçaklar buralardan havalandı. Ankara'daki üs aynı zamanda komuta kontrol üssüydü. İncirlik Amerikan üsünden havalanan tanker uçaklar, uçaklara havada yakıt ikmali yaptı. Önceki darbelerde provokasyonlar (Çorum, Maraş, Sivas, sağ-sol çatışmaları vb.) olsa da hiçbir zaman halkın üzerine ateş açılmadı, devletin en hassas kurumları bombalanmadı. İslâm ve Müslümanlığın batılı değerler adına bastırılması, kamudan silinmesi ya da çizgi dışı cunta hareketlerinin etkisizleştirilmesi eski darbelerin amacı iken, 15 Temmuz Darbe kalkışması bizzat devletin varlığını hedef almıştır. Siyonist Hıristiyanlığın afyonlanmış lejyonerleri tarihimizin en kanlı eylemlerini yaptılar. Yüzlerce general, binlerce subay-astsubay, özel harekâtçı, komando; tank, top, ZPT, uçak, helikopterle. En ince ayrıntısına kadar planlanmış Anadolu coğrafyasını lime lime edecek, halkımızı çevremizdeki ateş çemberinin içine düşmüş zavallı kalabalıklara çevirecek ihanet operasyonu. Ama başaramadılar. Allah'ın yardımıyla Recep Tayyip Erdoğan'ın liderlik vasfı ve halkı sokaklara çıkmaya ikna etme gücü, Anadolu insanının korkusuzca sokaklara akışı, darbeyi/darbecileri yerle bir etti. Ordu içinde darbeye direnen güçler, özel harekâtçı polisler de tarihî bir görev icra ettiler.

15 Temmuz gecesi, Allah'ın ince plânıyla müslüman Anadolu insanı yüzyıla yakın bir süredir elinden alınan devletin kurtuluşunu sağlamıştır. 16 Temmuz, Yeni Türkiye'nin başlangıcıdır. Halkımızın vesayet odaklarına borcu yoktur. Anadolu Milleti, kaderini kendi eline almış, devletin yeniden ihya, ıslah ve yapılandırma icazetine sahip olmuştur.

Savaş meydanlarında kanını döken ama masada kaybeden olmamalıyız artık... Bütün renklerimizle yüzyıllık kuşatmayı yarmak zorundayız. Olağanüstü Hal İlânı (OHAL) ile yeniden yapılandırma yolunda olumlu adımlar atılmaya, askerî vesayet sisteminin köhnemiş yapısına neşter vurulmaya başlanmıştır:

Kuvvet Komutanlıkları Millî Savunma Bakanlığı'na bağlandı. MGK'nın yapısı değiştirildi. Yüksek Askerî Şura'nın yapısı değiştirildi. Tayin ve terfiler olması gerektiği gibi hükümetin yetki alanına alındı. Askerî liseler kapatıldı. Darbecilerin yuvası haline gelen harp akademileri kapatıldı. Harp okulları öğrencileri tasfiye edildi. Millî Savunma Üniversitesi kurularak harp okulları buraya bağlandı. İmam Hatip liseleri dâhil tüm lise mezunlarının harp okulları sınavına girebileceği düzenleme yapıldı. Askerî hastaneler Sağlık Bakanlığı'na devredildi. Jandarma ve sahil güvenlik komutanlıkları İçişleri Bakanlığı'na bağlandı. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, Askerî Yargıtay kaldırıldı. Yapılacak çok işin arasında darbe anayasasını ortadan kaldırarak, yeni Türkiye'nin herkesi kucaklayacak yeni anayasasını yapmak büyük önemi haizdir.

Ordu aslî değerlerimize dönerek, milletin hizmetinde olmalı, İslâm'ı irtica olarak görmekten vazgeçmeli, emperyalistlerin emelleri için kullanılan bir araç olmaktan kendini kurtarmalıdır.

Darbelerin önüne geçmenin birinci şartı, her an darbe olabileceğini unutmamak; her alanda kalıcı düzenleme yapmak ve güçlü denetim mekanizmaları oluşturmaktır. Ülke yönetimi, barış ve "savaş, askerlere bırakılamayacak kadar ciddi bir iştir"...

Eksenini Arayan Türkiye

Eksenimiz Osmanlı'nın son dönemlerinde bozulmuş, Batı'nın eline geçmiştir. 3 Kasım 1839 Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayunu),

1856 Islahat Fermanı ile eksenimiz kaymıştır. Varlığını bize düşmanlığa endeksleyen Batı medeniyetinin devşirmesi olmak bugüne kadar bize ne kazandırdı? Dün kayıtsız şartsız Batı eksenini kurtuluş reçetesi olarak görenler, hiç olmazsa bugüne baksınlar. Yüz yıldır Batı eksenindeyiz ama bize olan amansız düşmanlıkları bitmedi, bitmeyecek. *Batılılar kendi değer, standart ve refah unsurlarını kendi dışlarındaki insanlar, topluluklar, milletlerle asla paylaşmazlar. Vermeyi bilmezler hep alırlar. İnsanlığa sunacak bir mesajları kalmamıştır. Maddî medeniyetleri çatırdamaya başlamıştır. Ayrılık ve kargaşa rüzgarları Batı kıyılarında tsunami etkisi yapacaktır.* 400 yıllık Batı medeniyetinin egemenliği, teknolojik kolaylıklar getirmesine karşın insanlığa barış, huzur getirmemiştir. İki dünya savaşı onların yeryüzüne armağanları olmuştur.

Bizim eksenimizi merhamet medeniyeti kuşatır. Bizim eksenimiz ölü seveci değildir. Batı medeniyeti maddî üstünlüğü ile İslâm'ı ve müslümanları yok etmek için verdiği acımasız savaşta kendi sonunu hazırladığını görecektir. Müslümanlar olarak kendimize gelmeli, yine dünyanın vicdanı olmalıyız. İnsan olmak zordur, müslüman olmak daha zordur. Ne ki zor olan güzeldir. **Kurtuluş reçetesi için her yolu deneyen insanımız ve insanlık! Yaratıcının mesajına ne zaman döneceksin? Haydi, ilahî mesajda dirilmeye, hakiki eksenine kavuşmaya! Allah'ın mülkünde yaşıyoruz, kalıcı değiliz. Allah'ın rızasına uygun eksen varoluşumuzda bize verilmişti. Aklımıza, gönlümüze hitap eden yüce Yaratıcımızın evrensel mesajı eksenimizi belirliyor.**

TAHA'NIN KİTABI: -Her İnsanın Kitabı-

Taha, şair, Hızır, Sezai Karakoç, orta mektepten itibaren “parasız yatılı” olarak gurbette okumaktadır. Doğunun ve Müslümanların çocuğu olmanın bilincini, Batı karşısındaki öfkesini, uzun boylu hasretleriyle mezcederek düşünmekte, duygulanmaktadır. Örnek burada: “Anne gitti ve evler döndü yazlık otellere/ Nerede doğar doğmaz ayetle karşılanan çocuk/ İncileriyle sedefleriyle deniz altında kalan o kitabın haberi.”

Metin Önal MENGÜŞOĞLU

“Sezai Karakoç hemen bütün şiir birikiminde Müslüman kişiliğini dışa vuran ve İslâm'ın mesajına dair işaretler taşıyan imgeleri bolca kullanmıştır. Bunu yaparken hiçbir zaman hamasi bayağılıklara, slogan diline ihtiyaç duymamış, pirim vermemiştir. Didaktik bir şiir parçası gibi görünen bölümlerde bile lirizmini asla yitirmeyen bir yapıya sahiptir onun şiiri. Okuyucunun şiirden beklediği ne varsa onu yansıttığı gibi üstüne üstlük, hem yerli hem evrensel değer ve motiflerle de okuyucunun düşünce ve duygu dünyasını beslemeyi bilmiştir.”

“*Taha'nın Kitabı* bir tiyatro metni gibi de okunabilir. Bir opera senaryosu, bir oratoryo, hatta Doğu'nun Othello'su, Hamlet'i şeklinde bile anlaşılabilir. Ancak onun ilham kaynağı doğrudan doğruya bizzat Kur'an-ı Kerim'dir. Ve *Hızır'la Kırk Saat* adlı eserle başlatılıp *Taha'nın Kitabı* ile sürdürülen dava, hep Allah Elçilerinin insanlık kitlesi karşısındaki mücadelesine tahsis edilmiştir.”

Sezai Karakoç'un dördüncü şiir kitabı olan *Taha'nın Kitabı*, yayımlanışından bu yana elli yıl geçmiş bulunan *Hızır'la Kırk Saat*'ten bir yıl sonra 1968'de çıkmıştır. Kanaatimizce Sezai Karakoç şiirinin ana omurgası bu iki kitapla teşekkül etmiştir. Yalnızca şiir de değil onun bütün tefekkür dünyası, iddiası, medeniyet perspektifi iki şiir kitabının seyir defterinden de gözlenebilir.

Hızır'la Kırk Saat'in ardından *Taha'nın Kitabı* isimlendirmesi Karakoç'un başından beri hedeflediği menzili açıkça göstermektedir. Şairin önünde yine ve yeniden Kur'an-ı Kerim bulunmaktadır. Ve daha ilginç ilâhi Hitap'ın Mekki surelerinden birisinin ismini anımsatarak söze başlamaktadır. Riva-

yete göre Allah Elçisi'nin Büyük Hicret'inden yedi yıl önce inzal olunmuş bulunan Taha suresi, şairin kalkış noktası, ilham kaynağıdır.

Müştereklikler

“Ta Ha” ismi sureyi başlatan birinci ayetten alınmıştır. Başka bazı surelerde de rastlanan ve “huruf-u mukatta'at” denilen şifreli, rumuzlu, sembolik harflerden mi ibarettir “Ta Ha”? Muhammed Esed meali ikinci bir ihtimalden söz açarak sureyi şöyle başlatır: “Ey insan! Bu Kur'an'ı sana, seni bedbaht etmek için indirmedik.” Ayetlerin dipnotunda kimi Arap müellifleri, lügat ve tefsir âlimlerinden naklen söz konusu ifadenin “ey insan” anlamına geldiğine dair okumalarına yer verilmiştir.

Surenin Anadolu müslümanları nezdinde de şöhret bulmuş bir diğer yönü ise Hz. Ömer'in müslüman olmasına sebebiyet veren ayetleri içermesidir. Rivayete göre Hz. Ömer, Allah Elçisi'ni öldürme kastıyla yola çıkmışken, kız kardeşinin evinde okunan Kur'an tilavetini işiterek evi basar. Kız kardeşi ve eşi, ayetlerin yazılı bulunduğu nesneyi Ömer'in hiddetinden korkarak saklamaya çalışırlar. Ne var ki Hz. Ömer nüshayı bulur, okur ve çok etkilenir. Öldürmek maksadıyla gittiği Allah Elçisi'nin huzuruna çıkarak İslâm'ı kendisine iki cihan saadetini kazandıracak bir hayat yolu olarak seçer.

Sezai Karakoç'un bu her iki şiir kitabı bakımından ciddi öneme sahip bulunan Hz. Musa ile Allah'ın bir kulu (hikâyede Hızır diye geçer) ara-

sındaki uzun kıssa, Taha suresinin toplam yüz otuz beş ayetinin yüze yakınında anlatılmaktadır. Taha suresinin 3.den 8.ye kadarki ayetlerinin mealleri şöyledir:

3. “Yalnızca (Allah’tan) korkan herkese bir öğüt, bir uyarı olsun diye (indirdik): 4. Yeri ve yüce gökleri yaratan Allah katından indirilen bir vahiydir bu. 5. O sınırsız rahmet sahibi ki, mutlak kudret ve hükümlerlik tahtına kurulmuştur. 6. Göklerde ve yerde ve bunların arasında ve toprağın altında ne varsa hepsi O’na aittir. 7. Sözü (ister gizle ister) açığa vur, O (insanın) gizli (düşüncelerini de) bilir, gizlinin gizlisi (duygularını) da. 8. Allah ki, kendisinden başka tanrı olmayan O’dur. En güzel, en yüce nitelikler O’nundur.”

Surenin 9. ayetinden itibaren Hz. Musa kıssası başlar. *Taha’nın Kitabı* da tıpkı *Hızır’la Kırk Saat*’te olduğu gibi bir konumlanışa sahiptir. Bu eseri anlayabilmenin, çözümleyebilmenin en doğru yoludur sure ile birlikte veya Taha suresinin muhtevasını bilerek okumak. Şair de adeta sureyi önüne almış, mevcut kıssadaki akışı izleyerek şiirine yol ve yön vermiş gözükmemektedir.

Taha suresinin genel teması ve kıssadan alınacak hisse özetle şöyledir: Allah’ın beşer elçiler aracılığıyla insanlara teklif ettiği sıratı müstakim öğretisi ve ilahi vahye müstenit, önceki Allah Elçileri’ne gelen Suhûf ve Kitap’ların tümünün özündeki temel hakikatin aynılığı, özdeşliği hususudur. Nitekim Allah son Elçisi’ne indirilen bir kitapta, daha önceki Allah Elçilerinden birisi olan ve bugün güya Musevi cemaatinin benimsemiş görüldüğü Hz. Musa’dan, böyle uzun boylu söz edişi, bu durumu ortaya koyan belge niteliğinde değil midir? Kur’ân Allah’ın gönderdiği önceki haberlerle de bütünleştirerek ve “Ey insan!” ihtarıyla başlatarak, bütün insanlık kitlesini muhatap almak istemektedir. Sezai Karakoç, *Taha’nın Kitabı*’nda Anadolu çıkışlı olduğunu asla unutmaksızın, şovenist duygulara pirim vermeden, bütün insanlık kitlesini muhatap alan evrensel bir dil yakalamıştır.

Kendilerini Musevi ve İsevi olarak niteleyen inanç sahiplerinin de bu eserden alacakları ibretler olmalıdır. Muhtemelen şairin gözettiği de budur. Bu eserden çıkarak Kur’ân-ı Kerim’e ve Taha suresine ulaşan zihinler, oradaki evrensel dili mutlaka göreceklerdir. Şairin böyle bir yönlendirmeyi amaçladığı rahatlıkla söylenebilir.

Nitekim surenin 133. ayeti kerimesi şöyle meallendirilmiştir:

“Yine de (Hak’ka karşı kör olanlar); (Muhammed) Rabbinden bize bir mucize getirseydi ya, deyip duruyorlar. (Fakat) zaten onlara, eski yazılı belgelerde bulunması gereken konularda (bu ilâhi mesajın doğruluğunu gösteren) açık bir delil gelmedi mi?”

Sure boyunca Hz. Musa’nın Mısır’dan toplu-muyla beraber çıkış yolculuğu, önceki ilâhi kitaplardan Tevrat’a da işaret olunarak anlatılır. İsrailoğulları’nın tarihi inkârcılığı, bozgunculuğu, sözlerinden dönüşü, meşhur Tuvâ Vadisi, o kutsal vadiden söz açılır.

Taha’nın Kitabı bir tiyatro metni gibi de okunabilir. Bir opera senaryosu, bir oratoryo, hatta Doğu’nun *Othello*su, *Hamlet*’i şeklinde bile anlaşılabilir. Ancak onun ilham kaynağı doğrudan doğruya bizzat Kur’ân-ı Kerim’dir. Ve *Hızır’la Kırk Saat* adlı eserle başlatılıp *Taha’nın Kitabı* ile sürdürülen dava, hep Allah Elçileri’nin insanlık kitlesi karşısındaki mücadelesine tahsis edilmiştir.

Hz. Musa, yolculuğu esnasında “uzakta bir ateş görmüş” ve o ateşe doğru yönelmiştir. O’nun arayışı hep bir Yol Gösterici istikametindedir. Çünkü bütün insanlık, yolunu yitirince nereye müracaat edeceğini, nasıl davranacağını, muamele ve münasebetlerinin kriterini, Peygamberlerin getirdiği kılavuz kitaplardan öğreneceklerdir. Bu arayış, Hz. Musa’nın Allah tarafından, insanlara hak ve haki-kati anlatma ödevinin verilmesiyle sonuçlanacaktır. Allah bizzat O’nunla konuşmuştur orada. İşte şiirin ilham kaynağı bu arayış ve buluşa yoğunlaşmıştır.

İlahi Mesaj’ı yaymakla ödevlendirilen Hz. Musa hemen Firavun ve onun sihirbazlarıyla, ruhbanlarıyla çatışmaya başlar. Elindeki değneği yere attığında sihirbazların sahtekârlıklarını ortaya çıkartan bir yılan görünümü alır. Elini koynuna sokup çıkarttığına herkesi şaşırtan bir beyazlık, aydınlık yayılır etrafa. İnsanlığa Firavun ve ruhbanları üzerinden büyük ayetler (mucizeler diye tercüme edilir çoğunlukla) göstermek maksadıyla yola çıkan Hz. Musa, dilinin düğümü çözülsün ister; kendisine yardımcı sıfatıyla kardeşi Harun görevlendirilir.

O Hz. Musa ki bütün erkek çocukları ortadan kaldırma niyetli Firavun’un sarayında büyümüş-tür. Annesi Asiye, ilâhi Hitap’ta vahiy aldığı bildirilen, ikinci hanım kişi olarak, Allah nazarında tertemizdir.

Hız. Musa'nın yolculuğu boyunca mucizeler, denizdeki med cezir olayı, Sina Dağı, bildirgin ve kudret helvası vb. karşımıza çıkar.

Hızır'la Kırk Saat'in Açılımı

Taha'nın Kitabı sanki *Hızır'la Kırk Saat*'in yeni bir şerhi, haşiyesi, açılımı gibidir. Ancak Kur'an hakikatlerine sanki biraz daha yakından bakmayı denemektedir.

Şiire şöyle girilir daha Birinci Bölüm'de "Değişim" olgusu dile getirilir. Nasıl bir değişim? Taha bir kavis görür. Bir yay, Musa'nın dağda gördüğü ateş midir yoksa görülen? Sularda kırılan bir yay; şairin ülkesinde ve bölgesinde, önce Dicle'de sonra Fırat'ta, ardından Nil'de yani Mısır'da yani Musa'nın çıktığı yerde. Orada Firavun sarayında anne Asiye'nin memesini emen çocuk gibi, Taha da Dicle'nin suyunu emerek mi değişecektir? Taha yoksa şairin bizzat kendisi midir?

Bu kavis, bu yay, bu görünen çizgi, savaşa akan atın yarattığı bir kıvrım, boğulmakta olan şehir mimarının, son bakışla yakaladığı kent silueti gibi bir şey mi? Belki bir perspektif, tahrif edilmiş Tevrat'a bağliık iddiasındaki Yahudi'nin, korkunç yanlışlığı gibi bir durum. Çünkü "toprak ağarmış bir Tevrat gibi" dir.

Kavis nedir, yaydır ve eğridir. Eksiktir, kısadır, ölümlüdür, geçicidir. Hani eleğimsağma gibi anlık, dakikalık ve de aldatıcı bir görüntüdür; tahrif edilmiş Tevrat gibi diyebilir miyiz? Öyledir.

Yüzyıllardan bu yana galip zihne sahip bulunan büyük bir toplumu, özgür ve egemen yaşayıp giderken, o toplumun sembolik ismi Taha'yı yani bizzat şairi, bu aldatıcı kavis, yay, bu karabasan biçiminde üzerine çöken eleğimsağma, kazara onun altından geçildiği için mi böyle değiştirmiştir? Eleğimsağma altında geçiş Taha'nın kendi iradesiyle mi yoksa buna zorlanarak mı gerçekleşmiştir? Kordüğüm buradadır.

Eleğimsağma benzetmesi anlamsız değildir: "Babil yokuşları, Ebabil kuşlarının armağanı bir çeşmedir. Serabımızdır." Şiirin sebebi bu seraptır ve hatta yanlışsma hâlâ sürüp gitmektedir: "Kim ki geçer altından/ Oğlansa kız olur, kızsma oğlan."

"Bir Soyatının Samanyoluna Olan Övgüsünü Kınama" bölümündeki "Samanyolu" da tıpkı "Eleğimsağma" gibi gece göğünde kırılan, bir kaybolup bir görünen, belki insanda geçici körlük de yara-

tan aldanışlardan birisidir. Çünkü sahte bir düzen "Plan" ile birlikte "Şeytan" çıkar sahneye. Soyatı şeytanın oyuncağı bir zihniyetin mümessili olsa gerektir. Çocukken Samanyolu'nun oluşumuna dair anlatılan Şark Masalları hatırlanır. Ve şiir Soyatı-yı kınayarak sürer:

"Sen Samanyolunu öğdüm sanıyorsun aslında samanı öğüyorsun/ Ay burçlarında gezeyim derken gecenin sarnıcına düşüyorsun/ Kadehleri içip şarabı kırıyorsun/ Bir karınca kadar sabrın yok velilik taslıyorsun/ Duvar mısın sur musun/ Köprü müsün han mısın yıkılıyorsun/ Rolün sembolleri biziz ama aktörlüğünü sen yapıyorsun."

Firavun yeniden sahnededir adeta. Musa'nın izinden giden çağdaş Taha müthiş bir mücadele bayrağı açmıştır yeniden. Ziya Paşa'nın Terkib-i Bend'ine nazireyi anımsatan dizelerle başlar söylemeye, nasıldı o beyit: "Yıldız arayıp gökte nice turfa münecim/ Gaflet ile görmez kuyuyu reh-güzerinde." Her iki şairin hedefinde de her türlü sahtekârlıklara karşı bir duyarlık tesisi yatmaktadır. Bu bir ahlaki inkılabın ayak sesleri gibidir. "Ay burçlarında gezeyim derken, gecenin sarnıcına düşüyorsun." Ne kadar yakın birbirine iki şiir.

"Samanyolu Destanı"nda, Şark çocuklarının, yaz geceleri, toprak damlarda yün döşeklere serilererek uyumaya çalışırken, ninelerin anlattığı destanlardan, masallardan fırlamış hayallerle şiirin teması etrafına kenar süsleri çizer şair:

"Bir keçi bir samanyoluna bakarsa ondan bir İncil doğmaz/İncili daha iyi anlar samanyoluna bakarsa bir çoban." Bilindiği gibi muharref İncil insanı müfekkiresinden değil muhayyilesinden, bir tür duygu sömürüsü yaparak yakalama, avlama peşindedir. Nitekim sonraki bir dize bunun şerhi mahiyetindedir: "Sus sus dinlen dinlen ey çan uyumun yok samanyollarına." Görüldüğü gibi tahrifata uğramış metnin, tabiat ve fitrata muhalif inanç ve ilkelere bir dokundurmadır burada yapılmak istenen.

Ataları vadilerde, engebeli arazilerde, dağ yarıkları, sel yataklarında yerleşmiş Doğu çocukları, hangi sebeple "Uyanır uyanmaz güneşe saldıran"lar olarak tanımlanır? Ve "Doğu Çocukları" analarından doğar doğmaz kulaklarına okunan ezan-ı Muhammedi ile büyürler. Ezanın elbette vardır samanyoluna ciddi bir uyumu. Çünkü "Allah en büyüktür" diye başlar. Doğu Çocukları böylece Mâlikü'l-mülk olarak yalnız O'nu tanırlar.

Ergani'de doğan çocuklar Bakır Madeni'nden çıkan kirli suyun Dicle'ye karıştığını iyi bilirler. Dicle ki meşhur Diyarbekir karpuz ve kavunlarının tek besin kaynağıdır. Çünkü Dicle'nin ortasındaki küçük adacıklarda yetişirler. Tabiata ve fitrata uyum nasıl mümkün kılınacaktır? Şiir bu arayış içerisinde yoluna devam eder: "Cadde sokak ev bütün kent uygun kurulmamışsa samanyollarına/ Mutluluk ne mümkün o kentin insanlarına." Şiir, Doğu-Batı ayrımıyla beraber, Yer-Gök uyumu yani yine tabiat ve fitrata yatkınlık, "emr-i bi'l maruf nehyi ani'l münker" buyruğunu hatırlatmaktadır okuyanına.

Doğu Batı uyumsuzluğu, çıkış yolu arayıcılığı, gerekirse yoluna devam edebilmek için Hak adına savaşı bile göze alacaktır. Kavis görmesi süren Taha artık merkezdedir: "Yeni bir çocuk mu İstanbul sularında/ Ne çok kıravat asılı kasaplarda/ Bütün bunlar yokmuş gibi hesapta/ Kavis görmek Taha'nın gözünde sürecek mi?" Arayış, hasret, beklenti çağrıyla dönüşecektir, tabiattan, fitrattan bir çağrıya: "Getir bir esinti ey yel Peygamberlerden/ Kentlere doğru altın gibi akan çöllerden."

İster istemez okuyanlar hatırlayacaklardır; bu dizelerin yazıldığı tarihlerde ülkede bir zihniyetin mümessilleri, Hazreti Peygamber hakkında "Çöl Bedevisi" diyerek güya küçültücü ifadeler içeren kitaplar karalamaktalardı. Ne var ki şairin hazinesinde, kültür atlasında, öylesine muhteşem malzeme mevcuttur ki, üç beş dizeyle onları alt etmeye, hasretinin kelepçesini çözmeye yetecektir:

"Ben bir deve gördüm Basra'yı köpük köpük saçıyordu ağzından/ Bir deve de Bağdat'ı lokma lokma yutan/ Bir hörgücünde Şam bir hörgücünde kızıl bir akşam/ Kudüs'ü Mekke'ye taşıyacak bir deve bulsam/ Dicle'de suvarsam onu Fırat'ta yıkasam/ Kızılırmak toprağından kına sürsem saçlarına/ Sakarya'yı zincir gibi şıkırdatsam/ Bardak bardak sunsam Porsuk'u kevser gibi/ Refref gibi uçuracak zemzem sunsam."

Savaşın karşı tarafında gözleri görmeyen, kullakları işitmeyen, düşünmeyen Yarasalar, beri tarafında ise bugüne kadar İslâm coğrafyasının her bölgesinde sindirilmiş, sömürülmeye yatkın yaşamış ama DİRİLİŞ eşiğindeki kitlesinin sembol ismi HIZIR ve de TAHA vardır. "Yarasalar kurtlar gibi çıkıyordu/ Küflü bir peyniri andıran geceden" diyerek şiir karşı tarafın, muhalif şeytanın elemanlarının pozisyonunu, olumsuz, ürkütücü, uğursuz olarak resmetmektedir.

Taha bu savaşta zırh kullanmaktadır: "Kalbini sararak Kur'an muşambalarına/ Bütün benliğini verdi yarasa duvarına/ Sonra birden hatırladı çocukluğunda öğrendiği o uranyum kelimelerini/ Eski bir handa/ Yarasa lügatında/ Bir yarasa diyordu ki/ Kan kazan bir karabasanım ben/ Bir yarasa diyordu ki/ Çağlarda çağlayan bir çavlan bir çağlayanım/ Çalı çırpı çadır çıkın bir çavdar uygarlığım ben/ Bir yarasa diyordu ki/ Raslantılı rakamlardan bir rahibin rabbıyım."

Yarasa bir "kâbus" gibi "ülkeye" çökmüş neyin sembolüdür. Ve daima geceleri, tuzak kurarak, namertçe fırlamaktadır duvarlarından dışarıya. "Çocuk bezlerine sinmiş bir kızamık yaprağı" gibidir. Nasıl yani; kızıl ve kara. Bir çökeltide türeyen zararlı sineğin var kıldığı şark çıbamı gibi, tıpkı *Hızır-la Kırk Saat*'tekine benzemektedir. Ve zaten onun uzantısıdır. Kızamık nasıl "Gelir yakalar insanı insan çıkarken çocukluktan" ise, yarasalar, kâbus ve uğursuzluk da böyle aniden, kimseye hissettirmeden çöker üzerinize.

Kırklı ellili yıllarda bildiğimiz kadarıyla Ergani, Diyarbekir, Malatya ve Elaziz'de Ermeni, Süryani nüfus mevcuttu. Mesela Hatay'ın Kırkhan ilçesindeki gayrimüslimlerin neredeyse tamamı, Şark insanının dış tedavilerini yapan teknisyenlerden oluşmaktaydı. Belki hâlâ onların çocukları içerisinde az sayıda da olsa mesleği sürdürenler bulunmaktadır. Anadolu Müslüman ahalisi, gerek beylikler gerekse Osmanlı döneminde, devletin askeri görevini üstlenirlerdi. Gayrimüslim nüfus ise ziraat, zenaat, sanat, ticaret gibi meslekleri sürdürürdü. Doğu Batı, Müslim Gayrimüslim ayrışması ve çatışması, şiirin gündemine bir biçimde girmek durumunda kalır. Anadolu'daki misyonerlik faaliyetlerini çağrıştıran değiniler, dokundurmalar, irdelemeler bir diyalog münasebetiyle hatırlanır:

“Bilirim bilirim İncil’den yola çıktınız/ Ama yolu çabuk şaşırdınız/ İncil’den kendinize bir şeyler katabacağımıza/ Kendinizden İncil’e çok şeyler kattınız/ Sevdiniz öyle sevdiniz ki sevdiğinizi tutup mermere işlediniz/ Ama sonra tutup mermere taptınız.”

Tevhid Bilinci

*Hızır*la *Kırk Saat*’te karşımıza sıklıkla çıkan tevhid bilinci, *Taha’nın Kitabı*’nda daha derin soluklu biçimde aktarılmaktadır. Yukarıda değinilen “soytarı” yeniden sahne alır. Çağdaşlığı, moderniteyi, yeni zamanları övgülere boğar, eskiyi yerin dibine batırır. Öyle ki “Ödevimiz tutsak olmak” diyecek kadar kendisini alçaltır fakat bunun asla farkına varmaz. Taha bu savaşta soytarı ve yarasaların suratına öyle bir şamar aşkeder ki anlayana büyük bir ibret dersi verir:

“Duvarın ötesinden bir yankı cevap verdi:/ Bir yer var orada ipekten sedirler/ Orada inci gibi çocuklar/ Orada öbür tarafından eşyayı gösteren kızlar/ İnsanlar uzanmış sonsuzluğa bakar/ Altından ırmaklar akar/ Orada yetmiş iki vakit var/ Fakat her vakit de bahar bahar bahar.”

Cennet tasviri Kur’an ilhamıyla sergilenmektedir. Burada hemen Cebrail, Sur’a üfürecek olan İsrailişiire konuk olur. Bu hatırlatma, “Doktorun Karşısında” başlığı altında ilerlerken, muhtemelen şairin, orta mektep ya da lise yıllarında, mesela felsefe derslerine giren tanrıtanımaz yahut Süryani kökenli bir muallime mi atıf yapmaktadır? Doktor belki felsefe doktorudur; bu sebeple mi “Felsefe (0) din (1) di” diye yazmıştır. Öyle olmalı ki devamı daha açıklayıcı gelmektedir:

“Artık Batı yok eden sayılar/ Artık Doğu tükenen rakamlar/ Fakat bir gün gelecek/ Çağırmasını bilersen gelecektir/ Doğuyu Batıyı bilen gelecek.”

Üçüncü Bölüm bir “Dipnotu”dur. Türkiye’den, şiirin düşünüldüğü, kurgulandığı, kurulduğu yıllarda, en genç en dinamik nüfusun bir bölümü Batı kapılarına, vasıfsız işçi olarak, çalışmak üzere akın akın gönderilmektedir. Sonraki yıllarda Sezai Karakoç “Masal” adlı bir şiir kaleme alarak meseleyi, Doğu Batı çatışmasını, biraz daha somuta indirgeyerek anlatacaktır. O şiirin habercisi buradadır: “Kurudu birden Doğu kaynakları/ Kaynadı birden batıda anne karnının suları.”

Taha, şair, Hızır, Sezai Karakoç, orta mektepten itibaren “parasız yatılı” olarak gurbette okumaktadır. Doğunun ve Müslümanların çocuğu olmanın bilincini, Batı karşısındaki öfkesini, uzun boy-lu hasretleriyle mezcederek düşünmekte, duyulanmaktadır. Örnek burada: “Anne gitti ve evler döndü yazlık otellere/ Nerede doğar doğmaz ayetle karşılanan çocuk/ İncileriyle sedefleriyle deniz altında kalan o kitabın haberi.”

“O kitap” bellidir. “Siz neyi eleştiriyorsunuz Doğuyu mu Batıyı mı” sorusunun cevabını soytarı ya da yarasalardan beklemeden kendisi yapıştırır: İbrahim, Lut, Musa’dan sonra: “Gök yeni bir kitabın ayışığında çağılışında” der.

Arayışlar’ı sürerken “geçmiş zaman”dan anekdotlara başvurur. Oruç, iftar ve hiç değişmeyen saatı anımsar. Alaturka devreye girer. Takvimler şemsi değil kameridir, sabah ve akşam sürekli on iki de gerçekleşmektedir. Ve uyanırken sayıklayanlar karşısında bir Diriliş Muştusu:

“Güzde şu yaprakların belirsiz bir ateşle/ Çıt çıt yandığı ama ışık yerine/ ve ısı yerine/ Su ve sabır yerine/ Bir ölüm soyulması/ Ölümün ağaçlardan ve yıldızlardan/ Samanyollarından sıyrılmasını ayrılmasını sağlayan/ Güller ki vaktiyle açılmışlar ve kapanmışlardı onlar yerine/ Narları kırarak oradan/ Oradan bir kırmızı diş bakışıyla bakan/ Güzde unutulmaya çalışılan toprak siper/ Hız kazanmış kristal camların arkasından/ El sallamak söz ve yazı yerine.”

Herkesin bahçesinde incir, nar, üzüm bulunurdu. Yörenin delikanlıları daldan koparttıkları narları taşlara çarparak kırar ve öylece paylaşırlardı. Her tanesi kırmızı bir “diş” olan muhteşem sulu narlardı onlar. Yaz aylarında uzun günlerin oruçları düşünülürse gece, etrafta ışık kirliliği yokken, ay ışığında ve yine samanyolunu gözetlerken, nar şerbeti birer hayat öpücüğü halinde misafir olur damaklara.

“Son durak İstanbul/ İlk durak Ankara” diyen şair şimdi başka sabahlara uyanmaktadır. Alışacaktır, öğrenecektir. Ayakları kendisini sürekli arkaya doğru, hayatın önceki sahnelerine çekmeye çalışsa da çare kalmamıştır; artık buralı, İstanbulludur. “Kalbim ki başını almış gidiyordu tuttun yerine yerleştirdin” bunu sağlayan nedir, kimdir? “Kav 2” başlıklı şiir, şairin İstanbul ile buluşma destanıdır. Buluşmaya kadarki hayatın girinti ve çıkıntılarını da şehirle dertleştiği bir diyaloga döndürmüş-

tür. Bu bir bakıma “Mona Roza” ile marazi hal almış yaşama serüveninin, Ankara kâbusundan, intihar eşiklerinden kurtuluşun da manifestosudur.

Nereden gelmişti buralara kadar? Yine yeniden o bulaşıcı hastalıklar dünyası ile yüzleşmek zorunda kalacak, kalınacak mıydı? Hani o verem, kole- ra, tifo, veba, kanser vb. “Taha’nın her yanı bir kulak olmuş bir muştı aramada” dizesi yoğunlaşmanın, bir hususa odaklanmanın ifadesidir ama hangi hususa? Toplumsal hastalıklardır aslında şifası aranmakta olan. Günahkâr bir toplumun her üyesi tövbe şifasının kapısı önündedir. Taha da oradadır. Şairdir, tebdili mekân eylemiştir; Ankara’daki veba, tifo ve veremden kaçıp kurtulmuştur. Kalbi İstanbul’da adeta kendisine eşlik edecek bir meleke ya da melek edinmiştir. Sükûnet bulmuştur. Batı kapılarından dışarıya sızan Beethoven ya da Wagner’e ait ezgilerin teskin edeceği bir kalbi zaten yoktur. Ne var ki insan daima sınanmaktadır: “Hayallerimizin icadı putlar düştün yoğrulmuş tanrılar/ Ergenin şeytan aldatmacaları.” Demek sınav bitmemiştir; insan için mutlak olan hiçbir şey yoktur.

Doğum ve ölüm arasındaki hayat fenomeninin açık formülüdür şu dizeler:

“Bir tabut içi kadar soğuk bırakmış bizi burda/ Kent bir tabuttur artık çivisi insan/ Boşala boşala kapının önünde Taha/ Dönüştü yıllar yılı boşalan bir mezara.” Böyle söylese bile değil mi ki artık Ankara gibi bir tabut kentte değil İstanbul şehrinde; bilginin ve şiirin ardına düşen şair, Eyüp Sultan’da her vakit aradığını bulacaktır; bundan emindir.

İstanbul tamam da Taha bütünüyle aradığını bulmuş mudur; buna imkân var mıdır? Yarasalar, soytarılar neredeyse hâlâ bütün sokak başlarını, izbeleri tutmuşlardır. Burası bir Sabır kentidir. “Taha Sabır Kentinde” şiiri yine yeni bir hasrete kapı aralamaktadır: “Güneş geç kalmış gibi fırlar dağlardan sabahları/ Küçük kasabalarda/ Erken açılan çarşı- lar/ İlk çay gerçek çay sonra onun zamana bulanmış/ Ne ölüm karışmış ne iş saati/ İlk çayda bir İsa masumluluğu gizli.”

Bir zamanlar, İstanbul Beyazıt semtinde, dönemin çoğunlukla bekâr münevverlerini ağırlayan Küllük, sonra da Marmara Lokali’nde... Uzun sohbetler sürüp giderken, asra yaklaşan yaşını hiç göstermeyen garson “Hanifi”nin getirdiği ilk çay, damakta mükemmel bir buruklukla beraber nefis bir damak tadı bırakırdı. Ardından gelen ikinci, üçün-

cü ve belki on üçüncü çayda artık o ilk çağda yakaladığınız lezzeti bulmak ne mümkündür? Suç kimin; Hanifi’nin var mı bir vebalı; hiç sanmam. Suç, geçen, tükenen zaman’ındır, bilene aşk olsun.

Büyük şehirde yaşayan ama küçük kasabalarda doğmuş insanların ince özlemini, şiirden gayri giderecek bir ecza bulunamamıştır. O kasabalar ki dükkânları sabah namazından sonra açılır. Ahi geleneğini sürdüren esnaf, ikinci müşterisini siftah yapmamış komşusuna gönderir. Emsalsiz bir güzel ahlakın rol modelleridir, çarşıları dolduran insanların her birisi. Şiir tekrar söyleyeceklerini acı terennümlerle haykırır:

“Baktım Hristiyanlar ceviz dalı koymuşlar/ Dizlerinin altına kiliselerde ve baharda/ Çocukluk mu kırılan sokaklarda kırmızı yumurtalarda/ Geç ey Hristiyanlık bir çocukluk gibi geç/ Taşımada toprağında saçlarını bırakma.”

Kasabada Hristiyan çocuklarıyla birlikte büyürdü Müslüman çocukları. Bayramlar, seyrânlar, yortular, piknikler, şenlikler, pazarlar, panayırılar paylaşıldı müşterek sevinçlerle. “Kırmızı yumurtalar” soğan kabuğuyla birlikte kaynatılarak elde edilmiştir. Yumurtaları yumurtalara çarparak kırmaya çalışır, kırılan yumurtanın sahibi utulurdu. Öyledir ama *Taha’nın Kitabı* amacından ödün vermeyecektir:

“Yeni bir çağın önüne/ Yeni bir kitabı koyuyorum/ Bir sayfada Kur’an’a/ Bir sayfada Kâbe’ye açılıyorsun/ Bir sayfada dönen hacıları kutluyorsun/ Bir sayfada at sağnağı/ Bir sayfada aşı saati kıyamet beneği/ Bir sayfada bir kenti güçlendiren o kişi/ O üçüncü kişi/ Bir sayfada tuza dönüşen Lut kavmi.”

Hem Yerli Hem Evrensel

Sezai Karakoç hemen bütün şiir birikiminde Müslüman kişiliğini dışı vuran ve İslâm’ın mesajına dair işaretler taşıyan imgeleri bolca kullanmıştır. Bunu yaparken hiçbir zaman hamasi bayağılıklara, slogan diline ihtiyaç duymamış, pirim vermemiştir. Didaktik bir şiir parçası gibi görünen bölümlerde bile lirizmini asla yitirmeyen bir yapıya sahiptir onun şiiri. Okuyucunun şiirden beklediği ne varsa onu yansıttığı gibi üstüne üstlük, hem yerli hem evrensel değer ve motiflerle de okuyucunun düşünce ve duygu dünyasını beslemeyi bilmiştir.

Nitekim *Taha’nın Kitabı*, Kur’an’da ismi geçen peygamberlere ve onların dönemlerindeki kavim-

lerde bolca atıflar yapmaktadır; onları vakıa içerisinde hatırlatarak alınması gereken ibreti, verilmek istenen hikmeti bir kez de şiir münasebetiyle yansıtmaktadır. Geçmiş kavimler, başlarından geçen kıssalar, sanki Diyarbekir sokaklarında yeniden yaşanıyormuşçasına gerçekçi tasvirlerle şiire taşınmıştır. Diyarbekir'in kara taştan yahut yoksul mahallerinde kerpiçten mamul, toprak damlı evleri, zamanı geriye götürerek, bahsi geçen kavim ve yaşanan olaylara, yeni mekânlara dönüştürülmüştür: "Kerpiç evler arasında yürürken Taha/ İsa'yı düşünüyordu bir kez daha."

Taha'nın Ateş Üstünde Konuşması'ndan çok güzel bir örnek:

"Su için köleler, çeşmeler eskimeden
Su taş a yapışmadan su taş a
Gün vurmuş kızların testilerinden
Geçiyorum sessiz bir ikinci gibi ben
Saatlarında kırılmaz bir miraç yeşeren."

Bu bölüm tam bir Anadolu hayat serüveninden sahici sahnelerle tezyin edilmiştir. Çocuğunu, evin öteki sakininden, edebi sebebiyle gizlice, belki tek başına, belki tarlada toprakta çalışırken doğuran genç gelinlerden haber vardır. Onların sızısına ortak kılmak amacıyla okuyucuyu alır götürür ıssız tarlalara, kırlara. Ve doğan çocuk ise tarlada doğmuş olmaktan ötürü sanki "ihtiyar yanaklı"dır.

Bazı zırları vardır Anadolu insanının, kaza ya, belaya, afetlere karşı, okunmuş şerbetler içirilir onlara, kurşun dökülür bir perde gerilerek basının üzerinde.

Buradaki ateş yani üstünde konuşulan ateş, biraz da alkolün taşıdığı sahte, yanıltıcı, ısıtan, pişiren, olduran değil, yakan, yıkan, yok eden ateştir. Gözleri görmez kılan bu alkol ateşini kökten dindirecek olan, durduracak olan nedir? "Alkolü yasaklayan din ne kutlu" diyerek cevaplar sualı.

Olumsuzlukların giderek diz boyuna yükseldiği bir çağda der ki: "insan avlıyor birbirini." Ve yoksulluktan olsa gerek çamur deryasına dönmüş sokaklarda, iskarpinler öylesine ağırlaşır ki, bulaşıktan: "İki tabuttur ayaklarında kunduralar Taha'nın" diyerek hangi iklimi hatırlar?

Daha sonraki yıllarda benzer imgeleri farklı bir üslupla kullanarak, sevgili Cahit Koytak da muhteşem bir şiir yazmıştı; adı: "Futbol Oynayan Çocuklar" idi. Birkaç dizesi şöyleydi: "Yağmurlu bir gün/ Dışarda futbol oynuyor çocuklar/ Gülleler taşıyorlar ayaklarında/ Hırsından ağlıyor kimileri."

"İki tabuttur ayaklarında kunduralar" benzetmesiyle beraber okunduğunda "Gülleler taşıyorlar ayaklarında" dizesi, bir zamanlar Anadolu'da doğmuş, çocukluklarını orada idrak etmiş kimselerin, yaşama sahnelerinden en sahicisinin, hem Ergani hem de Erzurum'da ve elbet hem de Elaziz'de nasıl birbirine benzediğini göstermesi bakımından tarihi birer belge niteliğindedir.

Diyarbekir'de, Ergani'de, şairin doğduğu topraklarda ve yukarıda zikredilen ve edilmeyen tüm diğer Anadolu şehirlerinde, sokaklarda oyuna çıkan çocuklar, güz ve kış mevsimlerinde, çamura batmadan eve dönemezlerdi. Tarım açısından verimli topraklar genellikle kırmızıya çalan renktedir. Kırmızı toprak ise su ve yağmurla buluştuğunda ortaya öyle bir çamur deryası bırakır ki, sakızdan, tutkaldan daha sağlam tutucu karakterlidir o çamur. Postallarınıza yapıştı mı çıkmak bilmez. Bu çağda küfür, şirk, zulüm de işte tıpkı o kırmızı çamur gibi, okullarda, gazetelerde, radyolarda propaganda yapılarak insanı avlamaya çalışır. Taha'nın pabuçlarına bulaşan çamur çokça bu çamur olsa gerektir.

Şimdi gelelim bu çilenin şiirine:

"Taha anladı birden bunu
Çarpıklık şimdiki zamandan gelmiyordu
Yarasalar yok değildi elbet vardı
Ama şartlar değişse yarasalar da susardı
Onları yaşatan öz ü bulmalı
Ortamı düzeltmeli, doğrultmalı."

Taha zaten kollarını bu amaçla sıvamıştır; şartları değiştirecek, dönüştürecektir. İnsanlar mağara uykusundan uyanacak, bir nevi dirilecek ve ortam düzelecek, doğrulacaktır. Bunu ancak bir inkılap ile gerçekleştirebilirdi. Vaktiyle tarihin öznesiyken bugün nesne konumuna düşmüş, mağlup olmuş, "Bozgunda bir fetih düşü" görmeye başlamıştır. Düşten uyanmalı yeniden tarih kuran, özne konumuna yükselmelidir.

Kilise çanları ile ezanın karşılaştırılması sonrasında artık peygamberlerin serüvenleri, misyonları, mesajları, onlara ikram olunan ayetler, mucizeler sergilenir. Bu arada Taha yine bir peygamber ülkesi olan ve erken açan Leylakların, Zülküf'ün kanı sayıldığı o dağların ülkesindedir. Yani Taha yine Anadolu'da secdeye kapanır, ardından tüm Allah elçilerini birer birer selamlar.

Taha'nın Ölümü şöyle tasvire dönmüştür:
 “Ağaç yutmuş kabrin taşını yazısını
 Ölüler kalmamış haykırdı Taha ne de babalar-
 dan bir anı

Sur yıkıntıları ölüme açılmış
 Ölü kalmamış ama ölüm hayat halini almış.”

Diyyarbakır surları dünyanın harikaları arasında Çin Seddi ile yarışacak boyutta iken şimdi neredeyse tamamıyla tahrip olmuş, üzerinde otlar, incir ağaçları bitmiş, bir nevi kabristan görünüşüne bürünmüştür. Peki ya İstanbul kabristanları? Camilerin hazinelelerinde yatan ölümlerin konakları ne âlemdir? İstanbul Sultanahmet'ten Beyazıt'a doğru yürürken Çemberlitaş'ı geçer geçmez sağda karşınıza küçük bir mescit çıkar. Hatırimda yanlış kalmadıysa Afik Ali Paşa Mescidi olsa gerektir. Yanında üç beş mezarlık bir haziresi de vardır. Mezarlığı yoldan ayıran beton bahçe duvarının deliklerinden birisine gözünüzü dayayıp baktığınızda manzara, bu şiirin tasvir ettiği sahneyle karşı karşıya bırakır sizi.

Kaç yüz yıl önce bilinmez, oraya defnedilmiş bir cesedin mezarı başına, Anadolu'nun hemen her bölgesinde olduğu gibi bir servi ağacı dikilmiştir. İşte o haziredaki bir mezarın başına da aynen böyle bir ağaç dikilmiştir. Ne var ki ağaç zamanla yaşlanmış, gövdesi yanılmış ve adeta bir ana kucağı gibi başına dikilmiş bulunan kabrin mermer taşını göğsünün içerisinde kaybetmiştir. Sadece kabir taşının en üst kısmındaki asli harflerle yazılı “Ya Ğaffar” ism-i celili okunabilmektedir. “Ağaç yutmuş kabrin taşını yazısını” dizesinin hikmeti orada mı yatmaktadır?

Taha'nın Ölümü sanki bir kaza sonucu gerçekleşmiştir. Zamanın makarasını tersinden sardığınızda sanki Taha geriye dönecektir. Bir de ölüm ile hayat arasındaki bıçak sırtı ince çizgi, aynı zamanda ders olarak okunmalıdır. Nasıl bir ders:

“Ateş sönmüş kervan batmış
 Kervana yol gösteren yıldız yanmış
 Saksılarda kömürsoluyasoluyacan vermiş çiçek
 Sevgiliye uzatılmış ama sevgili ölmüş.”

Sokak başlarında çoğunlukla Roman yurttaşların hanımları tarafından satışa sunulan çiçekler hakkında, “ayıklık güller” demektir şair. Beton ve balkonlu evlerin, kalorifer çıkıntılarında büyütülmeye çalışılan saksı çiçekleri de aynı kadere sa-

hiptir. Kömür yanan kaloriferin tozu toprağı, zehirli kokusundan etkilenerek tez zamanda dünyasını değiştirir çiçeğin. Bu, felç olmuş sosyal ve ahlaki hayatın, facia tablosuna denk düşen bir bozulmanın işaretidir. Ancak bir ışık vardır, tek bir ışık kalmıştır yıkıntılar arasından sızan, o nedir:

“Duvar yanmış bir Kur'an sağlam kalmış duvarda.”

“Dört melek ve Kur'an'la/ Dirildi Taha.” Taha'nın Dirilişi böyle haber verilir. Ulul azm melekler Cebrael, Mikail, İsrail ve Azrail, evet, evet, Azrail bile Diriliş muştucusudur bu şiirde: “Kur'an'ı Cebrael açtı/ Sofrayı Mikail açtı/ Ölümü öldürdü Azrail/ Surunu üfledi İsrail/ Dirildi Taha/ İşte böyle dirildi Taha.”

Görüldüğü gibi insanlığın asıl Dirilişi, ebedi hayatı yaşayacağımız, ölümün olmayacağı, Kıyamet sonrasındaki hakiki Diriliştir. Son görevi “ölümü öldürmek”tir Azrail'in. Ve artık ölüm olmayacaktır. Sura üflenmiş, kıyamet kopmuş, herkes dirilmiştir. Ölü toprağı çürümüşken, insan kemikleri un ufak olmuşken, kemik tozlarından yeniden insanı yaratacak olan Allah'ın huzurunda, hesap vermek üzere bütün ölümler artık diridir:

“Bir Taha geliyordu camilerden
 İnerek Kur'an'ın kelimelerinden
 Pervaz pervaz ayetlerden
 Duvar duvar surelerden
 Bir Taha geliyordu camilerden
 Bir daha geliyordu.”

İslâm davasının yalnız, tek başına bir ümmet gibi yaşayan mücahitlerinden şair Sezai Karakoç, bütün ömrünü tahsis ettiği inancı uğruna, kendisinden sonraki inananlara, aldatıcı olmadan, şarlatanlığa düşmeden, slogana sarılmadan kendine değil Allah'a çağıran bir üslupla, neticede şunları yazarak görevini tamamlamıştır:

“Bizi yaratana
 Sonra öldürüp
 Yeniden yaratana
 Sonra tekrar öldürecek olana
 Şu dünyanın çiftçisi yapana
 Yeri göğü donatana
 Cehenneme ve cennete
 Belli bir işaret koyana
 Hamd olsun.”

Gönlüyle Dili Bir Hoca: M. Orhan Okay'ın Ardından

Onu yakından tanıyanların şahit olduğu gibi, önemli vasıflarından birisi de insanı hayrette bırakacak düzeyde alanı yakından takip etmesiydi. Ülkemizde genellikle akademik kariyerlerinde ilerlemelerini tamamlamış hocaların literatürü takip etmeyi bıraktıkları anlatılagelir. Ancak Orhan Okay Hoca için kat'i olarak söylenebilir ki, alanla ilgili yeni çıkan hemen her kitaplardan haberdardı.

Ahmet KOÇAK

Ne kervan kaldı, ne at, hepsi silinip gitti

İyi insanlar iyi atlara binip gitti.

N. F. Kısakürek

Orhan Okay Hoca'yı (26 Ocak 1931-13 Ocak 2017), 2017 yılının ilk ayında dâr-ı bekâyâ uğurladık. Hoca'yı ilk defa 1996 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansa başladığım yıl tanıdım. Daha doğrusu kendisinin emekli olmasına rağmen ders vereceğini duyduğum için buraya müracaat etmiştim. Nitekim Hoca'dan, hem güz hem de bahar döneminde iki farklı ders alma imkânım oldu. Orhan Okay'ın sadece Yeni Türk Edebiyatı için değil, genel anlamda Türk Edebiyatı içinde büyük bir isim olduğu, alanı tanıyan herkes tarafından teslim edilen bir hakikattir. Ancak esas kendisini yakından tanıyınca ne kadar mütevazı olduğunu ve her öğrenciyle yakından ilgilendiğini hem kendimden hem de farklı profildeki talebeleriyle yaşadıklarına şahit olduğumdan biliyorum. Hiçbir öğrencisine “şimdi vaktim yok, sonra uğra, vs.”

dediğine hiç şahit olmadığımı belirtmek isterim. Ders için İstanbul'un Avrupa yakasından Anadolu yakasına, Bağlarbaşı'na sabah dokuzda gelirdi. O yıllarda oturduğu semtten (Levent) Kadıköy'e gelen belediye otobüsü vardı (şimdi hâlâ var mı bilmiyorum), Hoca onunla gelirdi. Bir metropol olan İstanbul'da trafikte zamanı kitap okuyarak değerlendirdiğini de anlatmıştı. Muhtemelen bu anlatıtlarından öğrencilerinin hisselerini almasını istiyordu.

Zamana Riayet ve Okuma İlgisi

Orhan Okay Hoca'da ilk dikkatimi çeken zamana muntazaman riayet etmesiydi. O günlerde kolunda saat taşır mıydı, hatırlamıyorum, ancak o ne dokuza beş kala, ne de dokuzu birkaç dakika geçse derse gelirdi; saat tam dokuzda sınıfta olurdu. Hatta bahar döneminde dersini almak için, o zaman Altunizade'den aşağı Bağlarbaşı'na doğru inen ana cadde üzerindeki İSAM (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi) binasının birinci katındaki odasına giderdik. Kendisini orada da

hep dokuzda odasında bizi bekler vaziyette bulurduk.

Hoca'nın dikkatimi çeken ikinci yönü, yılların büyük hocası olarak, dersleri kim bilir kaç defa okutmuş olmasına rağmen, derslerine sürekli hazırlıklı gelmesi, daha doğrusu çantasında getirdiği Osmanlı Türkçesiyle yazılmış ders materyallerinin hemen hepsi ilgili eserlerin ilk baskılarından oluşuydu. Bunlar arasında Ziya Paşa'nın *Harabât Mukaddimesi*, Ahmet Midhat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevlân*, *Avrupa Adâb-ı Muâşeret*i yahut, *Alafranga* gibi eserleri ilk akla gelenlerdir. Bu kitapların orijinallerini ilk defa onun elinde gördüğümü hatırlıyorum. O yıllardan itibaren vefatına kadar, yaklaşık yirmi yıl kendisiyle yakınlığım devam etti.

Dersler bitip tez konusu ihtiyacı hâsıl olduğunda hâliyle Hoca'ya müracaat ettim, Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi'nin *Hikmet* adlı hıfızlık mecmuasını konu olarak Hoca'nın önerisiyle aldım. (“Hikmet” Gazetesi İncelemesi-Tahlilî Fihrist ve Seçilmiş Metinler). Bu çalışma daha sonra kitaplaşma imkânı buldu (*Filibeli*

Ahmed Hilmi, *Filibeli Hikmet Yazıları*, haz. Ahmet Koçak, İnsan Yayınları, İstanbul 2005, 2009). Hoca'ya takdim ettiğimde kendisinin çok memnun olduğunu dün gibi hatırlıyorum. Bu arada Hoca, yeterlilik sınavına hazırlanan bir doktora öğrencisine kendisinin daktilo edip hazırladığı kitap listesinin bir örneğini de bana vermişti. O listenin içinde edebiyat haricinde felsefe, tarih ve sosyoloji alanlarından da eserler vardı. Hatta bir İslâm İlmihali'nin de mevcut olduğunu gördüğümde çok şaşırmıştım.

Hoca ilk başlarda İSAM'a haftanın iki günü, sonraki yıllarda ise genelde bir gün gelirdi. Cuma günleri önemli bir işi ve rahatsızlığı yoksa odasında olurdu. Belirli aralıklarla kendisini odasında ziyaret eder, hal ve hatırını sorardım. Hoca, o günlerde yeni çıkan bir kitaptan, önemli bir makaleden mutlaka bahseder, “şu eseri de bir görsen, şu kitaba da bir baksan faydalı olur” gibi tavsiyelerde bulunurdu. Onu yakından tanıyanların şahit olduğu gibi, önemli vasıflarından birisi de insanı hayrette bırakacak düzeyde alanı yakından takip etmesiydi. Ülkemizde genellikle akademik kariyerlerinde ilerlemelerini tamamlamış hocaların literatürü takip etmeyi bıraktıkları anlatılabilir. Ancak Orhan Okay Hoca için kat'i olarak söylenebilir ki, alanla ilgili yeni çıkan hemen her kitaplardan haberdardı. Çok defa hocanın haberinin olmayacağını zannederek bahsettiğim eserlerden, onun çoktan haberdar olduğunu, okuduğunu ya da en azından şöyle bir göz attığını dinledim. Bu vesile ile aynı

nesle mensup olan Prof. Dr. Birol Emil hocanın da Hoca hakkında söylediklerini aktarmak istiyorum. Doktora konusu olarak “XIX. Yüzyıl Türk Romanında Avrupa” konusunu çalışırken, Birol Hoca'ya, aralıklarla Orhan Okay Hoca'dan da istifade ettiğimi söylediğimde, “Evladım, Or-

Tahsin Nahit'in kendi el yazısıyla kaleme aldığı iki şiir defterini kütüphaneye rafları arasında bulup kendisine bahsettiğimde, konu üzerinde çalışmaya beni teşvik etti. Üç dört ay süren bir çalışmadan sonra Tahsin Nahit'in bütün şiirlerini değil de, sadece el yazması şiirlerinin aşkı ve okuduklarımı Hoca'ya gösterdim. Okurken çok zorlandığım, hatta bazı kelimeler, mısralar ve beyitlerde başka arkadaşlardan destek aldığım defterler için Orhan Hoca defterdeki yazıları karıştırdı, “Tahsin Nahit'in yazısı da fena değilmiş.” dedi. Gerçekten kimi kelimelerin üzeri çizilmiş, bazı mısralar farklı kalemle yazılmış ve okunması zor bir metindi.

han Hoca bizim neslin en büyüğüdür. Onun için katiyetle söyleyebilirim ki, o eski edebiyatı da yenisi kadar bilir. O varsa kâfidir.” babında, hem hocayı yücelten hem de kendi mütevazılığını anlatan bir cümle kullanmıştı.

İşine Odaklanması

Orhan Okay Hoca'nın yeni nesiller için önemli vasıflarından birisi de işine odaklanması, dedikodu kabilinden şeylere girmemesi, hiç itibar etmemesi idi. Bu babda *Tarih ve Toplum* dergisinin kendisiyle yaptığı bir röportajda Okay Hocamız, dönemin Namık Kemal, Ebuziya gibi önemli şahsiyetlerinin Ahmet Midhat Efendi'nin romanları için olumsuz şeyler söylemesi hakkındaki görüşü sorulduğunda:

“Yaptığımı beğenmediğimiz adamın şahsiyetini, şahsiyetini beğenmediğimiz yaptıklarını karalamak öteden beri alışkanlığımız. Ahmet Midhat da buna kurban gidenlerden” şeklinde cevap vermişti. Bir defasında da -şimdi ikisi de rahmet-i Rahmân'a kavuştu- oda refiki Nurettin Albayrak Bey ve bir başka misafiri daha vardı. Sohbet epey uzadı. Konu bir şekilde Ahmet Midhat Efendi'ye gelince, “Midhat Efendi bizi de çok konuşmaya alıştırdı” demişti. Evet, Orhan Okay Hoca kitaba ve kütüphaneye bugünkü kadar kolay ulaşamadığı bir dönemde, tek başına bir insanın altından kalkmasının çok zor olacağı bir azimle *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi (1975)* çalışmasını, onun tüm eserlerini birinci elden kaynak kullanarak hazırlamıştır.

Orhan Okay Hoca'nın en mühim hasletlerinden bir diğeri de yardımseverliğiydi. Bir gün İSAM'daki odasına ziyarete giderken bugün kırktan fazla eseri bulunan ve gazetede köşe yazarlığı ve televizyonlarda program yapan bir ağabeyimiz, “Orhan

Okay Hoca'yı Erzurum'dan tanıyorum, hatta o bana burs bulmaysaydı okulu bırakıyordum. Sağ olsun onun sayesinde üniversiteyi bitirdim" dedi. O arkadaşla hocanın odasına beraber gittik. Arkadaşımız hocaya kendisinden bahsetti, o yıllardaki desteğini anlatarak kendisine teşekkür etti. Hoca bu olayı hatırlayamamış, mahcup bir tavırla tebessüm etmişti.

Hoca'nın bir başka vasfı ise, çok okuması ve araştırmalarına devam etmesiydi. Bu yüzden ki emekli olduktan sonra alanında her biri ayrı bir kıymeti haiz, ufuk açıcı eserler ortaya koydu. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, Bir Başka İstanbul, Kağıt Medeniyeti, Silik Fotoğraflar, Anadolu'dan Hatıralarla Nurettin Topçu'nun Mektupları, Mehmet Kaplan'dan Hatıralar Mektuplar, Bir Hülya Adamının Romanı Ahmet Hamdi Tanpınar* gibi. Hoca en son Paris yıllarında -kendi ifadesiyle amatörce, ancak eserdeki fotoğraflara bakınca profesyonelce çekimler olduğu görülecektir- çektiği fotoğraflar ve bunların açıklamalarının yer aldığı *Bir Başka Paris (2016)* adlı eserini hazırlamıştı. "Hocam fotoğraflarla "Paris'i yakın ettiniz" dediğimde", tebessüm ederek, "bizimki amatörce bir mekardı" demişti.

Tahsin Nahit'in kendi el yazısıyla kaleme aldığı iki şiir defterini kütüphane rafları arasında bulup kendisine bahsettiğimde, konu üzerinde çalışmaya beni teşvik etti. Üç dört ay süren bir çalışmadan sonra Tahsin Nahit'in bütün şiirlerini değil de, sadece el yazması şiirlerinin aslını ve okuduklarını Hocaya gösterdim. Okurken çok zorlandığım, hatta bazı kelimeler, mısralar ve beyitlerde başka arkadaşlardan destek aldığım defterler için Orhan Hoca defterdeki yazıları karıştırdı, "Tahsin Nahit'in yazısı da fena değilmiş." dedi. Gerçekten kimi kelimelerin üzeri çizilmiş, bazı mısralar farklı kalemle yazılmış ve okunması zor bir metindi. Hocam, sağ olsun her zamanki gibi acele olmamakla birlikte metinlere bakabileceğini söyledi. Yoğunluğu ve ilerlemiş yaşını da dikkate alarak benim üç dört ayda okumaya çalıştığım metinleri hocanın birkaç haftaya okuyacağını düşündüm. Orhan Okay Hoca, İSAM'a son yıllarda Cuma günleri hariç pek gelmezdi. O hafta nasılsa pazar-tesi günü gelmiş. Merhum Nurettin Albayrak ağabeyimiz beni arayarak "Hoca seni odada bekliyor" dedi. Hemen odaya gittim, Hoca dosyadan Tahsin Nahit'e ait metinleri çıkarttı, "bazı şiir-

ler iyi, bazıları kötü" dedi. Ancak bunların bir şekilde gün yüzüne çıkması gerektiğini de söyledi. Kendisine şükranlarını ifade ettim. Memnun bir şekilde kütüphaneye dönünce, hocanın okuduğu metni baştan sonra tekrar okudum. Hoca, hem tashih yapmış, hem de sayfa kenarlarına notlar düşmüş (kendisinin okuduğu bu dosya şahsi arşivimdedir).

Hoca'yı en son vefatından üç hafta kadar önce odasında ziyaret etmiştim. Benim de yakından tanıdığım ancak Hocamızın oda arkadaşı Nurettin Albayrak'ın vefatı, onu bir hayli üzmüştü. Hoca duyulandı, onun ayrılığının kendisini çok üzdüğünü, bu yüzden odasının değiştirilmesini talep ettiğinden bahsetti. Hocayı son görüşüm o oldu. Daha sonraki hafta İstanbul'a son yıllarda görülen en fazla karlardan birinin yağdığı haftaydı. O haftaki cuma Hoca'yı göremedim. Daha sonra da vefat haberini aldım. Hoca'nın cenaze namazı için Fatih Camii'ne giderken karlar hâlâ tam olarak erimemişti.

Orhan Okay Hoca, çalışmalarıyla beraber "karakter abidesi" olarak Türk edebiyatına ve akademik camiaya büyük ve farklı bir miras bırakmıştır. Necip Fazıl, Mehmet Akif, Sezai Karakoç gibi Yeni Türk Edebiyatı'nın önemli simaları, akademik camida O'nunla birlikte çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Orhan Okay'ın vefatıyla Türk edebiyatı, sadece alanın bir büyük hocasını değil, eski ile yeni arasında bir mirasın ve geleneğin taşıyıcısını, bir İstanbul beyefendisini ve kibar şahsiyetini kaybetmiştir. Allahu Teala garik-i rahmet eylesin! Mekânı cennet olsun!..

Hukuka Birikimle Bakmak

Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, Birikimler V'te hem İslâm hukukuyla alakalı hem de İslâmcı olarak kabul edilen düşüncelere ayrılan metinlerin oldukça fazla olması ekolleşme meselesiyle ilişkili olarak ele alınmalıdır. Tarihsel bir yaklaşımı kapsayacak biçimde ele alınıp irdelenen kavramlara yoğunlaşan yazılarla, Ömer bin Abdülaziz, Said Halim Paşa, Aliya İzzetbegoviç, Malcolm X odaklı metinlerin bu dikkatle okumak gerekmektedir.

Erkam KUŞÇU

Hayli zamandır hukukla ilgili tartışmalara giderek artan bir ilgi söz konusu olmasına rağmen, bu tartışmaların, hukuk kavramının ne olduğu, hukukun nasıl işlediği ve nasıl anlaşılması gerektiğine dair çözümlemeleri yeterince içerdiği söylenemez. Bu yüzden hukuk kavramını, onun çeşitli tezahürlerini, statüsünü ve bu statünün belirli bir biçimde konumlandırılmasından kaynaklanan teorik ve pratik sorunların entelektüel düzlemde enine boyuna tartışılmasına ihtiyac duyulduğu açıktır.

İstanbul'da 1998 yılından bu yana devam hukuk okumaları grubu beş yıldır verdikleri bildiri kitapları ile güncel ve teorik birçok hukuki meseleye ışık tutuyorlar. İslâmî camianın önemli isimlerinden Avukat Muharrem Balcı'nın editörlüğünde hazırlanan çalışmalar, incelikli bir hazırlığın ve tutarlı ürünlerin toplamından oluşuyor. Ne var ki bu

metinlerin düşünce dünyamızda hem siyasal-hukuksal hem de söylemsel-işlevsel bir rol kazandığını ileri sürmek mümkün değildir. Zira insanlar bu tür metinleri hem önemsememekte hem de akışkan zamanların dikkat kaybından dolayı fark etmemektedirler.

Genç Hukukçular Topluluğu, insanların yargı yetilerini kaybettikleri bir deneyim olarak kötülüklerin sıradanlaştığı bir anı temsil eden 28 Şubat sonrası Türkiye'de hak ihlalleri ve mağduriyetlerin giderilmesi için toplanan hukukçulardan müteşekkil bir grup. O yıllardan bugüne birçok ismin yetiştiği birçoğunun ise faydalandığı bu topluluk beşincisini verdikleri birikimler kitapları ile büyük bir boşluğu doldurmaya gayret gösteriyorlar. Türkiye'nin akademi çalışmaları niteliği sıkça tartışılırken camiamız açınsındansa bu alanda büyük bir eksiklik olduğu tar-

tışma götürmez bir gerçek. Zira şimdiye kadar var olan kötülüklerin, adaletsizliklerin kökenini yasa ve yasanın uygun işleyişinde aradığımız kadar yargı ve yargılama ediminin niteliği üzerinde durarak tartışmaya açmış olseydik, bugün, bir anayasa metninin sınırlarına çekilerek tartışılmaya çalışılan hukuksal sorunların siyasi-pratik boyutunu göz ardı etmeden, onları, sahici çözümler üretebilecek bir bağlama yerleştirmiş olabilirdik. Bundan dolayı da bu tür çalışmaların önemi bir kat daha artıyor.

Sabiteler ve Zamanın Ruhı

Türkiye'de hukukun üstünlüğü ağızları sakız edilmiş bir laftır. Ancak yaşadığımız gerçeklik genelde hukukun katli üzerine kuruludur. Darbe süreçlerinde hem öncesi hem sonrası farklı ideolojilere sahip kimseler hukuksuz yargılamalar ve hukuksuzluk süreçleri ile mağdur edilmişlerdir. Aslında cumhuriyet tarihini baz aldığımızda olayın temeli İstiklal Mahkemeleri'ne kadar götürülebilir. İskilipliler, Şeyh Saidler... bu isimler hâlâ hafızalarımızda ki tazeliğini koruyor. 28 Şubat sürecinde Sivas olaylarında ve daha birçok olayda siyasi

bilince sahip birçok Müslüman hapse atılmış ve bugün Müslüman tutsaklar olarak adlandırdığımız birçok mağdur insan uzun yıllar hapis yatmış ve büyük bir kısmı da hala hapis yatmaya devam etmektedir. Hukuk sisteminin çözmesi gereken bir sorun olarak olduğu yerde duran bu mağduriyetlerin asıl faali ise trajik bir şekilde “hukuk sisteminin” ta kendisidir. En son olarak 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yargılama süreçlerindeki sıkıntılar ise bu kötü gidişatın en taze örnekleri olarak hala tartışılmaya devam ediliyor.

Tüm bu örnekleri düşündüğümüzde hukukun ve hukuk mücadelesinin önemi bir kere daha ortaya çıkıyor. Türkiye’de hukuk sistemi temelli mağduriyetlerin giderilmesi için akademik ve alternatif çabaların artırılması aslında her kesimin kazanımı olacaktır. Hassaten adil şahitler olması gereken ve adalet timsali olarak nitelenen Müslümanların asla göz ardı edemeyeceği bir meseledir bu. Ayrıca bu inşa sürecinde sabiteleri asla ötelemeden, taviz vermeden hakkı ayağa kaldırmak için ve erdemli bir duruşa çağrı yapmak adına bir araya gelen herkes zaten takdiri hak ediyor. Bu bağlamda Genç Hukukçuların bu mütevazı çalışması ilklerden olması sebebiyle ayrı bir konumda duruyor. Bu tür çabaların artırılması ise elzem gözüküyor. Çünkü hak temelli bir arayışın ilerlediği yolda engelleri aşması için bu alanda yetişmiş birçok isme gereksinim duyduğu çok açık. Durumumuzun ne olduğunu anla-

Muharrem Balcı

İslâmî camianın önemli isimlerinden Avukat Muharrem Balcı’nın editörlüğünde hazırlanan çalışmalar, incelikli bir hazırlığın ve tutarlı ürünlerin toplamından oluşuyor. Ne var ki bu metinlerin düşünce dünyamızda hem siyasal-hukuksal hem de söylemsel-işlevsel bir rol kazandığını ileri sürmek mümkün değildir. Zira insanlar bu tür metinleri hem önemsememekte hem de akışkan zamanların dikkat kaybindan dolayı fark etmemektedirler.

mamız açısından ise baro seçim sonuçları ve seçim sürecinde yaşananlara bakmamız yeterli olacaktır.

Değişkenler ve Gelecek Kaygısı

Çalışmanın içeriğine değinmek gerekirse ilk yıllarda ağırlıklı olarak hukuk kurumları, insan hakları metinleri, eğitim, dü-

şünce, din özgürlükleri mevzularına üzerine yapılan araştırmalardan oluşuyordu. İlerleyen yıllarda hukuk alanında birtakım tartışmaların açılımlarına dayalı araştırmalar da yapıldı. Gene bu alanda çeşitli raporlar hazırlandı. Alkol, askeri yargı, sivil toplum üzerine değinilerin yer aldığı bu raporlar da alanında en nitelikli çalışmalar arasında yer aldı. Belli başlı kavramların derinlemesine incelenmesi de bu okumalarda gerçekleştirildi. İşte bu süreçte sözlerin kalıcı ve tesirli olabilmesi adına ekolleşme zaruretinin gündeme geldiğini fark ediyor çalışmayı sürdürenler. Bu sebeple ekol olmanın, “sadece konjonktürel bir tercih olmayıp, akan sözlerin birikip toplanmasına yönelik bir zorunluluk” olduğuna hassaten dikkat çekiliyor. Birikimler V’in önsözünde yer alan şu vurgu bakımından son derece önemli: “Son dönem çalışmalarımızın ekseni bu hedefle şekillendi. Artık hukukun merkeze alındığı fakat sosyal bilimlerin diğer alanlarının da takip edildiği bir usulle devam ediyoruz çalışmalarımıza. Dünya tarihi, siyaset bilimi, iktisat, fıkıh veya İslam düşünce tarihi gibi alanlarda gerçekleştirdiğimiz bireysel veya kolektif çalışmaları geniş anlamda hukuk tanımının içinde görüyoruz. Bu aynı zamanda çalışma alanlarımızı durağanlıktan kurtaran bir neticeye de yol açmıştır.

Ekolleşmenin bir başka neticesi ise çalışmamızı hukuk dünyasında sivil bir dayanak alanı/başvuru noktası haline getirmesi olmuştur. Hepimiz hukuk ca-

miasının farklı alanlarında çalışıyoruz ve bizzat müşahade ediyoruz ki Genç Hukukçular dışındakiler belli bir disiplinle çalışan başkaca hukuk platformlarına henüz şahit olmadık. Bundan dolayı, akademik mütalaalar haric olmak üzere, toplumun hukuksal taleplerinin karşılık bulacağı, tartışılacağı ve çözüme işaret edileceği sivil yapılara, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu benzerlerine ihtiyaç vardır.”

Bu saiklerle girilen bu çalışmada; adalet, kıyas, şura, tahkim, ayrımcılık, kentsel dönüşüm, anayasa, hak, özgürlük, entelektüel vb. kavramlarına, insan, din, dil, bilgi, etik, politika, estetik, hukuk gibi entelektüel alanın farklı disiplinleri ve problemlerinden yola çıkılarak yaklaşılması ve meselelerin tüm boyutlarıyla tartışılması hedeflenmiş gözükmektedir. *Birikimler*’in bu cildinde, siyaset kuramı ve hukuk felsefesi başta olmak üzere ilgili diğer alanlarda serbestçe dolaşarak yürütülen teorik tartışmaların hem İslâm hukukuyla alakalı hem de İslâmcı olarak kabul edilen düşünürlerle ayrılan metinlerin de oldukça fazla olması ekollerleşme meselesiyle ilişkili olarak ele alınmalıdır. Tarihsel bir yaklaşımı kapsayacak biçimde ele alınıp irdelenen kavramlara yoğunlaşan yazılarıyla, Ömer bin Abdülaziz, Said Halim Paşa, Aliya İzzetbegoviç, Malcolm X odaklı metinleri bu dikkatle okumak gerekmektedir.

İslâm hukukunun kendine has mevzuları da özellikle fıkıh, iktisat vd. üzerine yapılan çalış-

GENÇ HUKUKÇULAR HUKUK OKUMALARI BİRİKİMLER -V-

İslâm Hukukunda ve Mecellede Külli Kaideler • Tanzimat Dönemi Kanunlaştırmaları Faaliyetleri • Türkiye’de Yargı Reformu Tartışmalarının Tarihsel Arka Planı: Nizamiye Mahkemeleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme • Said Halim Paşanın Mefkûresi / Temel Düşünceleri • Birinci Büyük Meclis Meclisi Oluşumu • Laikliğin İnşası • 1921, 1924 Anayasalarında Yargı Erki ve İttihad Mahkemeleri • Anayasa Başlangıç Metinlerinin Hukuki Değeri • Sıra • Bir Dönüşüm Projesi Olarak Tahkim • İslâm Hukukunda Kıyas • İslâmî Kadına Toplumsal Ayrımcılık Yasağı • Anthropológos Mağlubiyetinin Tarihsel Gelişimi • Eğitimin Hukuka Mıyın Değerlendirmesi • İnsan Hakları Aktivizmi ve Sivil İhtisastık • Kentleşme Dönüşümü ve Mevzuatın Değerlendirilmesi • Modernleşen Türkiye’de Gündelik Yaşamın Dönüştürülmesi • AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Basın Sorumluluk Rejimi • Çevre ve Toplum Bilinci İçin Hak • Adalet - Özgürlük Kavramları • Sivilleşme • Demokrasi Kavramı ve Modern Müzakereci Demokrasi • Bağım-İlaştırmaya • İnsanlık Suçu İlişkisi • Mettray Sürdürün Yeri (Mettray Penal Colony) • Geri Kabul Antlaşması • AİHM’in Seçim Barajlarına İlişkin Tutumuna Bakış • Perinçek/İsviçre Kararı ile AİHM’in Holokost Kararlarının Karşılaştırılması • Alman Federal Meclisi’nin Kabul Ettiği Önergelerin Hukuki Mahiyeti • AİHS Kapsamında Mülkiyet Hakkı • Soykırım Suçu • Uluslararası Hukukta Kuşvet Kullanma Yasağı • İbn Haldun’a Göre Siyasî Otorite ve Liderlik • Ömer bin Abdülaziz’in Hukuk Anlayışı • Malcolm X’in Portresi • Yaşayan Sünnet Sürecinde Aliya ve Arkadaşlarında Gelecek Tasavvuru • Tolstoy’un Diriliş’inde Suç ve Ceza • Hak - Adalet - Özgürlük - Mevzuatın Temelinde Bağlılıklarımız • Örgütlü Suçlar Bağlamında İlahiye Fesat Kararına Suçu • 2015 Erken Seçimlerine Doğru Seçim Beyannameleleri • Başkanlık Sistemi ve Türkiye • Entelektüel - Edward SAİD • Sivilleşme • Sivil İhtisastık • Devlet Akl ve Hukuk Devleti • Vakıflar • Tahkim • “Tarihi, Kurumsal ve Hukuki Yönelitile” Ombudsmanlık • Kişisel Verilerin Korunması Yasal Düzenlemesi • Olağanüstü Hal Kanunu ve Uygulanması • “Ohal” Bu Hal mi?

malarda bu alandaki durağanlık aşılmaya çalışıldı. Belirli bir dünya görüşüne sahip hukukçuların bu çabaları sessizlerin sesi olma yolunda bir gayretin neticesi olarak birçok öğrencinin yetişmesine vesile oldu olmaya da devam ediyor. Beşincisi yayımlanan *Birikimler* kitabına katkı sunan yazarların meseleleri çeşitli veçheleriyle ele aldıkları görülmüyor. Bu çalışmalardan bazıları şöyle: Kaya Kartal “İslâm Hukukunda ve Mecelle’de Külli Kaideler”, Orhan Gökçe “Tanzimat Dönemi Kanunlaştırma Faaliyetleri”, Zuhâl Tavukçu “Said Halim Paşa’nın Mefkûresi”, Mehmet Özbey “Anayasa Başlangıç Metinlerinin Hukuki Değeri”, Fatma Zehra Aydın “Kentsel Dönüşümü Düzenleyen Mevzuat ve Mevzuatın Değerlendirilmesi”, Mehmet İzmir “Modernleşen Türkiye’de Gündelik Yaşamın Dönüştürülmesi Serüveni”, İbrahim Hakkı Beyazıt “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Mülkiyet Hakkı”, Ali Yaşar “İbn Haldun’a Göre Siyasi

Otorite ve Liderlik”, Şeyma Feyza Şahin “Ömer bin Abdülaziz’in Hukuk Anlayışı”, Hakan Toka “Başkanlık Sistemi ve Türkiye”, Muharrem Balcı “Yaşayan Sünnet Sürecinde Aliya ve Arkadaşlarında Gelecek Tasavvuru”, Elif Buyruk “Tolstoy’un Diriliş’inde Suç ve Ceza”. Hâlihazırda yasal prosedürlerin sınırlarında kalmış olan hukuk kavramını bu dar kalıptan kurtaracak biçimde oluşturulan eser, hukuk kavramının içerdiği teorik ve pratik boyutları öne çıkarabilmek, entelektüel tartışmalara yeni bir boyut katmak açısından da oldukça yararlı görünmektedir. Bu açıdan yazarlara, hukuk kavramı ve problemi bağlamında kapsayıcı bir kaynağın oluşturulması yönündeki katkılarından dolayı teşekkür etmek gerekmektedir.

Türkiye’de, özgül olarak hukuk meselelerini derinlemesine analiz eden, tartışan ve kavramları/kişileri felsefi arka planı ile değerlendiren metinlerin eksikliği malumu ilamdır. Bu bakımdan, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, camiamızın büyük bir eksikliğini gidermek hususunda bir okul gibi çalışarak kendisinde sonra yapılacak olan işlere de büyük bir katkı sağlıyor aslında. Hukukla alakalı teorik ve pratik sorunları enine boyuna tartışmaya açan bu gibi çalışmaların hem desteklenmesi hem de ortaya çıkan birikimlerin göz ardı edilmemesi ise bizlere kalıyor.

2. İSLÂMCI DERGİLER SEMPOZYUMU: “1960 ÖNCESİNDE İSLÂMÇILIK DÜŞÜNCESİ VE DERGİLER”

1960 öncesi İslâmcı düşüncenin fikirlerinin, kavramlarının ve öncü şahsiyetlerinin konuşulduğu 2. İslâmcı Dergiler Sempozyumu ile 11-12 Mart 2017 tarihleri arasında Bağlarbaşı Kültür Merkezi'nde ve İLEM'de gerçekleşti. Sempozyumda, 1908-1960 arasındaki İslâmcı dergicilik/yayın serüveni ve İslâmcılık düşüncesi, alanında uzman hocaların değerli çalışmalarıyla derinlemesine incelendi.

Hüsnîye Gülsev KOÇ

Türkiye’de İslâmcı düşünce genleştiğinden söz etmek, uzun bir tarihi dönemi, kültürel ve siyasi değişimleri, öncü şahsiyetleri ve basılan onca eseri bir arada düşünmek demektir. Böylesi zengin ve uzun soluklu bir birikimin izlerini takip etmek ise oldukça güç bir iştir. İslâmcılık düşüncesi, bugün belki de hakkında en çok konuşulan fakat doğuşunu, gelişimini ve kaynaklarını incelemek söz konusu olunca çoğunlukla göz ardı edilen ya da ertelenen bir gerçeklik/alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda İlmi Etüdler Derneği (İLEM) tarafından 2013 yılında başlatılan ve Türkiye’de İslâmcı dergi yayıncılığın serüvenini ele alan “İslâmcı Dergiler Projesi, 1908-2010 yılları arasında yayımlanan İslâmcı dergileri gün yüzüne çıkarmayı, incelemeyi ve digital ortama aktarmayı hedeflemektedir. Projenin birinci basamağı olan “1960-1980 Arası İslâmcı Dergiler” çalışması, geçtiğimiz yıllarda bir sempozyumla ve daha sonrasında bir kitapla gün yüzüne çıktı. Projenin ikinci basamağı olan “1908-1960 Arası İslâmcı Dergiler”, 1960 öncesi İslâmcı düşün-

cenin fikirlerinin, kavramlarının ve öncü şahsiyetlerinin konuşulduğu 2. İslâmcı Dergiler Sempozyumu ile 11-12 Mart tarihleri arasında Bağlarbaşı Kültür Merkezi’nde ve İLEM’de gerçekleşti. 44 akademisyenin 11 farklı oturumda tebliği sunduğu ve katılımcıların yoğun ilgi gösterdiği programda, 1908-1960 arasındaki İslâmcı dergicilik/yayın serüveni ve İslâmcılık düşüncesi, alanında uzman hocaların değerli çalışmalarıyla derinlemesine incelendi.

“İslâmcı Düşüncenin Hafızası Tamamlanıyor”

Sempozyumun 11 Mart’ta gerçekleşen açılış özel panelinde konuşan proje koordinatörlerinden Lütfi Sunar ve İLEM Yönetim Kurulu Başkanı Süleyman Güder, proje kapsamında yapılan çalışmaların İslâmcı düşüncenin hafızasının büyük bir bölümünü erişilebilir hale getirdiğini vurguladı. İslâmcılık tartışmalarının herhangi bir kaynağa dayandırılmadan, spekülatif bir şekilde gerçekleştiğini dile getiren Sunar’a göre, İLEM kütüphanesindeki İslâmcı dergiler ve

ritabanı sayesinde artık kaynaklara ulaşarak daha derinlemesine araştırmalar yapmak mümkün.

“İLEM Olarak Alandaki Boşlukları Özgün Çalışmalarla Dolurma Gayretindeyiz”

Sempozyumun açılış paneli, Vahdetin Işık moderatörlüğünde, “İslâmcılığın Dili ve Dinamikleri” başlığıyla gerçekleşti. Panelde Alev Erkilet, “Soğuk Savaş Sonrası İslâmcılığın Ana Söylem ve Dinamiği” başlığıyla dergiler bağlamında İslâmcı düşüncenin Soğuk Savaş yılları sonrasındaki değişimine odaklandı. Lütfi Sunar, “Modernleşme ve Muhafazakârlık Arasında İslâmcılığın Toplumsal Tahayyülü” başlıklı konuşmasında, muhafazakarlığın yeni toplumsal sorunların çözümüne dair geliştirdiği modernleştirme tavrının ardındaki dinamikleri ve İslâmcılığın hem yenilenmeyi hem de muhafaza etmeyi birarada tutma girişiminin dili ve fikirleri nasıl kurduğunu inceledi. Necdet Subaşı, İslâmcı düşüncenin ve dergilerin toplumsallaşma biçimlerine etkisinden bahsettiği konuşmasında, İslâmcılığın bireyin içsel dünyasında kendine yer tutmuş

bir dinselliği nasıl ve hangi bağlamda “yeni hayat”ı taşıma çabası içinde olduğunu tartıştı. Son olarak Kurtuluş Kayalı, İslâmcı düşüncenin şekillendiği yıllara dair detayları ele alarak, 1940’lı yılların özelinde önemli anekdotları dinleyiciler ile paylaştı.

İslâmcılık Düşüncesinin Kaynakları Masaya Yatırıldı

Sempozyumun 11 Mart’ta gerçekleşen ilk gününde açılış panelinin ardından dört oturum gerçekleşti. Birinci oturumda “İslâmcı Düşüncede Süreklilik ve Kırılma” başlığı altında, Cumhuriyet öncesi ve sonrası İslâmcı yayıncılığın gelişimine, Çok Partili Hayat’a geçiş sürecinde dergilerin üstlendiği role değinildi. İslâmcı dergilerin Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan süreçte yaşadığı kırılmalar ve süreklilikler tartışıldı. İkinci oturumda, “İslâmcı Dergiciliğin Öncüsü: *Sırat-ı Müstakim* ve *Sebilürreşad*” ele alındı. Bir dönemin hafızası olan bu dergiler bağlamında, İslâmcılığın Doğu-Batı algısı, İslâm Birliği ideali, İslâmcılık söyleminin temel dinamikleri incelendi. “İslâmcı Neşriyatın İlk Örnekleri”nin konuşulduğu üçüncü oturumda *Teârûf-i Müslimîn*, *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, *Ceride-i İlmiyye* ve *İslâm Mecmuası* gibi dergiler ele alındı. Dördüncü oturumda ise, “II. Meşrutiyet dönemi ve İslâmcılık” konulu dergiler, dönemin önemli aktörleri ve fikir akımları bağlamında konuşuldu. Bediüzzaman Said Nursi’nin, Filibeli Ahmed Hilmi’nin dergiler vasıtasıyla İslâmcılık düşüncesine katkılarının incelendiği bu oturumda ayrıca İslâmcı dergilerdeki Aleviler-Yezidiler örneklerine ve okuyucu mektuplarına değinildi. Üsküdar Belediyesinin destek-

leriyle gerçekleştirilen sempozyumda Üsküdar Belediye Başkanı Hilmi Türkmen, bu tür çalışmaların kalıcı hale getirilmesi gerektiğini ve sempozyum çıktıları- nın bir an önce kitaplaştırılması gerektiğini vurguladı.

Kavramlar, İdeolojiler, Çok Partili Dönem İslâmcı Dergilerde Nasıl Temsil Edildi?

Sempozyumun 12 Mart’ta gerçekleşen ilk oturumunda, “Erken Dönem Dergilerde Eğitim ve Siyaset” konuşuldu. II. Meşrutiyet döneminde eğitim düşüncesinin, “hürriyet” kavramının ve 31 Mart Vakası’nın incelendiği bu oturumda Dozy’nin *Tarih-i İslâmiyyet* eserinin İslâmcı dergilerde nasıl tartışıldığına da değinildi. Bir sonraki oturumda “İslâmcılık, Milliyetçilik ve Antikomünizm” akımları ve tartışmaları dergiler bağlamında ele alındı. Sempozyumun ikinci günü gerçekleşen diğer oturumlarında “İslâmcı Dergilerde Dinî İlimler”, “İslâmcı Düşüncenin Öncü Şahsiyetleri”, “Çok Partili Dönemde İslâmcı Dergiler” meseleleri tartışıldı ve dokuz oturum sonrasında kapanış oturumuna geçildi. Babanzade Ahmet Naim, Filibeli Ahmed Hilmi, Şemseddin Günaltay, Mehmet Akif, Eşref Edib Fergan, Said Halim Paşa, Hasan Basri Çantay ve Ahmet Hamdi Akseki gibi isimlerin İslâmcılık düşüncesine katkıları dergiler bağlamında ele alınırken, dergilerin hem siyasi düşünceye hem de hadis, tefsir, meal çalışmaları bağlamında dini düşünceye olan katkıları örnekler üzerinden incelendi.

“İslâmcılık Düşüncesi İçindeki Birçok Kavram Tekrar Konuşulmalı”

Sempozyumun “Kapanış Değerlendirme” oturumunda Asım

Öz, Mahmut Hakkı Akın, Vahdettin Işık, Kurtuluş Kayalı, Bilal Kemikli ve Necdet Subaşı iki gün boyunca gerçekleşen programa dair görüşlerini ve gelecek dönemlerde yapılacak olan çalışmalara dair düşüncelerini paylaştılar. Projenin ikinci aşaması sonrasında 1908-1980 arasında yayımlanan İslâmcı dergilerin araştırmacıların erişimine açıldığının dolayısıyla İslâmcılık düşüncesi bağlamında konuşulan kavramların, isimlerin tekrar incelenmesine ve yeni söylemlere ulaşılması gerektiğine vurgu yapılan değerlendirme oturumunda, ideolojik okumaların açtığı sorunlu okumalar da tartışıldı. İslâmcılık düşüncesinin değişmeyen bir yapı olarak ele alınmaması gerektiğini vurgulayan konuşmacılar, Türkiye’deki siyasi ve kültürel değişimlerin bu düşüncüyü nasıl değiştirdiğinin ve buna bağlı olarak da kurumsal ve kamusal değişimleri nasıl etkilediğinin incelenmesi gerektiğinin altını çizdiler. Bugün “İslâmcı” kimdir diye sorduğumuzda kimse- nin kendini öne atmadığının ancak İslâmcılar denilince toptancı bir bakış açısıyla herkesin bu isimlendirmenin altına konduğunun belirtildiği bu oturumda, kavramsal tartışmalar ve tekâmül fikri bağlamında meselelere daha derin yaklaşmamız gerektiği söylendi.

İslâmcı Dergiler Projesi, bugün Türkiye’de İslâmcılık tartışmaları bağlamında yeni bir alan açtı ve yaptığı nitelikli çalışmalarla da bu birikime katkıda bulunmaya devam ediyor. Projenin kaynaklarından istifade edilerek hazırlanacak her bir tez, sempozyum, makale ya da eser, geçmişin doğru bir şekilde geleceğe taşınması açısından önemli bir misyona sahiptir.

Kenti Dinlemek Alev Erkilet

Kentsel yenileme uygulamaları kapsamında, belirli bölge ve mahallelerin tamamen boşaltılması, buralarda yaşayanların şehir dışındaki görece ucuz/ama gidenler açısından yine de pahalı sosyal konut alanlarına gönderilmesi, ekonomik, kültürel, siyasal, mekânsal ve bunların bir araya gelmesi halinde oluşan bütünsel toplumsal dışlanma sendromunun doğmasına neden olabilir. Bu kitapta, İslam ve kent ilişkisi, somut olan ve olmayan kültürel mirasın korunması, kentsel yenileme, ayrışma, gettolaşma, kentsel yoksulluk, sınıf-altı olma, çöküntü söylemleri, soylulaştırma, kent hakkı, kentsel adalet gibi bazı temel kavramların Tarihi Yarımada bağlamında neye karşılık geldiğini göstermeye çalışılıyor. Velhasıl, buradaki metinler, Batı'da bir süredir tartışılmakta olan meselelerin, kültürel mirasın korunması ve yoksullukla mücadele bağlamında nasıl anlaşılması ve yorumlanması gerektiğine dairdir.

Büyüyen Ay
Yayınları

Görmeden Ölmek

İbrahim Tenekeci

Profil Yayınları.

İbrahim Tenekeci'nin yedinci şiir kitabı olan *Görmeden Ölmek*, 'Kafesteki Kuşların Gitmediği Yerler', 'Berhatat' ve 'İnsana İyilik Veren Tabiat' isimleriyle üç ana bölüme ayrılmış. Toplam yirmi beş şiirden oluşurken bunların yirmi iki tanesi ilk bölüme ait. 'Ağır Misafir' kitabından sonra şairin bölümler halinde yayımladığı ikinci kitabı. Kitabın son üç şiiri, yani son iki bölümü Tenekeci'de çok nadir görülen uzun şiirlerden oluşuyor.

Başkanlık Sistemi ve Kuvvetler Ayrılığı Tartışmaları Yusuf Tekin

Kitap, Türk siyasal geleneğinde kuvvetler ayrılığının algılanma ve uygulama biçimine ilişkin tarihsel perspektif ve gelecek vizyonuna sahip analizlerini içeriyor. Kitapta, Türkiye'deki hükümet sistemine ilişkin analizlerin ortak özelliği, konuyla ilgili tartışmaların barındırdığı tuhaflıkları ön plana çıkaran, bir anlamda bu kakafoni tanımlayıp, çözüm olarak kendi kültür ve geleneğimize en uygun yapının tek başlı ve yasamadan kesinlikle bağımsız bir hükümet sistemi formülasyonu öneriyor olması. Önce mevcut verili düzenin, bu geleneğin doğal bir sonucu olmadığını ve bir dayatmanın ortaya çıkardığı olağandışı bir durum olduğunu kabul edilmesini gerektiğini söyleyen yazar, bu ön kabul konusunda hemfikir olunduktan sonra, Türkiye'nin geleceğini inşa etmek için nasıl bir model üretebileceğini tartışıyor...

Kesit Yayınları.

Ah Mercimeğim Mustafa Çiftci

"Evlerde, yollarda, yol kenarlarında lafazanlıklar, eprilmiş pabıçlar, hardal sarısı pantollar, it ayağı yemiş gibi gezen gobeller... Yalan dünya, zalım dünya... Sen bekle ecik, bir yağmur yağacak düzelecek her şey..." Ah Mercimeğim, en olmayacağı olur eden sebatkârlığın hikâyeleri. Aşkın ve tutunmanın halleri... Mustafa Çiftci'nin yeryüzüne iyilikle bakan masalsi dünyasından... Taşranın ağrıları, heves ve rüyaları... Yozgat'ta yaşayan ve Anadolu'nun sıcak, mizah dolu öykülerini eserlerine yansıtan Çiftci'nin daha önce yayınlanmış Adem'in Kekliği ve Chopin ile Bozkırda Altmışaltı adını taşıyan iki kitabı var. Çiftci, öykülerini incelikli bir gözlem gücü ve acı bir dille anlatıyor. Kısa sürede edebiyat çevrelerinin dikkatini çeken yazar, daha şimdiden hikâyeciliğimizin önemli isimleri arasında yer alıyor.

İletişim Yayınları.

Kalbin Marifetleri Metin Önal Mengüşoğlu

Öteden beri kalbin tek boyutlu ele alınışını radikal bir perspektifle aşındırmayı deneyen Metin Önal Mengüşoğlu, "kalbi selim", "akletme", "basiret" " fıkıh", "aşk", "fehmetmek", "tedebbür", "marifet", "fuad" ve daha birçok kavramsal aleti kullanarak hâkim kalp tanımları ve alternatif kavramsallaştırmalar ile münakaşaya giriyor, tartışarak ilerliyor, kalbin marifetlerini göstermeyi deniyor. Bütün bu sözcüklerin, kavramsal içerikleriyle, metaforik işlevleriyle, çağrışımlarıyla geçirdikleri değişimin macerası; Müslümanların tarihine ve yeni bakışlara ışık tutuyor. Kalbin Marifetleri, bütün beşeri sorumlulukların asli failinin kalp, iyi kötü her işin onun marifeti olduğunu kavrama sürecine bir dizi soru ve cevap ile katkıda bulunuyor.

Okur Kitaplığı.